

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

november 2024

Letnik XXVI/3 ■ številka **103**
cena 6,60 eur

V žarišču: Primarna vzgoja in logopedagogika

stran 21

Naš pogovor:
Sonja Molek Cestnik o
Marjanu Žvegliču

stran 28

Sprostitev
na delovnem
mestu

stran 36

Razkritje
umetne
inteligence

21,50 €

21,50 €

1857

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
Prva slovenska založba

MEDVEDKA S KNJIGO

Medvedka, velika ljubiteljica knjig, se odpravi raziskovat svet. S seboj vzame prav posebno knjigo Za bistre medvede, ki ji na poti pride še kako prav. V njej se namreč skrivajo modrosti, s katerimi medvedka pomaga reševati težave prijateljem, ki jih spozna na poti. Knjiža se tako izkaže tudi kot ključ do novih prijateljstev.

narocila@celjska-mohorjeva.si

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1 • T 01 244 36 50

Celje, Prešernova ulica 23 • T 03 490 14 20

www.mohorjeva.org

Letna naročilnica na revijo Vzgoja

Ime in priimek oz. naziv ustanove: _____

Naslov (ulica in hišna št.): _____

Poštna številka: _____ Pošta: _____

E-naslov: _____

ID za DDV (za davčne zavezanke): _____

Datum in podpis: _____

Revija VZGOJA izhaja štirikrat letno.

Naročnina za leto 2025 je 29 €.

Naročilnico pošljite na naslov:

Revija VZGOJA

Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana

Naročite lahko tudi preko spleta

info@revija-vzgoja.si

<http://www.revija-vzgoja.si>

S podpisom soglašam z uporabo mojih podatkov izključno v povezavi z naročilom revije Vzgoja. Moji podatki se hranijo do preklica. Uporabo teh podatkov lahko na uredništvu revije Vzgoja kadarkoli prekličem, zahtevam izbris, izpis ali prenos podatkov.

Ob
sklenitvi letne
naročnine do
konca januarja
prejmete 10 %
popusta na enega
od seminarjev
DKPS.

Izdajatelj:

Društvo katoliških pedagogov Slovenije

Svet revije

Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
Tatjana Fajdiga
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva

Vzgoja, Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana
01/43-83-983
urednistvo@revija-vzgoja.si
info@revija-vzgoja.si
silvo.sinkovec@rkc.si
http://www.revija-vzgoja.si

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom

Tiskarna Oman, Kranj

Tisk

Belin

Lektoriranje

Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena
izvoda v letu 2024 je 6,60 €. Naročnina za
naročnike v Sloveniji je 26 € (tujina 36 €).DDV in poština sta všteta v ceno.
Odpoved naročnine sprejemamo samo
pisno za naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite
na uredništvu ali na spletni strani.Prispevkov ne honoriramo.
Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na
dom, prosimo, da nas o tem obvestite.

Natisnjenih 1200 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija
za znanstvenoraziskovalno in
inovacijsko dejavnost RS.

Zastonjskost

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog,
je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih
vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta*
Franca Pedička.

Marjan Žvegljč je oče zaupnega telefona Samarijan. Od nas se je poslovil v septembru, zato mu posvečamo v tej Vzgoji nekaj prostora. Ko sem iskal besedo, s katero bi povzel njegov značaj, njegove vrednote in življenjska vodila, se mi zdi, da je to beseda zastonjskost. Za seboj je pustil neizbrisno sled dobrote in zastonjskosti. »... da je bil prav vsak večer, brez izjeme, petek in svenek, ob desetih zvečer navzoč pri menjavi prostovoljcev; če se je zgodilo, da prostovoljec ni prišel, je sam sedel pred telefon in bil celo noč na voljo ljudem v stiski« (Sonja Molek Cestnik, *Vzgoja* 103, Naš pogovor). Biti na voljo ljudem, celo noč, brez pričakovanja vračila ali plačila. Biti tam za druge, ker potrebujejo pomoč, ker so sami in v stiski. Rad je bil tam, z njimi. To je drža zastonjskosti.

Beseda zastonjskost je izginila iz rabe. Nič več ne delamo zastonj. Vse je treba plačati. Prav je, da delavec dobi pravično plačilo. To je jasno vsem civilizacijam. Apostol Jakob je pred dva tisoč leti zapisal: »Glejte, plačilo, ki ste ga utajili delavcem, ki so poželi vaša polja, kriči.« Delavec mora dobiti plačilo za opravljeno delo. Če gospodarji ne plačujejo pošteno, bodo dajali odgovor. »Vaše zlato in srebro je zarjavelo in njuna rja bo pričala zoper vas.« (Jak 5) Vse se uravna, veselje mora biti v ravnovesju. Tudi Marjan je imel službo in primerno plačo. Od tega je živel in preživel družino. Delamo, da zaslužimo in potem plačujemo svoje položnice in račune. Življenje je prepleteno s plačilnimi sredstvi. Vse je postalo storitev in za vse je treba plačati. Vse skušamo normirati: v trgovinah, gostilnah, zdravstvu, turizmu. Zato pravimo, da je denar sveta vladar. Kdor ima denar, si lahko privoščijo več. Vse. Tako se zdi. Pa ni res, ker je življenje drugačno.

Življenje sloni na zastonjskosti. Kdor odkrije to razsežnost, se spremeni, vrednote in cilji postanejo drugačni. Cestinar Zahej je gradil svoj smisel na denarju, moči in družbenem ugledu. Ko je srečal Jezusa, se mu je

filozofija podrla. Jasno je začutil, da bo povrnil vsem, ki jih je ogoljufal, da bo denar razdelil potrebnim in začel živeti drugače. Odkril je drugačno paradigmo življenja.

V Našem pogovoru Sonja pripoveduje: »Čudila sem se, kaj tam (ob menjavi dežurnih) počne ob šestih zjutraj v tistem mrazu predsednik in ustanovitelj društva. Kmalu sem izvedela. Prinesel nama je čisto sveže, tople žemljice, naju pozdravil in hkrati preveril, ali je vse v redu.« Pozornost, ki jo je izkazoval Marjan prostovoljcem, je prebujala pogum in gotovost. Rasel je občutek, da jih nekdo spremlja, in če se bo kaj zalomilo, bo videl, razumel in ukrepal. Drobnost pozornost ustvarja zaupanje in daje trdnost. Tega se ne da plačati.

Svet živi iz zastonjskosti. Kdo bi bili mi, če ne bi imeli mame, ki je dneve in noči bedela nad otročičkom in pazila, ali kaj potrebuje. S svojo navzočnostjo je dajala čutiti, da bo vse v redu, da se otrok nima česa bati. Rasel je praobčutek varnosti in gotovosti. Mama to stori zato, ker je mama, ker je to njen otrok. Ne računa na plačilo ali povračilo. Najbolj pomembne stvari v življenju se zgodijo zastonj. Vsi pomembni odnosi rastejo iz zastonjskosti in si jih drugače ne znamo predstavljati: fant in dekle, mož in žena, starši in otroci. Odnos ljubezni je lahko samo iz zastonjskosti. Marjan je bil zgled takega odnosa. »Marjanova preprostost in nesebičnost sta nas učili, kaj resnično pomeni biti tam za nekoga.« Biti vsak dan »tam za nekoga« je smisel življenja mnogih ljudi, ki odkrijejo čar zastonjskosti.

Marjanova »prijaznost in pozornost sta res vredni spoštovanja«. Plemenit človek se nevidno dotika src ljudi in jih s svojo navzočnostjo spreminja. »Verjamem, da smo zaradi njegovega zgleda vsi ... postali boljši in bolj povezani drug z drugim. Marjan nas je spomnil, da je ... majhna gesta sočutja in pozornosti tisto, kar nekomu spremeni življenje. Tudi zato bo za vedno ostal v naših srcih.«

Moč človeškega duha

... V najtežjih trenutkih, ko posamezniki trpijo ali jih je strah, ko se znajdejo v novih situacijah, ki morda ogrožajo njihovo življenje, in ko so žalostni, obupani ter razočarani, ko izgubijo vse, v kar so verjeli ali imeli, ko ne verujejo, prehod na sprejemanje situacije in pomiritev z njo lahko predstavlja veliko težavo. V takih trenutkih soočanja z izzivi je opora skupnosti – njena prisotnost, razumevanje in konkretna dejanja – zelo pomembna. ...

Logoterapija – umetnost poslušanja

... Da kdo posluša, mora biti v sebi miren, le malo pozoren na zunanje dražljaje, odprt za stvari, ki z njim niso v zvezi, in imeti mora dovolj časa. Čas, ki si ga vzamemo za poslušanje – in za to ga je res treba zagotoviti – je pravo darilo drugemu, z njim mu sporočamo: »Glej, zame si tega vreden!« Seveda pa ima dejavno poslušanje samopresežno nasprotje, in sicer govorčevost jedrnatost. ...

Telesna samopodoba in mediji

... Ohranjanje zdrave telesne samopodobe je ključnega pomena, saj lahko zgrešene predstave vodijo do povišane stopnje depresije, tesnobe in stresa ter ovirajo razvoj socialnih veščin, posledično pa prepogosto načnejo tudi fizično zdravje, saj vodijo v motnje hranjenja in povzročajo podhranjenost. ...

Razkritje umetne inteligence

... Izobraževanje uporabnikov o tem, kako UI deluje, kakšne so njene koristi in omejitve, je ključno za varno in smiselno vključevanje. Ker je UI tukaj in bo ostala z nami, je bistveno razumeti, v čem je dobra, kakšne so njene omejitve in kako jo odgovorno uporabljati. Ozaveščenost o njenih potencialno negativnih učinkih je ključna za zmanjšanje tveganj in povečanje koristi. ...

Vrtec pri soočanju z medkulturnostjo in vključevanjem otrok tujcev

... Hkrati je bilo treba druge otroke spodbuditi k sodelovanju, saj je tudi to del socialnih veščin, ki jih otroci v vrtcu lahko pridobijo. Ob tem strokovni delavci poskrbijo, da otroci spoznajo drug drugega, se naučijo komunicirati na različne načine. Vloga odraslih v oddelku je tudi priprava različnih didaktičnih sredstev, ki otroku, ki mu je slovenščina drugi jezik, pomagajo pri učenju jezika, pridobivanju zaupanja in medsebojne navezanosti. ...

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec: Zastonjskost*

V žarišču: Primarna vzgoja in logopedagogika

5 *Maks Lenart Černelč: Moč človeškega duha*

6 *Lidija Golc: Pomoč*

7 *Heidi Schönfeld: Franklova diagnoza časa in naša sedanjost*

10 *Sebastjan Kristovič: Logopedagogika*

12 *Klara Ramovš: Logoterapija – umetnost poslušanja*

15 *Slobodan Vujasinović, Saška Ocvirk: Zdravilna moč kljubovalne moči duha*

17 *Maks Lenart Černelč: Premagovanje izzivov telesne oviranosti z močjo družinske ljubezni*

19 *Octavian M. Machidon: Telesna samopodoba in mediji*

Naš pogovor

21 *Silvo Šinkovec: Sonja Molek Cestnik o Marjanu Žvegliču: Kaj resnično pomeni biti tam za nekoga*

Biti vzgojitelj

26 *Matija Nared: Pedagoški vidiki Trubarjevega dela*

28 *Tina Zobec Pirnat: Sprostitiv na delovnem mestu*

30 *Sonja Žezlina: Avtentično*

Vzgojni načrt

32 *Gregor Dovč: Metoda in izkušnja supervizije na Glasserjevi kakovostni šoli*

34 *Liliana Vižintin: Nevroedukacija*

Starši

36 *Octavian M. Machidon: Razkritje umetne inteligence*

38 *Petra Vrh Vrezec: Opera je za otroke čarobna glasbena pustolovščina in ne tabu*

Področja vzgoje

40 *Milček Komelj: Posvetitev zemeljskega življenja in srečnega materinstva*

42 *Urška Žen: Delo dijaške skupnosti na Gimnaziji Antona Aškercar*

Duhovni izziv

44 *Janko Jarc: Bistvo je očem skrito*

45 *Boris Kham: Utrinek ob Sončni pesmi*

Izkušnje

46 *Maja Cerar Jeretina: Vrtec pri soočanju z medkulturnostjo in vključevanjem otrok tujcev*

48 *Tilka Jakob: Dnevi evropske kulturne dediščine*

50 **Iz življenja DKPS**

54 **Nova spoznanja**

54 **Bralni namig**

55 **Napovedni koledar**

55 **Summary**

Moč človeškega duha

■ **Maks Lenart Černelč**, rojen leta 2005 v Ljubljani, je vizualni umetnik, pisatelj, raziskovalec in izredni predavatelj. Obiskoval je OŠ Majde Vrhovnik in je dijak Škofjske klasične gimnazije v Ljubljani. Med drugim sodeluje z Društvom distrofikov Slovenije, EAMDA in strokovnim odborom simpozija *Etika v medicini*. Njegova likovna dela so bila razstavljen doma in v tujini. Raziskava, ki jo je izvedel z doc. dr. Vanjo Erčulj in prof. dr. Štefanom Groskom, je bila predstavljena na 16. Svetovni konferenci bioetike leta 2024. Od rojstva živi s spinalno mišično atrofijo (SMA), tip 1, kar vpliva na njegove izkušnje in doživljanje sveta.

Marca 2024 sem imel priložnost sodelovati kot gost in on-line udeleženec na 9. mednarodnem simpoziju logoterapije, ki je potekal 15. in 16. marca v Domu sv. Jožefa v Celju. Tema simpozija »Izzivi časa in ključna moč duha« je v ospredje postavila izzive sodobne družbe, ki jih z ustreznim pristopom lahko spremenimo

v priložnosti. Osrednja misel simpozija »Družba ni zdrava, je pa ozdravljiva«, ki jo je zapisal nevrolog in psihiater Viktor E. Frankl, odraža optimističen pogled na svet.

Simpozij je bil bogat z raznovrstnimi predavanji in delavnicami. Predavatelji so poudarjali moč človeškega duha, da pre-

maga težave in najde smisel v najtežjih trenutkih. Logoterapevtski pristop lahko pomaga pri iskanju smisla tudi v okoliščinah, na katere nimamo vpliva, kot so na primer nenadne nesreče ali prisotnost neozdravljive bolezni.

Eden izmed osrednjih govorcev je bil učitelj logoterapije Slobodan Vujasinović,

9. mednarodni logoterapevtski simpozij v Celju.
Vir: FB profil Slobodana Vujasinovića

dermatolog, ki uspešno uporablja logoterapevtski pristop v medicinski praksi. K sodelovanju je povabil mlade: Jana Fondo, Žiga Pandeva, Gala Burniča in mene, ki po njegovih besedah kljubujemo usodi in razvijamo najboljši del sebe. Menim, da se vsi njegovi gostje trudimo po svojih najboljših močeh, da ne bi imeli votlih življenj. Sodelovali smo s svojimi zgodbami. V okviru učiteljevega predavanja sem pripravil prispevek z naslovom »Moje življenje in spinalna mišična atrofija (SMA) v luči logoterapije«. Na delavnici »Kako in kdaj zdravnik potrebuje pomoč logoterapevta« sem predstavil svoje stališče in prisluhnil neprecenljivim pogledom drugih udeležencev. Nagovorile so me besede p. dr. Silva Šinkovca. Predavanje Vujasinovića o boleznih odvisnosti in ključni moči duha je pritegnilo veliko pozornost. Predstavil je problematiko alkoholizma v Sloveniji, kjer smo po številu smrti zaradi alkohola na prvem mestu v EU, s 17 umrlimi na 100.000 prebivalcev, povprečje v EU pa je 3,6 smrti na 100.000. Izpostavil je tudi pomembnost medsebojne pomoči pri premagovanju odvisnosti.

Vujasinović je v svojem predavanju, pri katerem je sodelovala tudi Anja Klemenc, omenil več strokovnjakov, ki so se v Sloveniji ukvarjali s to problematiko, med njimi dr. Ruglja, dr. Perka, dr. Ramovša in dr. Boben Bardutzky. Poudaril je, kako pomembno je dvigniti se nad primežem odvisnosti, in izpostavil neomajno moč posameznikovega duha.

Logoterapevtski simpozij je bil zame navdihujoča izkušnja, saj sem prvič sodeloval in bil hvaležen za možnost vključitve preko videokonference. Želel bi si, da bi lahko prisluhnil tudi drugim plenarnim predavanjem, saj so bile teme zanimive in predavatelji izjemni; predavali so npr. dr. Jože Ramovš, Ana Ramovš, prof. dr. Edvard Kovač in dr. Heidi Schönfeld.

V prispevku sem predstavil življenje s SMA, izzive, ki jih to prinaša, in perspektive obolelih. S svojim pristopom do življenja in pogledom nanj lahko srečno, polno in aktivno živimo kljub težki gibalni oviranosti in kronični bolezni. Opisal sem, kako sem spoznal logoterapijo in kako je poglobljanje vanjo potrdilo voljo do smisla, kako jo nadgrajuje in krepi.

Poudaril sem pomen osebne odgovornosti in svobodne odločitve, ali se bomo počutili kot žrtve ali kot neponovljiva človeška bitja, kljub fizičnim ali psihičnim pogojenostim. V najtežjih trenutkih, ko posamezniki trpijo ali jih je strah, ko se znajdejo v novih situacijah, ki morda ogrožajo njihovo življenje, in ko so žalostni, obupani ter razočarani, ko izgubijo vse, v kar so verjeli ali imeli, ko ne verujejo, prehod na sprejemanje situacije in pomiritev z njo lahko predstavlja veliko težavo. V takih trenutkih soočanja z izzivi je opora skupnosti – njena prisotnost, razumevanje in konkretna dejanja – zelo pomembna.

Zaključil sem z razmišljanjem o evtanaziji in pomenu življenja. Menim, da se večina ljudi, ki hodi po robu med življenjem in smrtjo, zaveda čudežnosti življenja in ga zato ceni. Kot je zapisal Viktor E. Frankl: »Življenje ima smisel do zadnjega trenutka, vse do našega zadnjega diha.«

Simpozij je bil izjemna priložnost za izmenjavo izkušenj in spoznanj ter za krepitev ključnosti duha v današnjem času.

Foto: Petra Duhanoy

Lidija Golc POMOČ

Pomoč je dvorezni meč:
preveč pomoči škodi,
premalo pomoči boli.

Po moč, kam?
Vase, v spomin,
v zglede ...
v tople besede.

Moč, moč za iskanje,
raziskovanje,
uravnoteževanje.

Moč za delo in za sanje.
Vera v Boga, ljudi,
vase in tudi vanje.

Franklova diagnoza časa in naša sedanjost

■ **Heidi Schönfeld**, dr., je študirala logoterapijo pri dr. Elisabeth Lukas. Je članica *Mednarodnega združenja za logoterapijo in eksistencialno analizo* Inštituta Viktorja Frankla, poučuje logoterapijo, vodi supervizije in terapije. Skupaj z Lukasovo je izdala več knjig.

■ *Povzetek predavanja dr. Heidi Schönfeld z 9. logoterapevtskega simpozija v Celju, ki je potekal 16. marca 2024.*

Franklova diagnoza časa

Frankl je leta 1975 v predavanju dejal: »Družba ni zdrava, je pa ozdravljiva.« Spoznal je, da njegov čas ni zdrav. Bolna je družba, v kateri je živel, ne samo posamezniki. Tudi današnji čas lahko tako označimo, in to z večjo mero dramatičnosti.

Kot psihiater je Frankl delal s posamezniki, posvečal se je posameznim nevrotičnim motnjam. Toda prepoznal je, da nevrotične motnje, določeni odnosi do življenja, ki v ljudeh sprožijo bolezen, preraščajo ozek okvir klinične obravnave posameznika, ker so prisotni pri velikem delu prebivalstva. S pojmom »nevroza mase« Frankl označi duha časa. Vidi, da je občutek nesmisla preplaval cele družbene sloje.

Freud je frustracije povezoval s spolnostjo, Adler z občutki manjvrednosti, Frankl pa z občutkom nesmisla. Ta se močno širi v družbah blaginje, ni se ustavil pred nobenim političnim sistemom, širi se tudi v državah v razvoju.

Frankl meni, da se to dogaja zato, ker smo izgubili tradicije, ki so dajale trdnost in stabilnost. S prestolov smo vrgli avtoritete, ki bi lahko povedale, kaj bi morali delati. Zdaj človek ne ve več, kaj naj dela, niti ne ve več, česa si želi. To odseva pereče iskanje smisla.

Franklova analiza časa drži tudi za naš čas, mogoče še bolj. Občutek brezsmiselnosti je postal še večji. Frankl poimenuje štiri nevrotična stanja, ki jih povzema s pojmom »patologija časa« ali patologija družbe. Akutnost družbene bolezni ponazori s stavkom: »Trditve iz ust fanatikov lahko sprožijo psihološko verižno

reakcijo, ki je bistveno bolj nevarna kot fizikalna verižna reakcija jedrske bombe.« Napačne države lahko sprožijo psihične epidemije prebivalstva. Temeljna patološka stanja družbe so:

- provizorični odnos do bivanja,
- fatalistični odnos do življenja,
- čredniško (kolektivistično) razmišljanje,
- fanatizem.

Ti odnosi so bili razširjeni že pred drugo svetovno vojno, kot napovedniki vojne. Lahko rečemo, da takšni odnosi pripravljajo pogoje za vojno, zanetijo nezdrave verižne psihične reakcije. Vojna se je končala, ti odnosi pa so se ponovno pojavili, a zdaj kot posledica vojne.

Danes (še) živimo v izredno dolgem obdobju miru, vendar je mir na zelo trhljih

nogah. Zato se moramo vprašati, ali obstaja zdravilo zoper te nezdrave odnose. Če obstaja, ali bi to dolgoročno bilo tudi zdravilo zoper vojno? Zdravimo najprej male konflikte, vojne v družinah in naših spalnicah, vojne med sodelavci. Zdravi odnosi preprečujejo konflikte velikega obsega, vojne med narodi. Raziskujmo.

Provizorični odnos do bivanja

Ta odnos se je pojavil med vojno, ko ljudje niso vedeli, ali bodo preživeli dan. Mogoče bodo umrli na fronti ali med bombardiranjem. Lahko si predstavljamo, da so nekateri ljudje iz danega trenutka poskušali iztisniti kanček užitka in zadovoljstva, saj niso vedeli, kako dolgo bo to še možno.

Provizorični odnos je včasih nujen, na primer v starosti in bolezni. Ko je prihodnost negotova, je prav, da živimo v trenutku in sedanjosti, ker je samo to na voljo. Toda življenje v provizoričnem odnosu do bivanja je daleč od pritrjevanja

Foto: BS

življenju. Frankl pravi, da so to ljudje, »ki živijo iz dneva v dan in jih vodita trenutni vzgib in nagon«. Iščejo zadovoljitev svojih trenutnih potreb. Glavno vodilo je sedanjí užitek, trenutno čustvo narekuje vedenje. Če ni prihodnosti, si zdaj privoščijo, kar si lahko.

Po vojni je bil strah pred jedrsko bombo, ko so ljudje govorili: zabava in užitek sedaj, jutri bo morda vsega konec. Danes so to dramatične vojne in podnebne spremembe, ki kažejo, kako krhko je naše življenje. Tudi danes slišimo: »Važno je, da je meni dobro, za mano naj se zgodi vesoljni potop.« In vesoljni potop tudi pride. Takšen odnos je znak čistega egoizma. Drugi sploh niso pomembni, važno je, da se imam jaz dobro.

Fatalistični življenjski nazor

Latinska beseda *fatum* pomeni usoda. Človek, ki je podrejen usodi, pravi: »Nič ne morem narediti, popolnoma sem odvisen od višjih sil, zato ni treba, da prevzamem odgovornost. Višje sile so lahko politične okoliščine, premočen zakonski partner ali šef. Jaz pa sem žrtev in ne morem narediti nič. Sem determiniran in vdan v usodo.«

Zrno resnice v tem prepričanju je, da dejansko ne obvladujemo vsega sami in

ne moremo odločati o vsem. Dobro nam dene, če se zmoremo sprijazniti s tistim, česar ne moremo spremeniti, in narediti tisto, kar je v naši moči.

Frankl ima velik pomislek proti fatalizmu, ko prehitro spustimo vajeti iz svojih rok in se okličemo za žrtev. To se sliši kot: »Moja danost je pač taka, zato ne morem drugače. V otroštvu je bilo vse narobe, zato sedaj ne morem nič več narediti, sem žrtev svoje vzgoje.«

Po Freudu je človek determiniran z nagoni, po Jungu z osebnim in kolektivnim nezavednim, ki deluje preko arhetipov. Oba sta dala močan zagon determinizmu in fatalizmu. Ljudje ne naredijo ničesar, ker se čutijo določene, zato se prezrti izrazi smisla kopičijo.

Čredniško razmišljanje

Frankl je posledice čredniškega razmišljanja doživel med vojno. To, da je bil Jud, je bilo dovolj, da so mu odvzeli pravico do življenja in ga zaprli v koncentracijsko taborišče. Takšna miselnost po obdobju nacionalsocializma ni izginila. Še danes ljudi predalčkamo in govorimo: oh, ti Judje, ti muslimani, ti kristjani, ti Rusi, Ukrajinci, Palestinci, ti begunci. Takšno predalčkanje je nevarno, ker poenostavlja, se ne potrudi videti podrob-

ne, resnične slike, spoznati posameznega človeka. Posploševanje je preprosto, toda enostransko. Zato polarizira na mi in oni, v vojni smo mi in naši sovražniki, storilci in žrtve.

Toda storilci agresivnih dejanj so povsod, znotraj posameznih skupin, znotraj neke stranke, nekega naroda. Ne obstaja zloben narod, ki napade dobro nacijo. Ne polarizirajmo med našimi in onimi. Frankl je leta 1988 pred dunajsko mestno hišo govoril o tem, da gre za vprašanje poštenih in nepoštenih, pravičnih in krivičnih ljudi znotraj vsake družbene skupine. Danes je mnogo delitev ljudi na skupine, ki so v konfliktu in ne najdejo sprave. Predalčkanje in pavšalne sodbe nasprotja še zaostrujejo.

Fanatizem

Fanatik priznava samo svoje poglede, ki so merilo in razlaga za vse. Toda fanatik vsaj še ima ideale, si prizadeva za svojo stvar. V okolju številnih ljudi, ki nimajo nobenih vrednot več, niti smisla življenja, se to zdi že kar dobro.

Vendar ni dobro, ker gre to dobro na račun drugih. Ljudje postanejo sredstvo za doseg cilja. Vrednost in usoda posameznika ne šteje, gre samo za idejo. To vidimo pri današnjem terorizmu in vojnah, ki uničujejo nedolžne ljudi.

V govoru v Moskvi je Frankl predstavil pogled na to vprašanje. Ko stremimo za najbolj žlahtnimi cilji, moramo preveriti, ali s svojo dejavnostjo komu škodimo. Sredstva, ki so v nasprotju s smislom, odvezamejo svetost najbolj svetemu cilju. »Ne gre [samo] za cilj, ampak za slog v politiki. Sta dve vrsti politikov: za ene cilj opravičuje sredstva, drugi se še kako zavedajo, da obstajajo sredstva, ki lahko oskrunijo še tako žlahten cilj. Sploh ne drži, da cilj opravičuje sredstvo.« Te besede so še danes zelo aktualne.

Svoboda in odgovornost

Frankl pravi, da štiri patologije izvirajo iz bega pred odgovornostjo in strahom pred svobodo. Kdor beži pred odgovornostjo, pravi: »Povsem sem nemočen, nič ne morem narediti, drugi so krivi.« Kogar je strah pred svobodo, pa pravi: »Zakaj naj

Foto: Petra Duhannoy

bi kaj spremenil?« Zato Frankl spodbuja k sprejemanju osebne odgovornosti. Odgovorna ni družba, odgovorni so posamezniki. Oseba ima v logoterapiji veliko težo, od nje je vse odvisno. Posamezniki vplivajo na svetovno dogajanje, kar sicer ni dano vsakomur. Vsakdo izmed nas pa oblikuje svoje okolje, družino, poklic, kraj, kjer živi.

Za Frankla ni bistvo svobode 'svoboda od'. Sicer dobro ve, da smo odvisni od številnih danosti. Bistvo svobode je 'svoboda za' – notranja svoboda, iz katere vznikne moj odgovor na vsako okoliščino, ki mi jo prinese življenje. Človek ni avtomat, determiniran za določeno opravilo. Človek je bitje odločitve, izbira svoje vedenje. V vsakem trenutku se odloča, kdo bo v naslednjem trenutku. V vsakem trenutku oblikujemo svoj svet. Tudi če ničesar ne naredimo, smo sprejeli odločitev.

Družba je ozdravljiva

In kaj lahko storimo? Odgovor na fatalizem je odgovornost. Kako teče življenje, je odvisno od nas. Vsako minuto in na vsakem mestu puščamo svoje sledi. Elisabeth Lukas pravi: »Česar ne bi bilo brez nas – to priča o nas.«

Predstavljajte si, da sedite v udobnem naslanjaču. Prebirate knjigo, v kateri je zapisana vaša biografija. Berete. Gledate vrhunce svojega življenja in pridete do strani: sedaj. Sedaj je vse v vaših rokah. Kaj bo zapisano v naslednjem poglavju? Kaj naj bo v vaši biografiji zapisano za vso večnost o tem dnevu, o tem trenutku? Danes odločam, kako bo moje življenje teklo naprej. Zato ni vseeno, kaj naredimo in česa ne naredimo. Kakor oblikujem to uro, tako bo za večno zapisana v moji biografiji. Frankl pravi, da to odraža veličino odgovornosti za trenutek. Taka drža pometa vsak fatalizem. Izjava 'glavno, da je meni dobro' se razblini pred resničnostjo, da je vse odvisno od mene. Resničen je pregovor: »To, kar si, je Božje darilo tebi. To, kar boš naredil iz sebe, je tvoje darilo Bogu.« Moj delež ne sme manjkati.

Zato je pomembno, kaj naredimo iz sebe, pomembno je, da prevzemamo svojo odgovornost. Želim biti človek, ki je s svo-

jim vedenjem do narave potomcem narptil ogromne težave? Želim biti človek, ki vedno zaneti požar? Ali želim biti človek, ki se ga drugi veselijo, se ob njem bolje počutijo in ga radi srečajo? Pomembni projekti se lahko zgodijo, če sodelujem, ali pa se ne, ker me ni zraven.

Pravijo, da je »vsak človek nadomestljiv«. Pa ni. Ne. Vsaka vloga je nadomestljiva, ne pa človek. Primer. Če zbolí učitelj matematike, ga mora v razredu nekdo nadomestiti. Njegovo uro matematike lahko prevzame nekdo drug (vloga), toda manjkal bo njegov pečat. Nihče, zares nihče ne more poka voditi enako kot ta učitelj. Nihče tega ne naredi kot on (oseba).

Kaj zdravi čredniško razmišljanje?

Diferenciran pristop omogoči pogled čez razdelitve. Nihče ni v celoti dober in plemenit. Tudi naši nasprotniki niso samo zlobni in slabi. Če to doumemo, lahko omehčamo poglede in podremo pregrade.

Naša naloga je, da prinašamo mir. Spomnim se učiteljice, ki je bila tudi logoterapevtka. Ko je v razredu prišlo do prepira, ko so se otroci stekli ali se žalili, so ponavadi prišli k njej in se pritožili. S prstom so pokazali na kršitelja: »On je začel!« Učiteljica ni iskala krivca. Učenec je vprašala: »Kdo od vas je mirovnik? Kdo lahko konča prepir? Ta je zares velik med vami.« In je šlo dobro. Otroci so hoteli postati mirovniki in junaki, prepir je bil pozabljen! Učiteljica je to z učenci vadila in vedno manj je bilo vsakodnevnih preprirov o malenkostih.

Politiki bi si morali prizadevati, da bi bili mirovniki. Ne napadalci, ne tisti, ki se maščujejo, ampak tisti, ki neozdravljiv konflikt obrnejo v dobro smer; ki zdravijo svet. Frankl opominja, da ima naš nasprotnik lahko prav v enem odstotku in da mi ne vidimo vsega stoodstotno pravilno. To zavedanje nam da več skromnosti v konfliktih.

Kako zdraviti fanatizem?

Fanatični ljudje imajo vrednote, ki so usmerjene v drugo smer. Zato jim dobronamerno priporočimo, da negujejo bogat in širok sistem vrednot. Če človek pozna več vrednot, je bolj strpen in komunikativen. Tako se lahko na dober način pogovarjamo s številnimi ljudmi, ki imajo več vrednot, to so nato zanimivi sopotniki!

Če fanatik svojih vrednot ne more urensniti, se mu zruši ves njegov svet. To se ne more zgoditi pri človeku, ki ima široko razvejan sistem vrednot, kajti če ene ne

doseže, ima mnoge druge vrednote.

Ko kažemo s prstom na sprte strani v vojni, ki povzročajo neizmerno

gorje, so trije prsti obrnjeni nazaj proti nam. Sprašujejo nas: Kako vodiš vojno v svoji družini, v krogu svojih sodelavcev, s sosedom? Vse, kar pomaga človeku, da ravna odgovorno do sebe, do drugih in do narave, neposredno prispeva k miru. Začnimo z majhnimi gestami. V malih konfliktih se učimo strategije, ki vodi k miru. Če se teh ne naučimo, se ne moremo pri- toževati o velikih.

Vrednost posameznika

Pri vseh štirih patologijah se izgubi pomen posameznika. Odgovorni (krivi) so vedno drugi, jaz ne morem narediti ničesar. Svoje okolje v grobem popredalčkam in se ne potrudim za bolj natančen uvid. Sebe razglasim za žrtev. To so lažne predstave.

Posameznik ima veliko vlogo. Glas njegove vesti mu pove, kje ga potrebujejo, zato prevzame odgovornost, zato ukrepa in najde svoj smisel življenja. Frankl je opisal bolezen časa in posledice te bolezni ter pot iz te krize.

Logoterapevti imamo pomembno poslanstvo, da pomagamo posameznikom odkriti njihov smisel življenja. To je tudi odgovor na patologijo današnjega časa. Vsak človek ima svoj smisel in svoje poslanstvo. Pomagajmo mu, da ju odkrije. Odkrivanje smisla prispeva k ozdravitvi družbe. To ljudje potrebujejo tudi danes; gre za naše družine in naš svet. Kako bo svet šel naprej, je odvisno tudi od nas.

Naša naloga je, da prinašamo mir.

Logopedagogika

Inovativni holistični pristop na področju vzgoje in izobraževanja¹

■ **Sebastjan Kristovič**, prof. dr., predstojnik specialističnega študijskega programa Logopedagogika, Univerza Alma Mater Europaea.

Logopedagogika, inovativni holistični vzgojno-izobraževalni (VIZ) pristop, je nastala kot odgovor na krizo VIZ-sistema in na raznovrstno problematiko družinske pedagogike doma in po svetu, ki sta v jedru zaznamovani s permisivnostjo.

Permisivna paradigma in številne teoretične predpostavke, ki so utemeljene na nepopolnih, redukcionističnih in determinističnih antropologijah, na katerih se je vzpostavil slovenski VIZ-sistem, so naredile generacijsko škodo slovenskim otrokom, mladostnikom in celotni družbi. Imamo generacije apatičnih in naveličanih otrok ter mladostnikov, ki v svojem življenju ne vidijo in ne doživljajo nobenega smisla. Nimajo veselja do učenja, novih vsebin, ustvarjanja, dela, lepote, odnosov, življenja ipd. Tudi v učenju (ki je neredko zreducirano na faktično pomnjenje in ponavljanje) pogosto ne vidijo nobenega smisla. Če otrokom ne znamo približati pomena in lepote novega znanja, je učenje v veliki meri ne-

smiselno. Kdor mora početi tisto, kar je zanj nesmiselno, ga to vedno vodi v občutja nesrečnosti. Tudi sreča in zadovoljstvo bi morala v vzgoji in izobraževanju zavzeti pomembno mesto. Vse raziskave v zadnjih dveh desetletjih kažejo na skokovit porast depresije, anksioznosti, motenj hranjenja, samopoškodovanja, agresivnega vedenja, medvrstniškega nasilja, zasvojenosti (nekemične in kemične) ter drugih duševnih stisk in bolezni. V slovenskem prostoru smo področje duševnega zdravja pri otrocih in mladostnikih popolnoma zanemarili. Mnogi mladostniki življenje doživljajo kot nesmiselno, bežijo v digitalni ali kemični svet omame, so apatični, zdolgočaseni, nezainteresirani, notranje prazni in še in

še bi lahko naštevali. Zaslonska zasvojenost in zasvojenost z družbenimi omrežji je postala nekaj tako vsakodnevnega in 'normalnega', da tega sploh ne opazimo več. Vse to kaže, da je v našem sodobnem načinu življenja in vzgoje/izobraževanja nekaj zelo narobe.

V ta izpraznjeni in strokovno dezorientirani prostor vstopa logopedagogika, ki skuša celovito naslavljalati problematiko in ponuja konkretne rešitve, ki igrajo ključno vlogo pri kakovostni vzgoji in izobraževanju. Logopedagogika zajema vzgojo, izobraževanje, duševno zdravje in razvoj osebnosti.

Holistični pristop

Na področju šolstva se srečujemo s problematiko necelostnega pristopa in osebnostne necelovitosti pedagoških delavcev. Duševno zdravje vsako leto upada. Eden od ključnih dejavnikov za ohranjanje duševnega zdravja je osmišljeno življenje, ki je sestavljeno iz posameznikovih smiselnih odločitev in osebnih vrednot, ki gradijo kakovostno življenje.

Med učitelji in drugimi pedagoškimi delavci je čutiti skrb vzbujajočo apatičnost ter pomanjkanje pedagoškega elana na delovnem mestu. To so potrdile domače in tuje raziskave. Mnogi pedagoški delavci doživljajo, da je njihov poklic v družbi izredno podcenjen in nespoštovan.

Rešitve in prenova VIZ-sistema morajo biti zaradi tega nujno trajne, celovite ter holistične. Bosmans pravi: »Prepričan sem, da je to, kar se danes dogaja po raznih šolah, dosti pomembnejše za prihodnost kot vse dejavnosti po tovarnah, obratih in pisarnah. Kajti to, kar tam oblikujejo, preoblikujejo ali deformirajo, izobražujejo, vzgajajo ali zavajajo, so

Foto: BS

ljudje. Če bi bili pomembni samo razum in natrpani možgani, potem nastajajo tam popolni roboti, ne ljudje. Šole in univerze, kjer profesorji, učitelji in učiteljice za plačilo posredujejo le neka specializirana znanja, vodijo družbo v duhovni propad. /.../ Vzgajati ne pomeni zgolj razvijati razum, marveč oblikovati celotnega človeka, tudi njegovo srce in njegov značaj. Vzgajati pomeni iz roda v rod prenašati duhovne vrednote, ki dajejo življenju vsebino in smisel. Tega pa ne moremo doseči le z besedami, marveč predvsem tako, da te besede udejanjimo v lastnem življenju, v svoji človeški drži. Vzgoja je skupna naloga staršev, šol, univerz, tiska, radia, televizije in javnega mnenja. To je velika odgovornost.» (Bosmans 2017, 133–134) Logopedagogika tako posebno pozornost namenja tudi pedagoškim delavcem, njihovi edukaciji in izgradnji njihove osebnosti.

Treba se je zavedati in upoštevati, da otrok ni samo kognitivno/racionalno bitje, ampak je nedeljiva celota telesne, duševne in noetične razsežnosti. Pomeni, da bi tudi celoten VIZ-sistem/proces moral delovati v smeri, da bi upošteval, zajemal in razvijal vse tri razsežnosti. Gre za holistični pristop, s čimer se logopedagogika izogne vsakršnemu redukcionizmu, determinizmu in nihilizmu, ki ima za posledico dehumanizacijo in depersonalizacijo človeka, kar pomeni zreduciranje človeka na nek skupek psiholoških in fizioloških mehanizmov. Na področju stroke in znanosti je najbolj problematično definirati in opredeliti prav duhovno razsežnost. Zaradi tega smo ji v naši raziskavi, sintezi rezultatov in posledično v konstituiranju holističnega vzgojno-izobraževalnega sistema namenili posebno pozornost, ker je na tem področju najbolj zapostavljen prav ta vidik.

V slovenskem prostoru se na področju znanosti in stroke pogosteje uporablja pojem »celosten«. Pojem »holističen« v našem prostoru vsebuje pridih ezoteričnosti oziroma *new agea*. Vendar je glede na naše antropološko razumevanje človeka in ker želimo ostati popolnoma v okvirih stroke in znanosti, ustrenejši prav slednji izraz. Pojem »celostni« v sebi namreč vključuje vidik vsega, celo-

te, totalnosti (vsezaobjemajoče); pomeni zajeti vse dele ali elemente. Če zajamemo vse – izven tega ne ostane nič več. V logopedagogiki pa želimo razvijati in ohranjati dejstvo, da je človek vedno več, kot je razum zmožen dojeti, razumeti in razložiti. Torej, celota je vedno več kot vsota njenih posameznih delov. Zaradi tega smo se odločili za uporabo besede »holističen«, ki v svojem jedru še vedno ohranja prostor za tisto neizmerjeno, nezaobjeto, nedoločeno in ne povsem razumljeno. Grški ὅλος (hólos) ne vsebuje tega momenta totalnosti, zato je pojem »holističen« bolj primeren pojem za uporabo na področju VIZ kot pojem »celosten«.

Kaj je logopedagogika?

Osnovno izhodišče logopedagogike predstavlja spodnja enačba:

$$\psi = x + y$$

Prva neznanka je otrok in njegova edinstvena osebnost, druga neznanka je učitelj/vzgojitelj in njegova edinstvena osebnost, tretja neznanka pa je metoda oziroma pristop, ki ga bo učitelj/vzgojitelj izbral. Pomeni, da vsaka metoda ali pristop ne bo enako učinkovit pri vsakem otroku. Še več, tudi vsak učitelj ali vzgojitelj ne bo enako učinkovit ob enaki metodi ali pristopu.

Frankl je skozi razprave, ki jih je imel s Freudom, Adlerjem in filozofi Husserlom, Schelerjem, Jaspersom, Heideggerjem in Hartmannom, oblikoval

antropološko raziskovalno smer, ki jo je poimenoval eksistencialna/bivanjska analiza, ustrezno psihoterapijo pa je poimenoval logoterapija.

Osrednje izhodišče logopedagogike je holistična podoba človeka, ki je utemeljena na antropološkem temelju logoterapije/eksistencialne analize, ki poleg telesne in duševne vključuje tudi duhovno razsežnost. Področja duhovne razsežnosti so npr. smisel, odgovornost, svoboda, samotranscendenco, odnosi, vrednote, samodistanca, vest, intuicija, ustvarjalnost, volja do smisla, dostojanstvo, noodinamika.

Cilj logopedagogike je celostno razvita in integrirana osebnost. Pot do tega cilja je holistični VIZ-pristop, ki se udejanja na podlagi razvoja 25 področij (temeljnih gradnikov logopedagogike): 1. svoboda in odgovornost, 2. volja do smisla, 3. smisel – vzgoja za smisel, 4. ustvarjalnost, 5. empatija, 6. avtonomija, 7. personalizacija, 8. samostojnost, 9. občutek za lepo, 10. vest in intuicija, 11. vzgoja za vrednote, 12. identiteta, 13. samotranscendenco in samodistanca, 14. odnosi (do življenja, sveta, sebe, drugih, smisla, presežnega), 15. samopodoba, samozavest in spoštovanje, 16. dostojanstvo, 17. odnos do presežnega in vera, 18. etika, 19. vztrajnost, odpornost in delovne navade, 20. noodinamika, 21. ljubezen (*agape*), 22. ideali/ideje/vizija, 23. samovzgoja, 24. življenje kot naloga in 25. duševno zdravje.

Uporabnost in nujnost apliciranja spoznanj logoterapije/eksistencialne analize v VIZ-področje je prvi omenjal in spodbujal že Viktor Frankl. V tem kontekstu se v svetu uporabljata dva pojma: eksistencialna pedagogika in logopedagogika. V raziskavi smo izvedli temeljito komparativno analizo vseh elementov v obeh pristopih in na podlagi tega sintetizirali oziroma komplementarno združili oba pristopa. Ker sta oba pristopa imela nekatere 'pomanjkljivosti' oziroma po naši oceni ne dovolj integrirane določene vidike, smo jih dopolnili in vključili. Inovativnost je v tem, da smo v zaključnem delu raziskave izvedli sistematično sintezo eksistencialne pedagogike, logopedagogike (kot je bila razvita do zdaj) in holističnega pristopa v VIZ, kot ga zastavljata in razumeta UNESCO ter Evropska komisija. Ta inovativni (izpopolnjen) holistični VIZ-pristop smo, iz utemeljenih razlogov, poimenovali logopedagogika. Logopedagogika nima samo VIZ-pomena v ožjem smislu, ampak tudi v širšem. Velik poudarek namenjamo celovitemu razvoju osebnosti. Življenje je smiselno, vredno in lepo in otroku je treba med odraščanjem pomagati ter ga podpirati, da pride sam do tega uvida in spoznanja. Otroka je treba pripeljati do zavedanja, da je posameznik

svoboden in svobodno izbira svoje odločitve in za te svoje odločitve (ali pa neodločitve, nedejanja) prevzema odgovornost oziroma posledice, ki so vedno osebne zasluge ali krivda. Vendar to spoznanje ni usidrano na kognitivni ravni, ampak gre predvsem za nekakšen bivanjski uvid, za uvid na najgloblji eksistencialni ravni. Takšen uvid postane trajen samo, če se 'zgodí' na celovit način, kar pomeni na telesni, duševni, predvsem pa na duhovni ravni. Zato je logopedagogika predvsem VIZ-pristop, ki vsebuje tudi komponento podpore in opolnomočenja pri premagovanju in reševanju eksistencialnih bivanjskih vprašanj. Ravno s temi vprašanji ima npr. sodobni mladostnik največ težav. Večina mladih nima težav, ker ne bi bili dovolj pametni ali ker ne bi bili svobodni ali ker bi živeli v materialnem pomanjkanju. Večina mladostnikov nima težave, da ne bi imeli od česa živeti, jih pa ima ogromno težave, ker ne vedo, čemu naj živijo, ker ne vedo, za kaj naj živijo in kaj je smisel njihovega obstoja. Mnogi ne vedo, kaj naj s svojim življenjem sploh storijo. Treba se je zavedati, da so stiske otrok in mladostnikov predvsem posledica napačnih življenjskih vsebin in zgrešenih vzgojnih ravnanj. Izhodiščna točka logopedagogike so naslednja vprašanja: Kakšno osebo želimo

na koncu VIZ-procesa? Kam naj otrok 'pride' ob zaključku šolanja, kaj je pravzaprav cilj? Odgovora na prvi dve vprašanji pa vsebujeta odgovor na tretje vprašanje: Kakšno družbo in prihodnost si želimo? Cilj vzgoje in celotnega vzgojno-izobraževalnega procesa je v tem, da otrok postaja – in že je – celovito delujoča, srečna, osmišljena, avtonomna in zadovoljna oseba v skladu s trenutnimi razvojnimi značilnostmi.

P. S.: Ker se zelo dobro zavedamo, da je VIZ-proces kakovosten v tolikšni meri, v kolikšni meri je kakovosten pedagoški delavec, smo na Univerzi Alma Mater Europaea pripravili in akreditirali (NA-KVIS) specialistični študijski program *Logopedagogika*, ki je prvenstveno namenjen pedagoškim delavcem in drugim strokovnim delavcem v VIZ. Gre za prvi, edinstveni in inovativni tovrstni študijski program, ne samo na nacionalni, ampak tudi na mednarodni ravni. ◀

Literatura

- Bosmans, Phil (2017): *Ne pozabi na veselje*. Celje: Celjska Mohorjeva Družba: Društvo Mohorjeva Družba.

Opomba

- 1 Obširno razlago, predstavitev in utemeljitev logopedagogike bralci najdejo v monografiji *Logopedagogika: holistični vzgojno-izobraževalni pristop za 21. stoletje* (2., dopolnjena izdaja).

Logoterapija – umetnost poslušanja

■ **Klara Ramovš**, prof. pedagogike, ima znanja s področja psihoterapije, smer logoterapija. Vodi svoje podjetje *Elite izobraževanje* za organizacijo izobraževanj in učnih delavnic ter predava na seminarjih s področja komunikacije. Ima veliko izkušenj v izobraževanju odraslih.

Predstavljajte si, da ste se znašli v življenjski nevarnosti in kričite na pomoč. Na ves glas. Kolikor premore vaše grlo. A zaman. V tistem kraju in tistem času ni nobenega, ki bi vas slišal.

Vaš obstoj je ogrožen, a nobenega ni, da bi slišal vaš klic.

Če človek govori in ga nihče ne posluša, je enako, kot da ne bi obstajal. Pri svojem delu srečujem veliko ljudi, ki bi se radi naučili govornišтва, radi bi

postali odlični retoriki, prepričljivi in karizmatični; po drugi strani pa je zelo malo ljudi, ki bi se želeli naučiti odličnega poslušanja. Spoznavam tudi stro-

kovnjake za odnose, učitelje, psihologe, psihoterapevte in coache, ki ne zmorejo resnično poslušati. Srečujem menedžerje, vplivne vodje in zdravilce, ki so osredotočeni le vase in bi pogrnili na izpitu poslušanja.

Vzgojili smo generacije ljudi, ki komaj čakajo, da pridejo na dan z besedo. In zelo malo tistih, ki znajo zares poslušati.

Resničnost, ki nas spremlja v naših odnosih, pa je naslednja: vsi si obupno želimo biti slišani in razumljeni, želimo sijati v soju pozornosti drugega človeka. A kaj, ko tako pogosto naletimo na 'gluha ušesa'? Ne slišimo se, ne razumemo se, borimo se za svoje mnenje in svoj prav. To je glavni razlog, da družine razpadajo, da se prijateljstva ohlajajo, dijaki izgubljajo interes za šolo, zaposleni zapuščajo podjetja. Kljub obilici možnosti komuniciranja se počutimo osamljeni, nerazumljeni, nesprejeti. Bistvo uspeha na kateremkoli področju delovanja ni v dobri retoriki, bistvo je v dobrem poslušanju. Ta izjemen vpliv odličnega poslušanja je navsezadnje razlog, da imamo dvoje ušes in ena usta.

Če želite biti dober starš, partner, dober prijatelj, vodja ali učitelj, vam učenje pristnega poslušanja olajša pot. Je kot zlati ključ, ki odpira vrata do sogovornika in bogati poslušalca.

*Prijatelj je nekdo, ki pozna
melodijo tvojega srca in ti jo
ponovno priklíče v spomin,
ko jo pozabiš.
Ruandski pregovor*

Poslušanje v logoterapevtskem dialogu

Poslušanje ni le pozorno spremljanje sogovornikovih besed, poslušanje je srečanje oseb na ravni jaz in ti, ki zajema vse, kar jaz in ti v tem trenutku prinašava v to srečanje.

Viktorju E. Franklu je bila blizu eksistencialistična živost razlage odnosa, ki govori o časovni omejenosti, enkratnosti človekovega bivanja in neizbežnosti konca. Znotraj te časovne omejenosti pa človek išče svoj smisel (logos) bivanja, ki ga Frankl še posebej poudarja. Pravi, da je volja do smisla gonilo našega življenja. Po njegovem mnenju je pristno srečanje oblika sobivanja, ki je odprto logosu in celo spodbuja obojestransko presežnost (Frankl, 2016: 62).

Resnično srečanje temelji na samopreseganju in ne na samoizražanju

Aktivno poslušanje je dejanje samopreseganja, pove Elisabeth Lukas. To ni pa-

sivno dopuščanje, da mimo tebe šumi poplava besed, ampak notranje bivanje pri drugem z dobrohotnim zanimanjem za njegovo osebo in položaj, ki ga opisuje. Pri vsakem sporazumevanju med ljudmi je nadvse pomembno, da razumeš sogovornika. Razumevanje ima celo prednost pred tem, da kdo razume tebe. Kdor razume drugega – pa naj bo nasprotnik, tekmeč – ga doseže z njegovimi besedami in ne govori mimo njega. Logoterapevt mora znati dejavno poslušati in to uči tudi klienta. Še posebej dragoceno je obvladovanje te veščine v partnerski terapiji. Pomembno je vedeti, kaj aktivno poslušanje povečuje in kaj ga zavira.

Da kdo posluša, mora biti v sebi miren, le malo pozoren na zunanje dražljaje, odprt za stvari, ki z njim niso v zvezi, in imeti mora dovolj časa. Čas, ki si ga

vzamemo za poslušanje – in za to ga je res treba zagotoviti – je pravo darilo drugemu, z njim mu sporočamo: »Glej, zame si tega vreden!« Seveda pa ima dejavno poslušanje samopresežno nasprotje, in sicer govorčevu jedrnatost. Kdor preveč govori o čem, kar je komaj vredno omembe, si kar naprej jemlje besedo ali čez vsak asociativen most krmari k svoji že stokrat obdelani 'najljubši temi', preutruja svoje poslušalstvo. 'Najljubše teme' so nepredelane teme, ki obsedejo prizadetega. Predelati pa jih ni mogoče s tem, da jih vrinemo v vsak pogovor, ampak samo v poštenem notranjem dvogovoru z lastno vestjo, ki ne nadleguje drugega. Logoterapevt se trudi, da se duhovna osredotočenost klienta izostri na njegov svobodni prostor. Kakšne so možnosti izbire? (Lucas, 2017: 289)

Šele ko spremenimo fokus v dialogu od lastnega interesa do nečesa večjega, lahko izkusimo smisel. Po Franklu psevdodialog poteka, ko se sogovornika v pogovoru omejita na samoizražanje. Tak pogovor je podoben dialogu gluhih, po njem pa ostaja praznina in neizpolnjenost.

»Ljudje vpijejo po bližini. In ta krik po intimnosti je tako nujen, da intimnost iščejo

Foto: Peter Prebil

za vsako ceno, na vsaki ravni, ironično, celo na neosebni ravni, na ravni zgolj čutne intimnosti. Krik po intimnosti se potem spremeni v poziv: Prosim, dotakni se me« (Frankl, 2016: 50).

Viktor E. Frankl seveda ne omenja virtualne intimnosti, a njena uporaba in zloraba je danes v izjemnem porastu. Sla po sledilcih in všečkih je še en krik po intimnosti. Splet ponuja obilico možnosti, kako ustvariti iluzijo stika in intimnosti. Nadomestki za pristno komunikacijo se danes masovno uporabljajo.

Zato ne čudi, da kljub vrhunski izbiri komunikacijskih poti vse več ljudi trpi zaradi osamljenosti, depresij, anksioznih motenj, socialnih fobij. Potreba po pristnem stiku in dejavnem poslušanju je danes bolj glasna kot kadarkoli prej.

Elisabeta Lukas razgrne ta čudoviti pregovor, zatem pa poda trditev: takšna prijateljica bi rada bila logoterapija. Logoterapevtski pogovor ni bleščeča govorna retorika, temveč retorika ljubezni, ki ima posebno zdravilno moč, da priklíče melodijo srca, ko jo pozabiš. Pri tem poudarja, da se ljubezen in logos nikoli ne izključujeta, in navaja štiri elemente logoterapevtskega pogovornega sloga (Lukas, 2017: 104).

Štirje elementi logoterapevtskega pogovornega sloga

Povečati občutek vrednosti osebe

V svoji praksi psihoterapije vsakič znova spoznavam moč te naravnosti. Psihoterapevtova pristna, spontana naklonjenost,

spodbujajoče, odprto poslušanje, zaupanje v klientove potenciale imajo poglavitno zdravilno moč.

Torej je enako ali bolj kot znanje in spretnost pri uporabi psihoterapevtskih metod pomemben odnos psihoterapevta do klienta, zmožnost, da ga popelje v tiho in globoko prisotnost, da mu da dovoljenje in spodbudo, da je, kar je, tam, kjer je, s tem, kar je.

V logoterapevtskem pogovoru se vrednost klienta osredinja na sogovornikove potenciale tukaj in zdaj ter na potenciale, ki jih lahko razvije jutri, ki so v tem hipu še skriti v njem, a mu seveda že pripadajo.

V pogovoru, zatrjuje Lukasova, ne smemo izpustiti nobene priložnosti, da klient ozavešči pozitivne plati sedanjega stanja in potenciale, ki jih lahko obudi jutri. »Namesto ne vrednotenja je naše geslo povečanje vrednosti!« (Lukas, 2017: 105)

Če samo pomislim, kakšno moč ima ta naravnost v odnosu učitelj – učenec! Kadar v odraščajočem bitju pred nami vidimo dobro in vse bogastvo možnosti, ki jih lahko razvija; kadar nismo osredotočeni na njegove pomanjkljivosti in neznanje, temveč zaupamo vanj, je to kot humus, ki omogoča najboljše rast semen.

Prispevati k jasnosti

Pomagaj mi, da te bom razumel, je čudežno povabilo, ki prispeva k jasnosti. Je pozornost, ki govori o naši potrebi, da bi resnično razumeli sogovornika.

Foto: Nataša Pezdir

V razumevanje se poglobimo čisti, kar se da nepristranski, prisluhnemo niansam jezika, tonu izgovorjenega in preverjamo njegov pomen. Kaj mi skuša povedati? Zakaj je to pomembno zanj? Katerim temeljnim prepričanjem in predpostavkam sledi?

Na vrsti je nepogrešljivo orodje terapevta: spraševanje. Biti v terapevtskem odnosu radoveden

kot otrok, ki na novo odkriva svet, zastavljati odprta vprašanja, ki klienta vabijo, da prevetri prenapregnjenosti in sodbje, odkriva protislovja in najde globlji pomen v svojih izkušnjah.

Zastavljanje vprašanj ima torej dvojni namen: osvetliti izkušnjo, da bi jo lahko celovito zagledali in razumeli, ter najti v njej globlji smisel in pomen.

Preigravanje novih možnosti

Bogastvo možnosti bo zagledala oseba, ki se zaveda moči izbire in odgovornosti. Resnica pa je, da je oseba, ki sedi nasproti nas, marsikdaj v krču, zaprta v vloge, ki jih igra, oklepa se svojih prepričanj, s pogledom skozi okvire svojih zakoreninjenih vzorcev, izraža nemoč, čuti brezizhodnost, trpi.

Pri preigravanju možnosti mu pomagamo do spoznanja, da je interpretacija izkušnje njegova svobodna izbira, in spodbujamo, da zagleda obilico poti, kako jo prevrednotiti. Ob tem se navadno zave svoje odgovornosti in prepozna globlji pomen izkušnje.

Sledenje smislu

Kakšen je pomen te edinstvene izkušnje in kakšen je pomen odziva na to izkušnjo tega edinstvenega posameznika?

Ljudje se pogosto znajdejo v težkih življenjskih okoliščinah, ki izzovejo trpljenje. S trpljenjem se tako poistovetijo, da lahko izgubijo notranji kompas, ki jim omogoča, da osmislijo trpljenje. Pomanjkanje smisla lahko povzroča resne težave. Če ne vemo, zakaj bi živeli, kako bi živeli in s čim bi prispevali, če izgubimo upanje in samozaupanje, imamo resen problem. Zato v logoterapevtskem dialogu usmerja-

mo pozornost na zahteven, a zelo pomemben element – iskanje smisla, prebujanje in spodbujanje sogovornikove modrosti, intuicije, notranjega vodnika.

V srečanje vstopamo z absolutnim prepričanjem, da je življenje osebe smiselno in da imajo dogodki svoj pomen. Zavemo se vrednosti poslušanja in čutimo poklicanost ter hvaležnost, da smo

lahko priča pomembnemu trenutku odkrivanja pomena življenja.

V pogovoru smo dejavni poslušalci, zagotavljamo varen prostor za refleksijo, sočutno spremljamo doživljanje in vabimo sogovornika k širšemu razumevanju izkušnje.

To je veliko, a še ni vse. Je na nek način pogoj za nadaljevanje pogovora v smeri iskanja smisla. Je kot prst, ki jo s pozornostjo in ljubeznijo negujemo, da bo vzkalilo najboljše seme. S poslušanjem, ki izžareva radovednost, naklonjenost in osredotočeno pozornost, dajemo pomen sogovorniku in utrjujemo prepričanje, da je v svetu prostor, ki je namenjen, da ga on zapolni. Lahko prispeva nekaj edinstvenega.

Tako zavzamemo držo upanja in zaupanja, da ima njegovo življenje poslanstvo. Celoten ciklus življenja te osebe, vsi njeni notranji viri, talenti, vrednote, vse izkušnje, ki so zaznamovale njeno pot, so kot delčki v sestavljanici tega poslanstva. Vse to lahko prispeva k razumevanju pomena vsakega življenjskega trenutka in krepi prepričanje, da ima življenje brezpogojni smisel.

S takšno držo ustvarjamo prostor, v katerem se lahko zgodi popolno srečanje, kjer se zdi, da odgovori ne prihajajo ne od mene in ne od njega, ampak onstran naju obeh.

Naj zaključim s trditvijo Lukasove: »Tehnika v psihoterapiji ni nič vredna, dokler se drži samo strogo predpisanih receptov. Dosega pa čudeže, kakor hitro jo preveva duh ljubezni« (Lukas, 2017: 119). ◀

Vira

- Frankl, Viktor Emil (2016): *Preslišani krik po smislu*. Celje: Mohorjeva družba.
- Lukas, Elizabeth (2017): *Osnove logoterapije*. Celje: Mohorjeva družba.

Zdravilna moč kljubovalne moči duha

Vloga logoterapije v vsakdanji zdravniški praksi

■ **Slobodan Vujasinović**, dr. medicine, je diplomiral iz logoterapije. Je specialist za kožne in spolne bolezni.

■ **Saška Ocvirk**, prof. slovenskega jezika in zgodovine. Je knjižna urednica pri *Celjski Mohorjevi družbi*.

Z besedami »Družba ni zdrava, je pa ozdravljiva« je Viktor E. Frankl začel eno svojih znamenitih predavanj leta 1975. Že pred pol stoletja se je ta veliki poznavalec človekovega duha, utemeljitelj logoterapije, zavedal, da čas, v katerem živi, ni zdrav. Ena njegovih vidnejših naslednic dr. Heidi Schönfeld se je marca 2024 na 9. logoterapevtskem simpoziju temu mnenju pridružila, češ da lahko njegovo misel brez zadržkov ponovimo, le večjo mero dramatičnosti ji je žal treba dodati.

»Frankl je dejal, da družba ni zdrava, in opozoril pred 'masovno nevrozo'. Seveda je kot psihiater obravnaval individualne primere in se posvečal posameznim nevrotičnim motnjam, ob tem pa je opazal, da določene nevrotične motnje, določeni odnosi do življenja, ki so pogosto sprožili različnih bolezni, zapuščajo ozek okvir klinične obravnave ter vplivajo na kakovost življenja velikega dela prebivalstva. S pojmom 'masovna nevroza' Frankl kot psihiater označuje svojo zaznavo duha časa (Zeitgeista). Ugotavlja, da je občutek nesmisla po vsem svetu preplaval cele družbene sloje. V času Freuda so bile poglavitna tema frustracije, povezane s spolnostjo, v času Adlerja občutki manjvrednosti, leta 1975 je Frankl vir največje frustracije videl v ogromnem občutku nesmisla. Ta se močno širi v bogatih družbah blaginje, ne ustavi se pred nobenim političnim sistemom in sega tudi do držav v razvoju,« je med drugim ugotavljala Schönfeld.

Brez lažne skromnosti lahko rečem, da je na področju dermatovenerologije za menoj bogata in plodna medicinska kariera. Vseeno pa se mi je s poznavanjem logoterapije odprl popolnoma nov pogled na zdravniško prakso. Morda je prav zaradi dejstva, da je bil tudi sam zdravnik, logo-

terapija Viktorja Frankla v zdravniški praksi tako izjemno uporabna in dobrodošla. Koža kot največji človeški organ je namreč veliko kompleksnejši sistem, kot si večino ma predstavljamo. Pogosto pa se niti ne zavedamo, da se prav na njej najbolj vidno odražajo vse človekove razsežnosti.

Bolnik na primer pride k zdravniku zaradi svojih bolezenskih simptomov (bolečina, srbenje kože, apatičnost, vročina, poškodba ...). Zdravnik velja za dobrega, če te simptome odpravi ali vsaj omili. Toda vrhunski zdravnik je tisti, ki se zaveda bolnikove unikatne osebnosti. S pravim pristopom, izkušnjami in znanjem mu lahko ponudi veliko več kot le odpravo simptomov. Lahko mu odstre obzorje in odpre nov pogled na možne življenjske potenciale. Tako lahko bolnik svojo telesno ali psihično bolezen doživi kot smiselni dogodek, zaradi katerega se mu razjasni pogled, in dojame svoje temeljno življenjsko poslanstvo. To so premiki, ki pogosto mejijo na čudež!

Poglejmo primer Mojce, nesrečne in potrte študentke ekonomije. Skozi pisanje avtobiografskih spisov in branje knjig (z uporabo biblioterapije) je skupaj s svojim zdravnikom odkrila, da je rojena pisateljica. Na ta način je zdravnik njeno pozor-

nost od osovraženih mozoljev preusmeril k smislu njenega bivanja, k njeni pravi življenjski nalogi. Mojca je prekinila študij ekonomije, se vpisala na študij književnosti, njene težave z mozolji pa so preprosto izzvenele. Veliko let pozneje je ob srečanju svojega zdravnika na cesti objela in mu podarila knjigo. Zdravnik je v ženski presenečeno spoznal nekdanjo 'mozoljavo deklico'. Zdaj je pred njim stala uspešna in samozavestna pisateljica pravljič za otroke. Ta zdravnik sem bil jaz. In to je samo ena od mojih resničnih zgodb, v katerih je logoterapija odigrala bistveno vlogo v osebni rasti bolnikov. Pisanje in branje, ki je sprva imelo predvsem terapevtsko vlogo, je v Mojčinem življenju postalo tako smiselno, da dolgoročno hrani in bogati njo samo, njene bralce in posledično ves duhovni svet homo sapiensa.

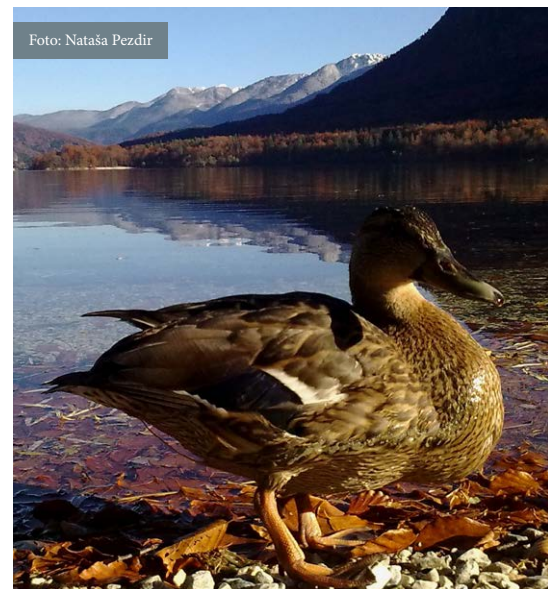

Foto: Nataša Pezdir

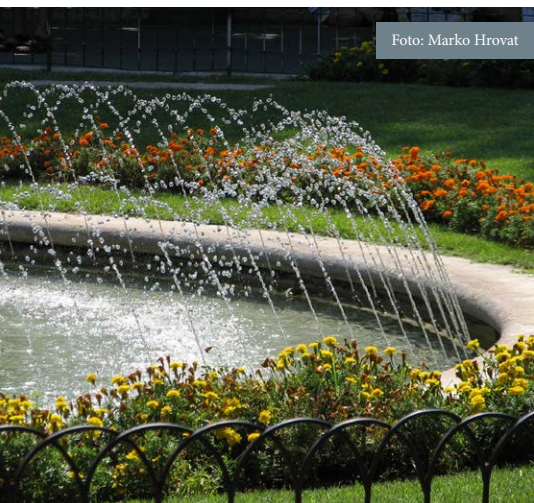

Foto: Marko Hrovat

V naslednjem primeru bom predstavil Denisa. Imel je atopični dermatitis, ki je v zahodni civilizaciji zelo pogosta kožna bolezen otrok. Statistično naj bi za to kronično boleznijo – kaže se kot srbenje in ekcemi v kožnih pregibih – trpel kar vsak peti otrok. Konvencionalna dermatologija se posveča predvsem blaženju in odpravljanju simptomov, ob tem pa bolnike pošilja še na različna alergološka testiranja. V svoji dermatološki praksi na to bolezen gledam celostno, zato v obravnavo vključim celotno družino, s posebno pozornostjo do otrokove matere. Sodobna znanstvena dognanja namreč kažejo, da je za imunske odzive ključno emotivno stanje otroka in matere, na racionalni ravni pa tudi zavedni psihični stres (smrt ali bolezen v družini, šolski neuspeh, finančne težave v družini, v Sloveniji vse prepogosto tudi alkoholizem ...). V praksi se mi je večkrat potrdilo, da je klinično stanje otrokove kože skoraj v neposredni povezavi z odnosi v družini.

Takšno obravnavo sem poimenoval psihodermatološki pristop zdravljenju (izraz je po svetu, npr. na Švedskem, v Nemčiji, Izraelu, ZDA in še kje, splošno uveljavljen). Pri prvem obisku otrok seveda dobi potrebna zdravila, kreme proti srbenju in ekcemu, a hkrati mami pojasnim, da se bo pravo zdravljenje začelo šele takrat, ko bo sama dojela, kako njeno psihično stanje vpliva na otrokovo identiteto. Marsikdaj se je kakšna gospa na to odzvala negativno, ježno, celo agresivno. Z izkušnjami sem se naučil, kako stopiti čez ta odziv in prisluhniti tistemu, kar je v ozadju. V

omenjenem primeru se je izkazalo, da je bila otrokova mama razočarana v zakonu, ker je njen mož preveč pil. Alkoholizem je eden tistih sprožilcev, ki čudežno in unikatno dvojino med partnerjema spremeni ali celo uniči. Mama tako dvojino slabega partnerstva kompenzira z dvojino z otrokom. Otrok je posledica ene uspešne dvojine, te pa nikakor ne moremo prenesti 'po vertikali' v odnos do otroka. To se odraža v besedah: »Midva se maževa, midva skupaj spiva, imava se rada, midva paziva na dietno prehrano ...«

V tem primeru sem glasno in odločno povedal: »Draga gospa, Denis ni vaša last! Denis je svoj!« in dodal še citat Kahlila Gibrana: »Vaši otroci niso vaši, oni so samo sinovi in hčere želje življenja, po njem samem. Od nas prihajajo, imajo naše gene, vendar imajo svoj duh, ki je unikaten, neponovljiv Božji dar (ali dar narave za ateiste)! Denis ni vaš. Denis je svoj. Hiša, avto, TV, pohištvo so vaša lastnina, ne pa vaš otrok. On ima na tem svetu svoje poslanstvo, vi pa mu morate pomagati, da ga bo lažje našel.« Denisova mama je bila seveda šokirana. Mirno sem dodal, da je pravzaprav še dobro, da je deček s srbečico oz. na svoj način pokazal, da je v družini nekaj hudo narobe, in prosil, da se naslednjega obiska udeleži tudi mož.

Na srečanju z očetom sem precej hitro postavil dejstvo, da se njegova žena oz. Denisova mama boji vpliva pijače v družini. Razložil sem mu, da bo s trajno abstinenco bistveno na bolje spremenil svoje življenje in življenje cele družine, najprej bo pomagal svoji ženi, posredno pa tudi pozitivno vplival na sinovo zdravje. Oče je s tem dobil smisel za svoje odrekanje. Ker telesno zaradi alkoholizma še ni bil popolnoma propadel, je pristal na abstinenco. Z veseljem povem, da tudi zaradi moje spodbude in pomoči. Po dr. Janezu Ruglju, znanem slovenskemu alkoholologu, ima človek tri sidrišča, s katerimi lahko zasvojenost premaga. Prvo je družina, drugo poklic in tretje družba. V Denisovem primeru se je oče še vedno lahko naslonil na vsa tri sidrišča. Oseba, ki nima več nikogar, ki bi ga imela rada, in je zaradi alkohola zanemarila svoj poklic, ne more abstimirati. Preprosto nima razloga, ne vidi smisla, zakaj bi nehala piti. V tem primeru je otrokova

kožna bolezen dobila smisel. Zaradi nje so se odnosi v družini postopoma uredili in postavili na nove temelje. Dvojina se je začela vračati v horizontalo, Denis je končno začel odrasčati v relativno urejenem družinskem okolju, bolezenski simptomi pa so se umirili in izzveneli. V svetu vsakega otroka je namreč brezpogojna ljubezen in sprejemanje staršev najboljša popotnica za zdravo odrasčanje in svetlo prihodnost.

In če se za konec spet vrnem k besedam Heid Schönfeld: »Frankl je bil prvi in je do danes edini, ki je opozoril na to, da smo najbolj bolni, z vsemi negativnimi posledicami vred, kadar v svojem življenju ne zmoremo videti smisla.« Logoterapija je tako eden najpomembnejših pristopov, saj je uporaben, če ne celo nujen, na vseh strokovnih in življenjskih področjih, v medicini pa še prav posebej. Tudi zdravniki moramo biti poleg vsega običajnega kliničnega dela predvsem pomočniki pri odkrivanju smisla. Smisel pa je za vsakega bolnika unikaten, vsak ga vedno znova odkriva in sprejema. Zato je to nikoli dokončana zgodba, ki pa v vsakem novem poglavju prinese izjemno zadoščenje. Odkrivanje smisla lahko prispeva k temu, da v našem svetu nekaj ozdravi. To ljudje danes najbolj potrebujejo! To potrebujejo naše družine, to potrebuje naš svet. V medicini je veliko vprašanj brez pravih odgovorov, tistim najlepšim poleg predanih zdravnikov in strokovnih obravnav vedno botruje tudi kljubovalna moč bolnikovega duha. To zavedanje je v mojo dermatovenerološko prakso prinesla logoterapija in želim si, da bi jo še na kakšno zdravstveno področje ter v čim številčnejše ambulante. ◀

Tema naslednjega žarišča:
**Motivacija in
identiteta**

Premagovanje izzivov telesne oviranosti z močjo družinske ljubezni

■ **Maks Lenart Černelč**, rojen leta 2005 v Ljubljani, je vizualni umetnik, pisatelj, raziskovalec in izredni predavatelj. Obiskoval je OŠ Majde Vrhovnik in je dijak Škofijske klasične gimnazije v Ljubljani. Med drugim sodeluje z Društvom distrofikov Slovenije, EAMDA in strokovnim odborom simpozija *Etika v medicini*. Njegova likovna dela so bila razstavljen doma in v tujini. Raziskava, ki jo je izvedel z doc. dr. Vanjo Erčulj in prof. dr. Štefanom Groskom, je bila predstavljena na 16. Svetovni konferenci bioetike leta 2024. Od rojstva živi s spinalno mišično atrofijo (SMA), tip 1, kar vpliva na njegove izkušnje in doživljanje sveta.

»Beseda je oblečena misel,« je zapisal prof. dr. Anton Trstenjak ter s tem lepo in jedrnato povzel, kako bistveno vlogo imajo besede v našem življenju. Brez besed bi bile naše misli ujetnice naših umov, nesposobne prehajati od človeka do človeka. Na povabilo svojega učitelja logoterapije dr. Slobodana Vujasinovića, da sodelujem s prispevkom na temo družina in vzgoja za smiselno življenje, bom v pisani besedi predstavil svoj svet in podporo družine otroku s težko telesno oviranostjo in kronično boleznijo ter skladnost izkušenj z logoterapevtskimi spoznanji, ki jih je razvil prof. dr. Viktor E. Frankl.

Spodbudno družinsko okolje

Diagnozo SMA so mi postavili pri štirih mesecih. Tistega hladnega zimskega dne smo se iz Ljubljane zapeljali v Strunjan na sprehod ob obali. Po pripovedovanju sta mi mama in oče takrat dejala, da to zanju ničesar ne spremeni, da me imata najraje na svetu in da mi bosta pomagala po svojih najboljših močeh. Prepričana sta, da sem čutil njuno pozitivno naravnost. Od mladih nog sta mi nudila okolje, kjer sem se počutil varnega, ljubljenega in cenjenega, kar je temeljni pogoj za razvoj zaupanja in samospoštovanja. Veliko so mi brali, tudi dedek in babici, saj so verjeli v moč znanja in izobraževanja. To mi je odprlo vrata v svet idej in me zgodaj spodbudilo k razmišljanju o različnih življenjskih vprašanjih.

Moji starši so strogi, nikoli me niso pomilovali ali razvajali. Skozi mojo invalidnost so videli mene, človeka. Naučili so me dela in odgovornosti ter znati reči tudi »ne« zadovoljevanju različnih potreb za uresničitev cilja. Omejevali so gledanje televizije, rekoč, da pri nas čez dan ne dela. Na začetku sem si lahko ogledal kakšno risanko, kasneje pa predvsem iz-

obraževalne in športne vsebine. Pri meni so ekrani v uporabi predvsem za učenje in kreativnost.

Svoboda ustvarjanja

Že v zgodnjem otroštvu so mi omogočili svobodo ustvarjanja v peskovniku, na travi, s kockami in barvami, kar sem izredno rad počel, in me ob tem spodbujali. Še zdaj imamo spravljene moje čečkarije, ki sem jih naredil pred enim letom starosti. Moje ilustracije so bile vedno polne zgodb z izmišljenimi junaki v prostranih okoljih. Misli sem kasneje začel zapisovati. Prof. dr. Elisabeth Lukas, učenka Viktorja E. Frankla, je poudarjala, da ustvarjalno izražanje pomaga posameznikom najti smisel in zadovoljstvo v življenju, kar je zame nedvomno neprecenljivo.

Ustvarjalnost mi predstavlja način, kako preoblikovati izzive v priložnosti, je sredstvo, preko katerega se povezujem s svojimi najglobljimi čustvi ter mislimi in s katerim izražam svoje duhovne in notranje občutke ter jih pretvarjam v otipljivo obliko. Tako komuniciram s svetom okoli sebe in presegam omejitve vsakodnevne

komunikacije. Odkar so moje roke oslabele, za ustvarjanje uporabljam sodobno tehnologijo.

Načrtovanje in urnik

Spomnim se, da je bil moj čas od nekdaj preprečen s strogim urnikom in načrtovanjem dejavnosti, saj so moji dnevi vsakodnevno podvrženi tudi zdravstvenim terapijam. Dan se začne zgodaj zjutraj, za razvijanje in uspeh med vrstniki je potreben red. Ko sem na primer začel obiskovati osnovno šolo, sem imel pred poukom že delovno terapijo na drugem koncu mesta.

Družina in prijatelji

Domači kljub prigovarjanjem nekaterih strokovnjakov niso želeli, da bi bil institucionaliziran, saj so trenutki, ki jih skupaj preživimo kot družina, nadvse pomembni. Mati in oče si nista predstavljala, da bi me pri treh letih poslala stran od njiju, v zavod za invalidne otroke. Prof. dr. David Neubauer nam je pri tej odločitvi nudil oporo, da lahko živim doma in se šolam v rednem šolskem sistemu. Verjeli so vame. Sem pa izkusil, da se je treba v šoli ves čas dokazovati, da si kljub oviranosti sposoben rednega šolanja. Zaradi stigme okolice je treba biti nemalokrat boljši od vrstnikov.

Verjetno je pri moji vzgoji pomembno, da so mi omogočili tudi socialni razvoj, da sem gradil prijateljstva, ki jih ohranjam in poglobljam. Zaradi grajenih ovir v okolju sem se, odkar pomnim, s prijatelji srečeval predvsem pri nas doma. Za

to sem imel ob sobotah popoldne rezervirani približno dve uri. Zbralo se nas je tudi do deset. Igrali smo družabne igre, nogomet, kjer sem bil v vlogi vratarja, se pogovarjali ali delali poizkuse. Mati je poskrbela, da smo obiskovalce vedno tudi pogostili. Obdobje pandemije je ta redna prijateljska druženja začasno prekinilo.

Vztrajnost

Vztrajnost je zelo pomemben del mojega življenja, saj za opravila potrebujem več časa, poleg tega sem ob okužbah podvržen daljšim okrevanjem in hospitalizacijam. V času osnovnošolskega izobraževanja sem zaključil tudi sedem let glasbene šole: teorijo, petje in inštrument magic flute. Nekaj let sem redno, dvakrat na teden po dve uri, v Zebri, plesnem klubu hodečih in vozečih, treniral ples. Med drugim smo ustvarili predstavo Kolo

časa in z njo nastopali po Sloveniji. Ob vsem tem pa so me moji bližnji vedno spremljali.

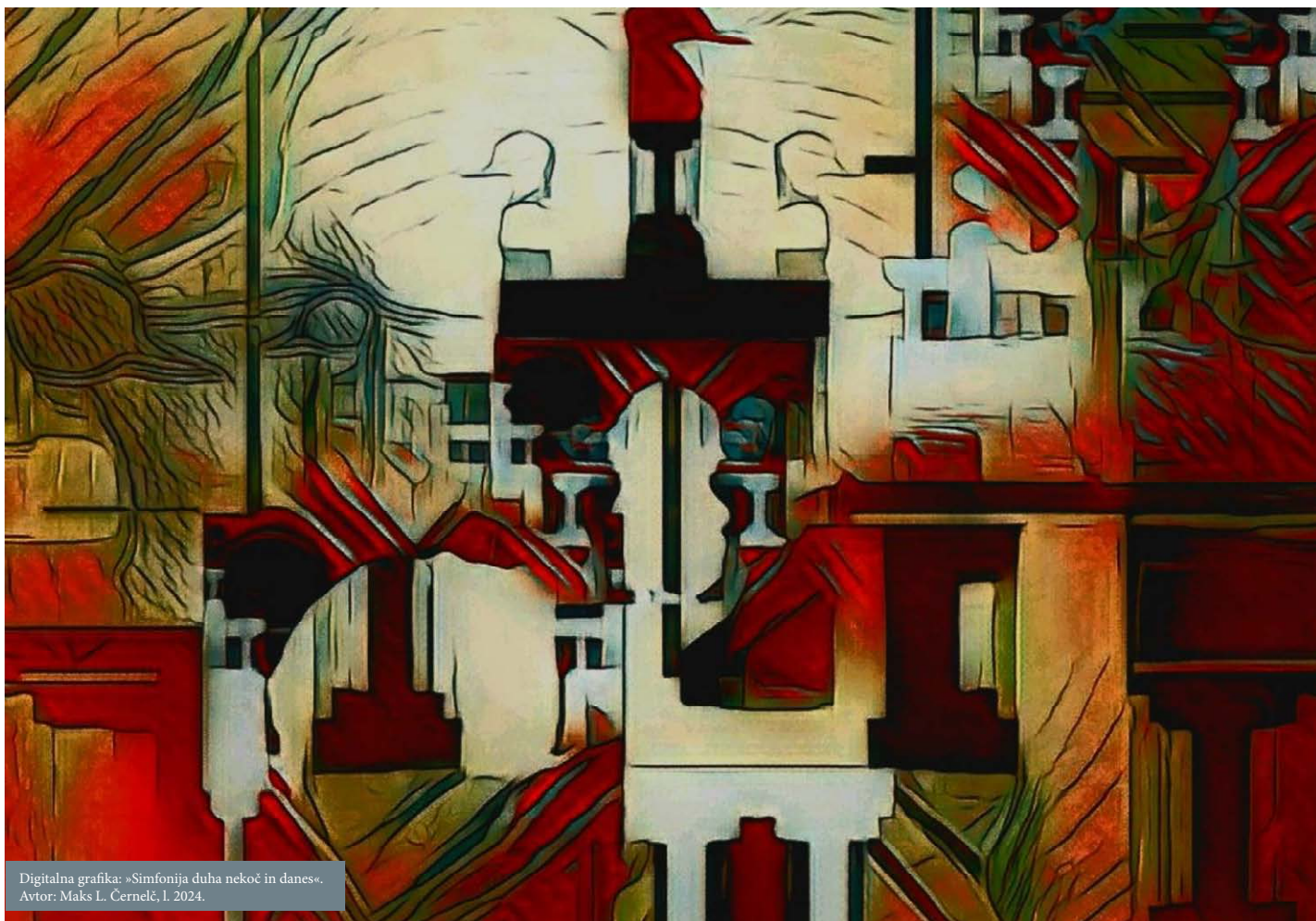
Uvidel sem, da lahko fizično oviranost z odločno voljo in trdim delom premagam in jo celo spremenim v priložnosti. Starši so mi vcepili, da ni pomembno, koliko težav se pojavi na poti, pomembno je, kako se soočamo z njimi. Z vztrajnostjo in odločnostjo sem se naučil, da se ne smem predati in da vedno obstaja pot naprej, če le verjamem vase in se trudim. To sem posebej občutil, ko sem bil deležen zavrnitve vpisa na državne gimnazije v Ljubljani. Treba je bilo dvigniti glavo in sprejeti nove izkušnje ter slediti višjemu načrtu. Odprla so se druga vrata. Spletel sem nova poznanstva in prijateljstva ter spoznal pomoč skupnosti.

Hvaležen sem za ljubezen, vzgojo in podporo, ki sem jih prejel od svoje družine. Z zgledom so me naučili, da kljub svojim fizičnim omejitvam čutim željo poma-

gati drugim in prispevati družbi. Viktor E. Frankl je verjel, da lahko smisel najdemo tudi skozi učenje, raziskovanje in v služenju drugim, kar je postalo vodilo v mojem življenju. Zapisal pa je tudi, da pravila igre življenja od nas ne zahtevajo, da za vsako ceno zmagamo, temveč da se nikoli ne nehamo bojevati.

Vsak trenutek je priložnost

Spoznal sem, da lahko najdemo smisel v vsakodnevnih izzivih, da je vsak trenutek priložnost za rast in razvoj, predvsem pa se trudim prepoznati smotrne naloge. Življenje nas uči, da je pomembno biti iskren ter ostati zvest sebi in svojim vrednotam. S podporo ljubečih ljudi, vztrajnostjo in vero lahko premagamo ovire in najdemo zadovoljstvo. Smisel je povsod okoli nas, če le odpremo oči in srce ter ga iščemo v vsakodnevnih izkušnjah in odnosih. ◀

Digitalna grafika: »Simfonija duha nekoč in danes«.
Avtor: Maks L. Černelc, l. 2024.

Telesna samopodoba in mediji

Primer K-pop kulture

■ Octavian M. Machidon, dr. znanosti iz elektrotehnike in telekomunikaciji ter diplomirani teolog. Je docent na Fakulteti za računalništvo in elektrotehniko Univerze v Ljubljani.

V današnji družbi, v kateri vse bolj vladajo nerealni lepotni ideali, so težave s telesno samopodobo, kot sta pretirana skrb za zunanji videz in telesno težo, zelo pogoste. Ohranjanje zdrave telesne samopodobe je ključnega pomena, saj lahko zgrešene predstave vodijo do povišane stopnje depresije, tesnobe in stresa ter ovirajo razvoj socialnih veščin, posledično pa prepogosto načnejo tudi fizično zdravje, saj vodijo v motnje hranjenja in povzročajo podhranjenost.

Težava je pereča zlasti pri otrocih in mladostnikih. Medtem ko obstaja veliko raziskav o vplivu staršev, vrstnikov in medijev na telesno samopodobo mladih odraslih in mladostnikov, sta nezadovoljstvo s telesom in pretirana skrb za težo pri majhnih otrocih deležna manj pozornosti. Nedavne študije kažejo, da je pretirana skrb za težo močno prisotna že pri deklicah, ki obiskujejo osnovno šolo, saj jih je kar 40 odstotkov poročalo, da so že hujšale. Zanimivo je, da dejanska telesna velikost, ki se navadno meri z indeksom telesne mase (ITM), nima posebnega vpliva na otrokovo samozavest in skrb za težo, saj otroci navadno ne morejo natančno oceniti svoje prave telesne velikosti. Precej večji vpliv na otrokovo samozavest ima zaznana telesna velikost, torej negativna samopodoba oziroma samoidentifikacija kot 'debel/debela'. Negativni odnosi do telesa so vidni že pri otrocih, starih od tri do pet let, in se s starostjo stopnjujejo zaradi večje izpostavljenosti sporočilom, pristranskim glede teže, in to s strani družine, vrstnikov in medijev (Kim in Han, 2021).

Vplivi staršev, vrstnikov in medijev na telesno podobo

Družbeni standardi o telesni privlačnosti močno vplivajo na dožemanje lepote in na željo po vitkosti. Starši igrajo ključno

vlogo pri oblikovanju otrokovega odnosa do videza. Raziskave kažejo na medsebojno odvisnost med spodbudami staršev k nadzoru telesne teže ter prehranjevalnimi navadami hčera in željo, da bi bile vitkejše (Thelen in Cormier, 1995). Poleg tega nezadovoljstvo staršev s svojim lastnim telesom vpliva na odnos njihovih otrok do telesa. Vrstniki prav tako promovirajo ideal vitkosti, pri čemer so otroci izpostavljeni tveganju za razvoj nezadovoljstva s telesom in motenj hranjenja preko primerjanja z vrstniki, kar se začne že v vrtcu. Študije kažejo, da vpliv vrstnikov močno zaznamuje telesno samopodobo in prehranjevalne navade mladih deklet, pri čemer nezadovoljstvo vrstnikov s svojim telesom pomembno vpliva na njihove lastne zaznave (Kim in Han, 2021).

Mediji imajo nezanemarljiv vpliv na oblikovanje dožemanja telesne podobe deklet, saj pogosto predstavljajo nerealne lepote standarde. Raziskave kažejo, da dekleta, stara od pet do osem let, ki so bolj izpostavljena medijem, kot so glasbeni videi in TV-oddaje, povezane z videzom, pogosteje razpravljajo o videzu z vrstniki (Dohnt in Tiggemann, 2006). Izpostavljenost glasbenim videom in revijam, osredotočenim na videz, je povezana z ozaveščenostjo otrok o dietah, medtem ko je izpostavljenost ženskim revijam povezana z nezadovoljstvom s telesom. Med današnjimi medijskimi fe-

nomeni izstopa K-pop kultura zaradi svojega izrazitega vpliva na telesno podobo otrok in najstnikov po vsem svetu.

K-pop kultura in podoba telesa

K-pop, ki se je razvil v zgodnjih 90. letih prejšnjega stoletja v Južni Koreji, je ključna sestavina korejskega vala ali 'Hallyuja', ki se nanaša na globalni razcvet južnokorejske pop kulture, vključno z glasbo, TV-dramami, filmi in modo. Znan po svoji nalezljivi glasbi, zapletenih koreografijah in dodelanih nastopih K-pop oblikuje širše družbene in kulturne norme. K-pop idoli, vzorniki za mlade oboževalce po vsem svetu, postavljajo trende v glasbi, modi, lepoti in življenjskem slogu. Ta vpliv je strateški del južnokorejskega kulturnega izvoza, ki tekmuje na globalnem prizorišču zabavne industrije (Habibah idr., 2021).

Vendar ima K-pop kultura tudi problematične vidike, zlasti pri promoviranju nezdravih standardov telesne podobe. 'Idealna telesna podoba' za dekleta v K-popu je zelo vitka in drobna, z ozkim pasom, blede, svetlo kožo in 'palčkastimi' (izjemno tankimi in dolgimi) nogami. Ta ideal je postal za K-pop idole in oboževalce taka obsesija, da posegajo po skrajnih ukrepih za doseg in vzdrževanje le-tega. En primer je IU-dieta, poimenovana po priljubljeni idolki IU, ki vključuje jabolko za zajtrk, slaček krompir za kosilo in proteinski napitek za večerjo. Čeprav je kritizirana kot nezdrava in nevzdržna, je pridobila številne privrženke po vsem svetu (Sugathadasa, 2023).

Škodljiv vpliv na K-pop oboževalce

Oboževalci K-popa po svetu trpijo zaradi teh skrajnih lepotnih idealov, ki posta-

vljajo nemogoče standarde in ponujajo zelo nevarne rešitve. V jugovzhodni Aziji so se oboževalci, ki se želijo prilagoditi tem lepotnim standardom, zatekli k tako nevarnim metodam, kot je beljenje kože, pri čemer tvegajo hude opekline in raka. Za nameček lepotni ideal K-popa posnema otroške poteze, zato se vse več idolov odloča za skrajne estetske posege, kot so implantati za nos, oženje čeljusti in dvigovanje oči, da bi dosegli te skrb vzbujajoče standarde. Ekstremno prilagajanje teles vzdržuje toksično kulturo, saj se od idolov pričakuje, da ohranjajo ta nerealni ideal, kar negativno vpliva na duševno zdravje mladih oboževalcev in jih spodbuja k podobnim invazivnim in nevarnim posegom.

Osredotočenost na telesno podobo med mladostniki je posebej intenzivna v azijskih kulturah, predvsem v Južni Koreji, kjer je videz zelo cenjen. Čeprav so med najbolj vitkimi v državah OECD, imajo mlade Korejke eno najvišjih želja po hujšanju na svetu. Južna Koreja prav tako vodi v številu plastičnih operacij na prebivalca na svetu (Baer, 2015). V tej na zunanji videz osredotočeni družbi so otroci in mladostniki nagnjeni k nezadovoljstvu s telesno podobo, kar negativno vpliva na njihovo splošno samopodobo že od mladih let (Park, 2020). Južnokorejska dekleta, stara komaj pet ali šest let, so pod vplivom vrstnikov in izpostavljenosti K-pop

televizijskim programom zaskrbljena zaradi svoje teže in želijo biti vitkejša (Kim in Han, 2021). Ugotovljeno je bilo, da so indonezijske najstnice, ki so bile izpostavljene K-pop medijem, nezadovoljne s svojimi telesi in ogrožene zaradi porasta motenj hranjenja (Habibah idr., 2021). Podobno so indijski mladostniki, ki sledijo K-popu, dosegli višje mesto na lestvici motenj hranjenja kot tisti, ki jih K-pop ne zanima (Kumari, 2024).

K-pop v Sloveniji

Pojav K-popa v Sloveniji narašča in privlači številne oboževalce. Slovenske plesne šole ponujajo K-pop tečaje že za otroke, stare šest let. Obstaja tudi priljubljena spletna trgovina, ki prodaja korejsko kozmetiko, hrano in K-pop izdelke. Slovenija sodeluje na K-pop World Festivalu, gosti državna tekmovanja, na katerih lokalni oboževalci prikazujejo svoje talente, zmagovalci pa se pomerijo v Južni Koreji. Prisotnost slovenskih K-pop oboževalskih klubov na družabnih omrežjih, kot sta Facebook in Instagram, dodatno dokazuje priljubljenost tega žanra.

Antropološka in kulturna študija iz leta 2019 o vplivu K-popa v Sloveniji je pokazala, da so slovenski oboževalci na splošno zadržani glede plastičnih operacij, kljub njihovi razširjenosti med K-pop idoli (Anclin, 2019). Vendar pa mnogi oboževalci posnemajo oblačila, ličila, pričeške in nakit svojih priljubljenih idolov. Študija je tudi ugotovila, da so podobe K-pop umetnikov, ki so pogosto povezane z metroseksualnostjo ali androgenostjo, izzivale tradicionalne definicije moškosti in ženskosti. Priljubljenost K-popa v Sloveniji je bila leta 2019 še v povojih, vendar je njegov vpliv verjetno od takrat narasel. Čeprav specifičnih socioloških študij ni, spletne metrike ponujajo nekaj vpogleda: priljubljena slovenska K-pop trgovina ima 3.500 sledilcev na Instagramu in 2.600 na TikToku, njen najbolj gledani video posnetek pa dosega več kot 20.700 ogledov.

Zaključki

Glede na prodiranje K-popa v slovensko družbo, zlasti med šolarji in mladostniki, se zdi, da se ta demografska skupina že so-

oča z enakimi škodljivimi pritiski, kot so dokumentirani po vsem svetu. Ti vključujejo iskanje nerealnih lepotnih standardov, kar vodi v nezadovoljstvo s telesno podobo in nezdrava vedenja, kot so ekstremne diete in želja po estetskih operacijah, vse to pa spodbuja negativno samopodobo in težave z duševnim zdravjem, vključno z anksioznostjo in depresijo. Poleg tega poudarjanje fizičnega videza in seksualizacija idolov izkrivljata razumevanje zdrave telesne podobe in lastne vrednosti pri mladih.

K-pop kultura je le eden od globalnih trendov, ki poslabšuje telesno podobo in vodijo v motnje hranjenja, zlasti med otroki in mladino. Ta težava se bo s hitrim napredkom digitalnih tehnologij, ki vključujejo generativno umetno inteligenco, gotovo še povečala. Na to kaže že naslednji primer. Leta 2023 je AI-ustvarjena K-pop dekliška skupina MAVE lansirala viralni računalniško ustvarjeni glasbeni video, ki je na YouTubeu v manj kot dveh mesecih zbral skoraj 20 milijonov ogledov. Današnji globalizirani digitalni svet omogoča, da se taki toksični kulturni konstrukti iz tujine zlahka uvozijo v evropske družbe, kot je Slovenija, brez zavedanja o njihovih negativnih vplivih. V naslednji številki bomo raziskali, kako se lahko šole in starši soočijo s to problematiko ter zaščitijo dobrobit otrok in mladine.

Viri

- Anclin, Lea (2019): *K-pop: vpliv korejskega popa na posameznike v Sloveniji*. Diplomsko naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Baer, Drake (2015): South Korea Is the Plastic Surgery Capital of the World. *Business Insider*, September 22, 2015.
- Dohnt, Hayley K.; Tiggemann, Marika (2006): Body Image Concerns in Young Girls: The Role of Peers and Media Prior to Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence* 35 (2): 141–151.
- Habibah, Nurina Umy; A Fahmy, Arif Tsani; Sumarni, D. W. (2021): The effect of Korean wave on body image and eating disorders among female adolescent in Yogyakarta, Indonesia. *Jurnal Gizi Klinik Indonesia* 18 (2): 78–85.
- Hwewon, Kim; Tae-Im, Han (2021): Body Image Concerns Among South Korean Kindergarteners and Relationships to Parental, Peer, and Media Influences. *Early Childhood Education Journal* 49: 177–184.
- Kumari, Aditi (2024): Impact of Korean Wave on Eating Disorders: A Comparative Study. *The International Journal of Indian Psychology* 12, no. 1 (January–March): 1419–1426.
- Park, Woochul (2020): Body Image Dissatisfaction and Self-esteem among Korean Pre- and Early Adolescent Girls and Boys: A Five-year Longitudinal Panel Study. *Human Ecology Research* 58 (2): 163–176.
- Sugathadasa, Chanya (2023): How the K-Pop Industry Hurts Body Image. *The Teen Magazine*, April 9, 2023.
- Thelen, Mark H.; Cormier, Jane F. (1995): Desire to be thinner and weight control among children and their parents. *Behavior Therapy* 26 (1): 85–99.

Foto: Petra Duhanoy

Kaj resnično pomeni biti tam za nekoga

Naš pogovor: Sonja Molek Cestnik o Marjanu Žvegliču, ustanovitelju Samarijana

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Septembra je umrl naš prijatelj Marjan Žveglič, ustanovitelj Društva Samarijan. Ob slovesu smo se dogovorili, da njemu v spomin napišemo nekaj vtisov ter ga predstavimo v Vzgoji. Sonja Molek Cestnik ga je dobro poznala, saj je z njim sodelovala v različnih vlogah, zato je prava sogovornica o Marjanu.

Sonja, kdo si in kaj delaš?

Sem mati, babi, žena, zaposlena, diplomirana ekonomistka in prostovoljka. Pred več kot 25 leti sem se prijavila na začetno izobraževanje na telefonu Samarijan. Takrat sem bila mlada zaposlena mamica, ki je hrepenela po nečem posebnem, nečem, kar bi napolnilo moje srce. In ko sem izvedela za ustanovitev tega društva, sem začutila, da je to tisto, kar sem iskala.

Skozi leta sem v društvu aktivno sodelovala in opravljala različne vloge. Poleg rednega dežuranja na telefonu sem več kot 15 let

mentorica za šolanje novih članov. Vodim tudi osvežitveno izobraževanje, ki je nova oblika dodatnega izpopolnjevanja za naše dolgoletne člane.

Imela sem tudi čast in privilegij prevzeti vlogo predsednice in podpredsednice društva. Takrat se mi je zdelo najpomembnejše, da kljub številnim spremembam ohranjamo rdečo nit svojega delovanja: doseljivost 24 ur na dan, vse dni v letu, brezplačno za vse, ki potrebujejo pomoč.

Tudi podjetje, v katerem sem zaposlena, prostovoljno sodeluje pri izdelavi in vzdr-

ževanju spletne strani društva. S tem omogočamo predstavitev delovanja društva širši javnosti.

Kdaj sta se z Marjanom prvič srečala?

Prvič sva se osebno srečala na uvodnem usposabljanju, čeprav sem o njem slišala že prej. Moj mož, takrat še fant, ga je spoznal kot študent, ko je v podjetju, kjer je Marjan delal, zaposlenim predstavil svoj projekt. Brez posebnih retoričnih izkušenj je tehnično dovršeno, ampak bolj na hitro oddrhal svojo predstavitev. Po koncu je Marjan pristopil k njemu in mu, čeprav se nista osebno poznala, dal nekaj nasvetov o tem, kako lahko izboljša svoje nastope. Marjanov način je bil tako dobrohoten, da je mož šele čez nekaj dni dojel, da je bila to pravzaprav kritika. Spominjam se, da mi je o tem dogodku pripovedoval s takšnim zanosom, da sem takoj vedela, da gre za izjemno osebo. Kmalu zatem sem Marjana videla na televiziji, kjer je govoril o ustanovitvi telefona za ljudi v duševnih stiskah. Brez oklevanja sem se prijavila kot prostovoljka.

Kako je Samarijan nastajal?

V letu 1994 je Marjan skupaj s sodelavci Karitasa dobil idejo o ustanovitvi telefona za klic v duševni stiski. Glavno izhodišče je bilo preprečevanje samomorov. Torej, kako pomagati ljudem, ki so obupali nad življenjem in ne vidijo več poti naprej, premagati trenutek stiske in odložiti dejanje samomora. Zato mora biti takšen telefon na voljo brezplačno, 24 ur na dan, vse dni v letu. Biti na razpolago tistemu, ki je v stiski, in to prav v trenutku, ko je v stiski. Poleg tega

Sonja Molek Cestnik

je želel, da so vsi prostovoljci deležni temeljitga usposabljanja. Začeti takšen projekt iz nič, brez sredstev, je bila izjemno drzna ideja. Marjan pa se je skupaj z ženo in nekaj somišljeniki odločil, da ga izpelje. Ustanovili so društvo Zaupni telefon Samarijan. Celo leto so usposabljali sto prostovoljcev, poiskali prostore in začeli z dežuranjem na božični večer leta 1996. Čudovit dosežek. Od takrat telefon redno deluje na dveh linijah v sedmih krajih po Sloveniji. Zaupni telefon Samarijan je povezan v STS (Slovensko združenje svetovalcev za telefonsko pomoč v stiski) in mednarodno združenje podobnih telefonov v stiski IFOTES.

Kateri so osnovni gradniki društva?

Temeljno poslanstvo društva je biti na voljo posamezniku za pogovor v stiski ob katerikoli uri v dnevu in vse dni v letu, tudi ob koncih tedna in praznikih, ko so stiske največje.

Osnovni gradniki društva pa smo prostovoljci, ki prispevamo svoj čas in energijo za ljudi v stiski in za delovanje društva. Sama ostajam tako dolgo v društvu, ker ga imam rada. Vsakič, ko se srečam z našimi člani, začutim močno povezanost in predanost temu, kar počnemo. Ob naših srečanjih se velikokrat počutim, kot da pridem domov. Zavedam se, da je naše društvo dragoceno

in da daje smisel nam samim kot tudi tistim, ki nas potrebujejo. Tudi mnogi drugi člani čutijo podobno predanost, kar me še dodatno motivira, da nadaljujem svoje delo v društvu.

Kako je Marjan na začetku pridobil sodelavce, prostovoljce?

Marjan je s svojo ženo Pavlo in nekaj sodelavci iz Karitasa prve prostovoljce poiskal z osebnim stikom. Povprašali so tiste, za katere se jim je zdelo, da bi bili pravi. Prva skupina je štela sto prostovoljcev, danes društvo vključuje približno tristo članov. Na leto opravimo več kot 21.000 pogovorov v več kot 16.000 prostovoljskih urah. Do zdaj je na telefonu delalo več kot 1.150 prostovoljcev.

Kako poteka priprava prostovoljcev na to delo?

Kandidati za prostovoljce najprej opravijo uvodni razgovor, v katerem strokovna ekipa preveri, ali so primerni za delo na našem telefonu. Sledi usposabljanje, ki poteka šest zaporednih sobot. Temelj izobraževanja predstavlja Rogersova metoda nedirektivnega pogovora, da klicalcem ne svetujemo, ampak jih aktivno poslušamo. Za učinkovito delo na telefonu imamo na voljo strokovno zasnovan interni učbenik. Del usposabljanja so tudi 'hospitacije' pri že usposobljenih pro-

stovoljcih in delo z mentorjem. Usposabljanje organiziramo dvakrat letno, spomladi v Ljubljani in jeseni v Mariboru, kjer ravno te dni poteka novo izobraževanje. Po zaključku uvodnega usposabljanja prostovoljci nadaljujemo z mesečnimi predavanji, supervizijami in evalvacijskimi srečanji, kjer poglobljamo in utrjujemo svoje znanje. Pri delu smo zavezani slovenskim in mednarodnim etičnim normam.

Kako poteka delo? Kako je Marjan pomagal prostovoljcem pri njihovem delu?

Na eni liniji v enem dnevu dela šest prostovoljcev. Tiste štiri ure, ko smo kot posamezni samarijani na telefonu, se povsem posvetimo klicateljem. Poslušamo jih, smo do njih čim bolj empatični, spoštljivi in ne obsojamo. Na tak način jim želimo omogočiti, da lahko popolnoma neobremenjeno in brez strahu govorijo o svojih stiskah in težavah. Zanimivo je spoznanje, da je v današnjem času, ko so nam na voljo premnogi, tudi elektronski načini komuniciranja, pogosto težko najti pristen stik z osebo, ki nas zbrano posluša. Spominjam se gospoda, ki je v pogovoru povedal, da je zaradi svojih težav vsako leto dva do tri mesece preživel v psihiatrični bolnišnici. Ko je dobil možnost, da vsak dan pokliče naš telefon, hospitalizacije ni potreboval celih deset let.

Marjan je bil v društvu vedno na voljo prostovoljcem, pripravljen pomagati, kadar je bilo treba. Poleg vodenja društva in izvajanja izobraževanj ter supervizij je bil pogosto tisti, h kateremu smo se obrnili za pogovor ali preprosto izmenjavo mnenj.

Kakšna je vloga supervizije?

Supervizije so res pomembne za naše delo. Tam lahko vsakdo 'odloži' težke zgodbe, deli izkušnje in dvome z drugimi prostovoljci. So prostor za osebno rast in napredek, pa tudi za izboljšanje odnosov med prostovoljci, kar nam pomaga, da ne pregorimo. Pa še to – vsi naši supervizorji to počnejo prostovoljno že vsa leta. Marjan nam je bil še posebej blizu, ker je bil tudi sam prostovoljec na telefonu in je res dobro razumel, s čim se srečujemo. Tudi zato smo z veseljem hodili na njegove supervizije.

Marjan Žvegljč in Sonja Molek Cestnik na pikniku društva Samarijan.
Foto: arhiv Sonje Molek Cestnik

Člani društva imajo tudi predavanja.

Vsak mesec, razen med počitnicami, organiziramo strokovna predavanja, ki so tesno povezana z naravo našega dela. Predavanja so izjemno kakovostna, saj predavajo priznani strokovnjaki z različnih področij (npr. psihologije, komunikologije, psihiatrije, medicine itd.). Strokovnjaki nam pomagajo poglobljati razumevanje ključnih tematik, s katerimi se srečujemo pri delu, ter nas opremijo z novimi znanji in orodji za učinkovitejše delo s posamezniki v stiski. Naj poudarim, da tudi predavatelji svoja predavanja izvajajo prostovoljno.

O čem je Marjan rad predaval?

Marjan je bil načitan, široko razgledan in več govorec, hkrati pa topel in človeški, kar se je odražalo v njegovih predavanjih. Rad je predaval o komunikaciji in izboljševanju kompetenc pri našem delu. Loteval se je vsebin, ki so prostovoljcem pomagale pri osebnem in strokovnem razvoju. S svojo toplino je vedno ustvarjal prijetno vzdušje. Posebej pomembne so mu bile teme, ki so spodbujale medsebojno razumevanje, na primer učinkovita in nenasilna komunikacija, empatija in reševanje konfliktov. Zadnje predavanje za društvo je imel pri svojih 85 letih.

Marjan je skrbel za povezanost in pripadnost članov.

Marjan se je zavedal, kako pomembno je graditi povezanost in pripadnost, zato je društvo vsako leto organiziralo samarijanski piknik in novoletno srečanje za vse člane. Verjel je, da so takšni dogodki ključni za ohranjanje povezane skupnosti, saj omogočajo druženje, medsebojno podporo in izmenjavo izkušenj. To tradicijo ohranjamo. Poleg druženja, kjer obujamo stare spomine in krepimo prijateljstva, ohranjamo tudi tradicijo pridobivanja novih znanj. Predavanja in delavnice, ki jih vključimo v dogajanje, poskrbijo, da se člani društva strokovno razvijajo. Srečanja utrjujejo vezi med starimi in novimi člani. Društvena srečanja so za nas mnogo več kot le zabava – so trenutki, ko lahko občutimo pravo povezanost, pripadnost in zavezanost društvu. Pred nekaj leti sta nas Marjan in Pavla go-

Foto: arhiv društva Samarijan

stoljubno povabila, da smo piknik organizirali pri njiju doma. Marjan je imel tudi svoje zadnje predavanje za društvo, tako so ga lahko spoznali tudi novi prostovoljci.

Katere vrednote so Marjana vodile pri njegovem delu?

Marjana so vodile vrednote, kot so spoštovanje, iskrenost, povezanost, sodelovanje, solidarnost, predanost skupnosti in vera. Bil je altruist, vedno pripravljen pomagati in deliti svoj čas ter bogato znanje. Predvsem pa je bil človek, ki je živel v skladu s svojimi besedami; to, kar je mislil in govoril, je tudi delal. Njegova doslednost je bila očitna v mnogih njegovih dejanjih, kar je še dodatno utrjevalo zaupanje in spoštovanje, ki smo ga čutili do njega.

Na njegovo iskrenost me najbolj spomni dogodek iz izobraževanja. Na društvu imamo običaj, da pred vsakim usposabljanjem udeležencem preberemo motivacijsko

zgodbo, povezano z obravnavano tematiko. Ena izmed teh zgodb je še posebej ganljiva in vem, da jo je Marjan do takrat že večkrat slišal in prebral. Kljub temu je tik pred ponovnim branjem dejal, da se mora zbrati, da mu ne bi zadrhtel glas. Ta njegova pristna pripomba mi je dala občutek, da je povsem v redu, če se tudi meni v podobnih situacijah kdaj zatrese glas – saj se to dogaja celo tistim, ki so večji in izkušenejši od mene.

Katere lastnosti so mu pri tem delu posebej pomagale?

Bil je zelo delaven, empatičen, vztrajen in predan. Te lastnosti so mu pomagale izpeljati tako velik projekt. Zaradi empatije je znal prisluhniti drugim in jih vključiti v delo. Njegova vztrajnost in predanost sta bili ključni, saj sta mu omogočili, da je kljub oviram nadaljeval svoje delo in dosegal zastavljene cilje. Pomemben je bil nje-

gov optimizem, ki je bil vir motivacije zanj in za sodelavce. Poleg tega je bila zanj pomembna tudi njegova globoka vera.

Lahko omeniva tudi kakšno njegovo slabost?

Marjan je bil človek z mnogimi izjemnimi lastnostmi, vendar je hkrati znal pokazati tudi svojo človeško plat. Na društvenih izobraževanjih pogosto govorimo mentorji o sebi in svojih izkušnjah v povezavi z obravnavanimi temami. Na enem od teh izobraževanj je Marjan spregovoril tudi o svojih šibkostih. Zdi se, da ga takrat nisem dovolj pozorno poslušala ali pa me njegove slabosti preprosto niso toliko pritegnile, saj se nikakor ne morem spomniti, kaj je sam izpostavil kot svojo šibkost.

Kakšne ovire je imel Marjan pri tem delu?

Težko si predstavljam, koliko ovir in preprek je bilo na začetku, da je društvo zaživelo. Začeti iz nič in ustvariti tako veliko in dobro delujoče društvo je bil res zahteven izziv. Treba je bilo postaviti program, poiskati prostovoljce, jih izobraziti, pripraviti gradivo za šolanje, najti ustrezne prostore in pridobiti financiranje. Vsaka od teh nalog je zahtevala veliko časa, truda, vztrajnosti in predanosti.

Naj omenim, kako je nastajal interni priročnik za izobraževanje novih članov. Obstajal je priročnik za svetovalce na telefonih za klic v duševni stiski za področje bivših socialističnih držav, ki je bil prirejen po knjigi Pomembni koraki h koristnemu dialogu švicarskega psihologa Wilfrieda Webra. Prevod iz angleščine je bil skorajda neuporaben. Na srečo je bila takrat ena od naših članic Mojca, profesorica angleščine. En teden sta Mojca in Marjan delala skupaj: ona je prevajala, on pa 'klofal' v računalnik. Potem je učbenik tudi oblikoval.

Prav tako ni bilo preprosto zbiranje finančnih sredstev za društvo. Marjan je imel prijatelja, ki je pel v sekstetu Log, in ga je vprašal, ali bi lahko za zbiranje začetnih financ odpeli nekaj dobrodelnih koncertov. Bili so za in priredili sedem dobrodelnih koncertov. Fantje so se zelo potrudili, vendar so v najboljšem primeru zbrali okrog 500 €, ne kje pa samo 70 €.

Začetki res niso bili lahki. Danes, ko naše društvo uspešno deluje že skoraj 30 let, je pomembno, da ne pozabimo na te prve korake, ki so društvo postavili na trdne temelje.

Kako ocenjuješ pomen Marjanovega dela?

Pomen njegovega dela je prav gotovo izjemen. Marjan je nešteto ur prostovoljno posvetil ljudem v stiski. Včasih je bil za nekoga edini, ki ga je res slišal, mu dal upanje in voljo, da je lažje preživel dan, da je lažje živel. Kako se počuti človek v stiski, ko ga nekdo res posluša in sprejema, ko ga ne obsoja, ko se počuti sprejetega? Počuti se razumljenega in osvobojenega bremena, ki ga nosi. To je neprecenljivo.

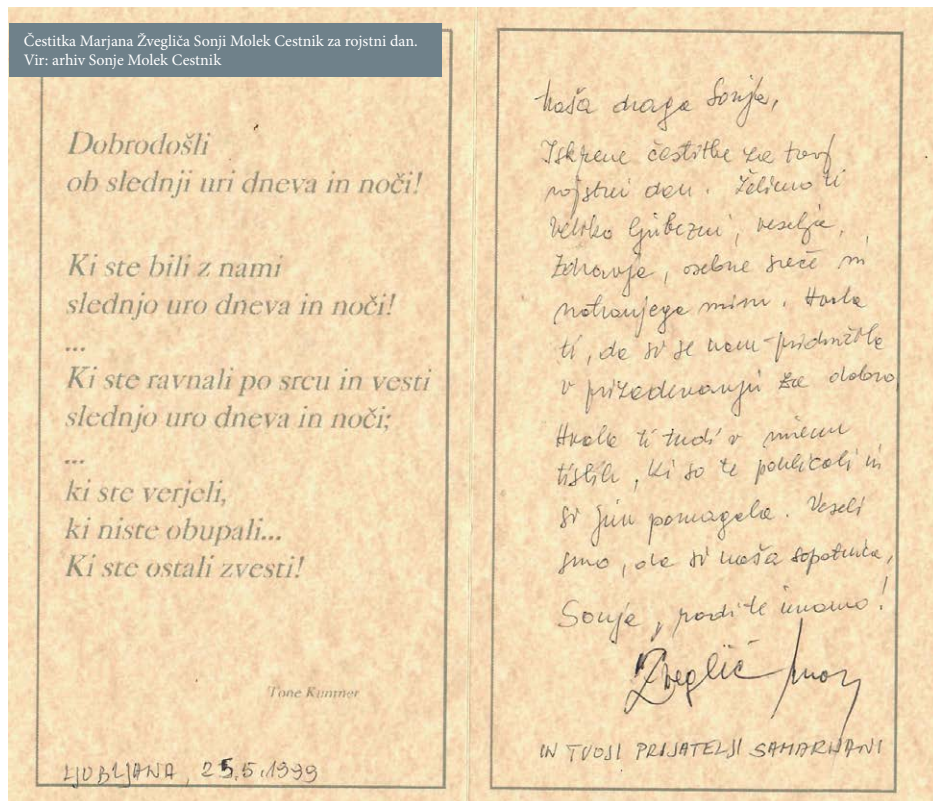
Za nas, prostovoljce, je bil mentor, zgled in predvsem Človek. Če govorim zase, mi je bil zgled, zelo sem ga spoštovala in mu bila hvaležna za vse, kar mi je dal. Njegova modrost, predanost in srčnost so me spodbujale, da sem rasla kot posameznik in da sem se aktivno vključila tudi v delo društva.

Marjanovo delo je imelo in še vedno ima tudi velik vpliv na družbo. Ustvaril je do-

stopen in varen prostor za ljudi v duševnih stiskah, kjer se lahko brez strahu pred obsojanjem odkrito pogovarjajo o svojih težavah. S tem je pomembno prispeval k zmanjševanju stigme, povezane z duševnim zdravjem, in spodbujal sočutje, solidarnost ter medsebojno podporo. Pomagal je graditi bolj povezano in sočutno družbo, kjer je skrb za duševno zdravje postala pomemben del skupnosti.

Marjanu je pri tem delu sledila tudi njegova žena.

Njegova žena Pavla je imela v tej zgodbi ključno vlogo. Njena organizacijska spretnost, sposobnost vodenja financ in dokumentacije je bila zagotovilo, da so procesi na začetku tekli gladko in učinkovito. Poleg tega je izobraževala nove prostovoljce. Bila je odločna, podporna in nepogrešljiva za stabilnost in urejenost vseh nalog. Njuna medsebojna podpora je bila temelj njunega uspeha. Pavla je bila izjemno pomemben del naše zgodbe, saj sta skupaj z Marjanom in še nekaj somišljeniki zgradila trdno in uspešno društvo.

Mene osebno pa se je najbolj dotaknilo, da je Pavla več let ob rojstnem dnevu vsakega prostovoljca na roke napisala osebno voščilo. Si sploh lahko danes predstavljamo, da nekdo skoraj vsak dan napiše čestitko z osebnim nagovorom? Vse te na roko napisane čestitke zame še danes hranim. Ta njena gesta je bila le ena od mnogih načinov, kako je Pavla prispevala k pozitivnemu vzdušju in občutku pripadnosti v društvu.

Še kakšna osebna izkušnja z Marjanom?

Kot da je bilo včeraj, se spomnim svojega prihoda v društvo pred mnogo leti. Na uvodnem izobraževanju se nas je zbralo zelo veliko in Marjan nas je pozdravil: »Dober dan, dobri ljudje.« Čutila sem, da sem na pravem mestu. Veselila sem se prvih pogovorov in hkrati sem se spraševala, ali bom znala biti v podporo klicalcem. S temi mislimi sem hitela na prvo dežuranje na zasnežen zimski dan. Pri menjavi sem se srečala s samarijanom, ki je dežural pred mano, takrat pa naju je pozdravil tudi Marjan. Čudila sem se, kaj tam počne ob šestih zjutraj v tistem mrazu takratni predsednik in ustanovitelj društva. Kmalu sem izvedela. Prinesel nama je čisto sveže, tople žemljice, naju pozdravil in hkrati preveril, ali je vse v redu. Njegova prijaznost in pozornost sta bili res vredni spoštovanja. Kasneje sem izvedela, da je bil prav vsak večer, brez izjeme, petek in svetek, ob desetih zvečer navzoč pri menjavi prostovoljcev; če se je zgodilo, da prostovoljec ni prišel, je sam sedel pred telefon in bil celo noč na voljo ljudem v stiski.

Bi še kaj dodala, poudarila?

Marjanova preprostost in nesebičnost sta nas učili, kaj resnično pomeni biti tam za nekoga. Verjamem, da smo zaradi njegovega zgleda vsi, ki smo ga poznali, postali boljši in bolj povezani drug z drugim. Marjan nas je spomnil, da je lahko celo majhna gesta sočutja in pozornosti tisto, kar nekemu spremeni življenje. Tudi zato bo za vedno ostal v naših srcih.

Sonja, hvala za odgovore in vse delo na Samarijanu.

Nekaj misli Samarijanovih prostovoljcev o Marjanu Žvegliču

Marjana se je lahko spominjati. Bila sem v njegovi delovni sobi, na domu. Ne spomnim se več dobro razloga za svoj obisk. Dobro pa mi je ostal v spominu njegov izraz, morda kar odsev, umirjenost, morda kar očetovski pogled. (Za)čutil je, da tisto obdobje zame ni lahko. Bila sem raztresena in precej frfotajoča. Zazrl se je vame in rekel: »Vse je v redu s teboj, le kompas ti manjka.« Z mize je pobral majhen črn plastični kompas in mi ga dal. Nič posebnega ni sam po sebi, meni pa še vedno kaže dragoceno smer.

Ana

Marjan je bil človek, ki je bil rojen za poslanstvo, ki ga je opravljal. Njemu lastni so bili: empatija, sprejemanje, razumevanje ... Vse to je poskušal prenašati tudi na nas prostovoljce. Mi smo bili za njega 'carji' in to ga ni bilo sram pokazati tudi drugim. Vse to so opazili tudi prostovoljci drugih telefonov na naših skupnih letnih srečanjih. Večkrat so nam rekli, da imamo neznansko srečo, da ga imamo. Tudi moje lastne izkušnje z njim so lepe. Spomnim se, da ko sem začela izobraževanje, sem mu z bojznijo rekla, da bom najbrž prihajala na dežurstvo le enkrat na mesec, ker sem za to porabila tudi ure dopusta, saj sem se vozila iz oddaljenega kraja. Rekel mi je: »Katja, vsaka tvoja ura je zlata vredna. Vedno, ko boš prišla, te bomo zelo veseli.« Ko je nekoč izvedel, da imam zaradi nakupa stanovanja trenutne finančne težave, je prišel k meni in mi rekel: »Dokler tega ne rešiš, ne boš plačevala članarine.« Da, vse to je bil Marjan in še mnogo več. Za vedno je pustil pečat v naših srcih in upam si trditi, da tudi zaradi njega še vedno vztrajam na telefonu. Marjan, hvala!

Katja

Marjan Žveglič in njegova žena sta bila moja uvajalca in učitelja v delo pri Samarijanu. Za vedno me spremlja pri delu na telefonu, in sicer v življenju Marjanova prisposoba prostovoljca, ki obrazloži pomen pomoči in razbremeni občutkov krivde, če se ti zdi, da nisi pomagal dovolj, da se problem ni razrešil, da nekdo še vedno trpi. Prisposoba govori o tem, da je delo prostovoljca kot pomoč pri nošenju kovčkov. Če nekdo potrebuje pomoč pri prenašanju kovčkov, mu jih v tistem času, ki ga imaš na voljo, pomagaš nositi. Če je pripravljen, da pregledata težke kovčke in kakšno stvar odložita, pospravita, zavržeta, potem mu pri tem pomagaš, ga usmerjaš. Sicer pa po izteku časa pomoči – prenašanja težkega bremena – vrneš vse kovčke lastniku, ker niso tvoji, in nadaljuješ pot z občutkom hvaležnosti, da ti je nekdo dovolil priti blizu, hoditi z ramo ob rami, morda razkriti vsebino teže življenjske prtljage. Tako vidim svoje delo Samarijanke že 20 let.

Vanja

Pedagoški vidiki Trubarjevega dela

■ **Matija Nared**, dok. znanosti, teolog, vzgojitelj v dijaškem domu.

V šolstvu Trubarjevega časa je imelo pomembno vlogo reformacijsko gibanje. Vpliv na šolstvo se je kazal predvsem z uvajanjem načel, ki so jih prinašale šolske uredbe v nemških protestantskih deželah. Ker je bil Trubar močno vpet v nemški kulturni prostor in je skoraj vse svoje plodno življenje preživel v Nemčiji, je jasno, da se je tudi v svojem delu naslanjal na ideje, ki so se širile tam. Gotovo pa je tudi, da je bil Primož Trubar najvplivnejši in najpomembnejši pedagog v času slovenske reformacije, čeprav je konkretno delo pogosto prelagal na pleča drugih.

Trubarjevo pedagogiko lahko tako proučujemo z več vidikov. V pričujočem prispevku bomo skušali prepoznati njegov osebni pedagoški postopek na podlagi njegovega osebnega pedagoškega dela. To delo se je med drugim kazalo predvsem v gorečem prizadevanju za vsestransko kultiviranje njegovih »ljubih Slovencev«, in to na mnogoterih ravneh – tako v njegovem osebni delu in pridiganju kot kasneje v pisanju knjig (Gerjolj, 2009: 263). Drugi vidik njegovega formalnega delovanja, ki se je razkrival, ko je deloval kot zavzet verski delavec in reformator, še posebej kasneje, ko je bil celo najvišji reformatorski cerkveni delavec v Ljubljani (v povezavi z

ustanavljanjem šole in njeno uveljavitvijo), pa bomo predstavili v zaključnem članku v naslednji številki.

Zavzemanje za dvig splošne kulture

Glede na to, da je bil reformacijski cilj individualni, osebni stik posameznika z Bogom in posledično osebno branje Svetega pisma in proučevanje prave vere, je bilo treba glede na slovenske razmere najprej dvigniti splošno izobrazbeno raven. Predvideva se, da je bila nepismenost v deželah, ki so jih poseljevali Slovenci, 96-odstotna (Ahačič, 2008: 107). Če je Trubar hotel lju-

di voditi k zveličanju, jih je moral najprej izobraziti, naučiti brati in kultivirati.¹ V tem duhu se je prvenstveno trudil za opismenjevanje slovenskih rojakov. Javoršek je videl kal te Trubarjeve skrbi pri škofu Bonomu, »ki se je s Trubarjem ukvarjal ter ga intelektualno in moralno oblikoval predvsem zato, da bi v slovenskih deželah dvignil neuko ljudstvo na dostojno raven kulture in počasi spremenil slovenske dežele v dostojno politično in gospodarsko zaledje Trsta« (Javoršek, 2008: 64). Ni pa bil to niti edini niti najpomembnejši motiv. Trubar namreč pravi, da ga je k prevajanju gnala njegova vest (Glavan, 2008: 79). »Ne smemo pa pozabiti, da je bilo vedno v ozadju vsega truda s pisanjem, prevajanjem in tiskanjem to, da bi do ljudi prišlo vse, 'kar rabi in koristi božjemu spoznanju in časti, širjenju prave krščanske Cerkve in najvišji tolažbi ustrahovanega, žalostnega, ubogega slovenskega in hrvaškega ljudstva'« (Gerjolj, 2009: 264–265, v Glavan, 2008). Kakor smo že omenili, je imel Trubar pred očmi predvsem svojo pomembno nalogo: posredovati Slovincem veselo oznanilo. Ker pa je živel v Nemčiji, stran od Slovencev, jim je začel pisati knjige, pri čemer je moral najprej postaviti temelje tako jeziku kot pisavi, obliki ... Če je hotel doseči, da bi knjige ljudem koristile, jih je moral spodbuditi k branju, zato jim je kot vemo – skupaj s katekizmom napisal in izdal tudi abecednik.

Poudarjanje odgovornosti staršev

Protestanti so dobro vedeli, da šola vzgaja človeka. Če pa te ni, je treba najti druge poti za učenje in vzgajanje. V tem duhu se je Trubar zagotovo zavedal, kako zelo so pri vzgoji pomembni starši. Poudarili smo že, da sta tako humanizem kot celotna reformacija nalagala pri vzgoji pomembno skrb družini in staršem. Nanje se je Trubar tudi neposredno obrnil in pomembnost

Foto: Petra Duhanj

starševstva v tem vzgojno-izobraževalnem procesu močno razširil. Takole je Trubar, kot navaja Naglič (2008), zapisal: »Ti stariši v tim Svetim pismu ne bodo le samuč oča inu mati, temuč tudi pridigari, gospoščina, očimi, mačohe, gerohi, šulmojštri, gospodari, gospodine, mojstri, antverhari, kmetiči inu vsi, kir te mlade otroke, posle, hlapce, dekle, mlajše inu delovce pod sebo per suim kruhu imajo inu derže, bodo stariši imenovani.« Da pa je Trubar z navedenimi načeli mogel vstopiti v družine, jih je moral naučiti brati. S knjigami in njihovo razširitvijo med množice² se je spremenilo tudi težišče izobraževanja. Slovenskim družinam je polagal na srce, da bi morale v svojih domovih knjige brati skupaj. S tako zamišljenim poslanstvom knjige se je Trubar izkazal tudi kot pisec družinskih knjig (čeprav to ni veljalo za vse njegove knjige). To je hkrati pomenilo, da se je posredovanje kulture (predvsem verouka) preneslo iz dotlej zgolj cerkvenih klopi v domače hiše. Pridobivanje znanja, izobraževanje torej odslej ni bilo več vezano le na šolo ali samostan, temveč je bilo zaupano tudi vsakemu posamezniku ali družini. To pa pomeni, da izobraževanje ni bilo več vezano samo na določena 'učna leta', ko učenec sedi v šolski klopi ali v zakristiji, ampak na vse življenje. Ob prebiranju knjig v hiši za mizo se bo namreč vsak navzoči lahko česa naučil.

Skrb za razumljivost in sprejetost³

Trubar je bil praktičen človek. V vnemi, ki ga je gnala k delovanju, je znal najti pravi način za doseganje želenih ciljev. Svojo misel je hotel posredovati jasno in razumljivo čim širšemu krogu ljudi in temu cilju je jezik zavestno skrbno prilagajal. Takole piše: »Pri tem prevajanju sem se potrudil glede besed in sloga, da bi ga utegnil razumeti vsak Slovenec, bodisi Kranjec, Spodnještajec, Korošec, Krašev, Istran, Dolenjec ali Bezjak. Zaradi tega sem ostal kar pri kmetiškem slovenskem jeziku, kakor se govori na Rašici, kjer sem se rodil. Navadnih in hrvaških besed nisem hotel premešavati, niti si novih izmišljati« (Javoršek, 2008: 11). Zapiše pa tudi tole: »Inu mi nesmo v le-timo našimu obračunu oli tolmačevanu lepih, gladkih, visokih, kunštnih, novih oli neznanih be-

sed iskali, temveč te gmajnske krajnske preproste besede, katere vsaki dobri preprosti Slovenec lehku more zastopiti; zakaj ta muč svetiga evangelija inu naše izveličane ne stoji v lepih, ofertnih besedah, temuč v tim duhej, v ti resnici, v ti pravi veri inu v enim svetim krščanskim lebnu« (Javoršek, 2008: 232). Iz praktičnih razlogov je spremenil tudi pisavo: namesto gotice je uporabil latinico. Ljudem pa se ni približal samo z uporabo vsem razumljivih besed, temveč je to skušal doseči tudi z jasno in preprosto mislijo. Tudi zapletenejša vprašanja je reševal na preprost način. Sporočilo prevoda Matejevega evangelija (1557) v uvodnem poglavju na primer podaja preprosto in razumljivo. Javoršek skupaj z Rajhmanom ugotavlja, da se Trubar v zvezi s tem obrača na vse, ki znajo brati, ne le na učitelje ali duhovnike (Javoršek 2008: 113, 114). Tudi v katekizmih izstopa metoda poučevanja verskega nauka, ki temelji na upoštevanju poslušalca.

Želja po praktičnosti

Izvrstni pedagoški prijemi se kažejo tudi v uporabi pestre izrazne moči jezika. Razlaganje, pojasnjevanje in utemeljevanje podajane snovi mu ni tuje. Med njegove pedagoške prijeme spada tudi usmerjeno pisanje, prilagojeno naslovniku: v delu *Abecedarium oli tablica* je snov predstavljena s perspektive Trubarjevega sina, torej tako, kakor da Trubarjev sin piše svojemu vrstniku, ker je bilo delo namenjeno mladim, in to v obliki vprašanj in odgovorov. V delu *Svetiga Pavla listuvi* pa je posebno pozornost namenil ženskam. Koristno je skušal uporabiti tudi navzočnost nemščine in je snov podajal dvojezično, da bi se ljudje ob tem lahko učili tudi tujega jezika. Pravzaprav se v ozadju vsega Trubarjevega dela čuti želja po praktičnosti. Na vse to je pazil tudi, ko je tiskal knjige. V navedku, povzetem po Glavanu (2008: 150), na primer poroča, da je delo dal »vdrugič natisniti v majhni obliki zato, da bi se tekst mogel skupaj v ene bukvice zvezati ter se zlahka v roki dal nositi v cerkev in drugam. Vendar se ni dalo urediti, postal bi neroden, predebel, pa sem ga moral v dva dela razdeliti.« Za sklep tokratne predstavitve Trubarjevega dela pa poudarimo še eno prvinjo, ki jo je Trubar uvrstil na seznam pedagoških metod: vzgojo s petjem. Bil je namreč »prvi

Foto: Rebeka Hozjan

slovenski pedagog, ki je svoj nauk podajal v obliki pesmi. Pri njem najdemo prvi 'slovenski notni zapis' in prve slovenske umetne pesmi. Očitno je dobro vedel, kakšen učinek imajo pesmi na učenje in vzgojo,« je zapisal Gerjolj (2009: 268). ◀

Literatura in viri

- Ahačič, Kozma (2008): Verske in kulturne dimenzije delovanja protestantskih piscev ni mogoče kar tako ločevati. Intervju – spraševal je Brane Senegačnik. *Nova revija*, 312–314, str. 101–115.
- Gerjolj, Stanko (2009): *Pedagoška razsežnost Trubarjevih katekizmov*. V: Primož Trubar, Trubarjev simpozij (2008, Rim), Celje (Mohorjeva družba), Rim (Slovenska teološka akademija), Ljubljana (Inštitut za zgodovino Cerkve pri TF), str. 261–270.
- Glavan, Mihael (2008): *Trubarjev album; romanje s Trubarjem*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Javoršek, Jože (2008): *Primož Trubar*. Ljubljana: Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar.
- Naglič, Miha (2008): S Trubarjem v šolo. *Gorenjski glas*, 5. 9. 2008. Pridobljeno 10. 12. 2008 s spletne strani: <http://www.gorenjskiglas.si/novice/razgledi/-snovanja/index.php?action=clanek&id=24705>.
- Vidmar, Tadej (2007): Šola in komponente vseživljenjskega učenja pri Primožu Trubarju. *Stati inu obstati*, št. 5–6, str. 118–133.

Opombe

- Vidmar glede tega po Ruplu citira Trubarja in Krelja, ki pišeta Bohoriču: »Ne dvomimo, da dobro poznaš in neredko obžaluješ nesrečo in kulturno zaostalost teh območij naše domovine; prava sramota je, ko že povsod prevladuje zaničevanje in zanemarjanje dobrih umetnosti in humanistike. Pa vendar, ko bi le vsi, ki resnično občutijo to bedno barbarstvo, združili z nami tudi svoje prošnje, prizadevanja, nasvete in delo, da bi ga premagali« (Vidmar, 2007: 125).
- Trubar je veliko knjig, ki so bile namenjene tem preprostim, revnim ljudem, prodal pod ceno, mnogo pa jih je preprosto podaril.
- V tem delu do konca članka uporabljam kot vir prispevek Pedagoška razsežnost Trubarjevih katekizmov (Gerjolj, 2009).

Sprostitev na delovnem mestu

■ **Tina Zobec Pirnat**, univ. dipl. pedagoginja. Zaposlena je kot pomočnica ravnateljice na OŠ Oskarja Kovačiča v Ljubljani.

Živimo v času, ko večini ljudi zmanjkuje časa in energije za poglobitev vase in umiritev. Kako se sprostiti na delovnem mestu, ko se ob tem zavedaš, kakšen kup birokracije te čaka; ko se nenadoma na vratih pojavi učitelj, ki ti pripelje na pogovor učenca, ki moti pouk itd. Ob reševanju problematike, s katero se srečujem kot zaposlena na delovnem mestu svetovalne delavke, pa je treba poskrbeti tudi za svoje dobro počutje, kajti le če se bomo mi počutili dobro, če bomo zadovoljni, se bodo počutili dobro tudi ljudje, s katerimi vstopamo v interakcije. Pri vsem tem nam je lahko v pomoč čuječnost.

Čuječnost

Čuječnost (ang. *mindfulness*) je način zavedanja svojega doživljanja, ki ga spremlja odnos sprejemanja, odprtosti in radovednosti. Je duševna sposobnost vsakega posameznika, ki jo lahko sistematično razvijamo (Černetič, 2005). Razvijamo jo lahko s formalno vadbo (vaje dihanja) ali neformalno vadbo, pri kateri s čuječim zavedanjem opravljamo aktivnosti vsakdanjega življenja (Čuječnost na delovnem mestu, b. d.).

Čuječnost je prirojena človeška sposobnost, ki jo s prakso razvijamo in poglobljamo. Ko smo čuječi, je naša pozornost usmerjena na izkušnjo v danem trenutku. Zavedamo se svojih misli, čustev, telesnih zaznav in namer ter zunanjega dogajanja. Raziskave kažejo, da je redno izvajanje čuječnosti posameznikom pomagalo vzgojiti dolgoročno izkušnjo notranje mirnosti, dobrega počutja, samospoštovanja in večjo kakovost življenja nasploh, vključno z zmanjšanjem stresa, tesnobe in depresivnosti (Gotink idr., 2015; Khoury idr., 2015). Glede na dinamiko trenutnega življenja bomo vsi, tako zaposleni v šolah kot učenci, potrebovali znanje, kako se na nekaj osredotočiti, zbrati, poslušati in predvsem imeti dober odnos s seboj, kako se v določenem trenutku ustaviti in poskrbeti za to, da ne pregorimo.

Z izvajanjem čuječnosti pri svojem delu sem skušala sebe in otroke naučiti, kako se

za trenutek ustaviti, zadihati in najti tisto, kar v določenem trenutku potrebujemo.

Odločila sem se, da na igriv način, skozi najrazličnejše vaje, iz otrok izvabim njihove težke skrbi, jim pomagam najti načine, kako sprejeti in ravnati z najtežjimi čustvi, mislimi ter kako se znajti v zahtevnih socialnih situacijah. Z vpeljavo takšnih aktivnosti v delo sem poskrbela tudi za svoje duševno zdravje, saj sem z urjenjem čuječnosti pri učencih vadila čuječnost tudi na sebi in s tem poskrbela za svoje dobro počutje.

Čuječnost na delovnem mestu

Čuječnost je dobro raziskano in učinkovito orodje za zmanjševanje stresa, tesnobe in depresije ter spodbujanje skrbi zase, dobrega počutja in osebnostnega razvoja. Pomaga nam pri soočanju s stresnimi situacijami na delovnem mestu ter nas uči, kako čas preživeti bolj prisotni in z več zavedanja glede tega, kako delamo. Poseben poudarek je na strategijah spoprijemanja s stresom, usmerjanju pozornosti, zavestnih izbirah, usklajevanju delovnega in zasebnega življenja ter na čuječi komunikaciji (Čuječnost na delovnem mestu, b. d.).

Vključevanje čuječnosti v šole odgovarja na potrebe modernega šolstva, ki se sooča s problematiko duševnega zdravja učiteljev in učencev. Na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje opozarjajo, da živimo v času,

ko je stres del našega življenja. Z njim in njegovimi negativnimi posledicami se ne srečujejo le odrasli, ampak vse bolj tudi otroci (Tacol, 2011). Lahko se le učimo, kako se čim bolj učinkovito spoprijemati z življenjskimi obremenitvami in težavami, da bi zmanjšali škodljive učinke stresa (prav tam).

V času nenehnih sprememb in negotovosti se tudi zaposleni v šolah soočamo z različnimi strahovi ter čustvi. Ne glede na to, kako močno se trudimo, ta čutenja nehotе prenašamo na učence. Mi bi jim morali biti zgled, pa vendarle, če nenehno hitimo in težko najdemo čas zase in za to, da postojimo in prisluhnemo sami sebi, kako lahko pričakujemo, da bodo oni ravnali drugače? Da se izognemo stresu in njegovim posledicam, je v vsakdan nujno vnesti sprostitvene dejavnosti.

Sprostitutvena dejavnost in čuječnost v praksi

Srebot in Menih (1996: 14) pravita: »Sprostitutvena vzgoja ni terapija, je pa preventivna metoda, ki otroke spodbuja s preprostimi in igrivimi tehnikami, da najdejo v sebi mirni pol, iz katerega lahko potem črpajo nove moči.«

Strinjam se z njuno izjavo. Menim, da je naloga svetovalne delavke, da pri svojem delu vsakodnevno uporablja sprostitutveno dejavnost, vaje čuječnosti in z njimi navaja otroke, da poiščejo v sebi notranji mir, saj učenci vedno pogosteje doživljajo šolo kot stresno okolje, ki nanje pritiska z vseh strani.

Z uvajanjem tehnik čuječnosti pri urah individualne pomoči sem želela doseči predvsem sprostitve in umiritev posameznega učenca. Želela sem, da bi z uporabo teh tehnik tudi jaz doživljala manj stresa, da bi se znala bolje soočati s stresnimi situacijami, s katerimi se dnevno srečujem.

Pri izbiri in izvajanju tehnik čuječnosti je potrebno poznavanje in upoštevanje po-

sameznikovega učnega sloga, načina za-
znavanja senzoričnih dražljajev, organiza-
cijskih spretnosti in vizualno-prostorskih
spretnosti. Vaje teh motenj ne odpravijo,
lahko pa otrokom koristijo. Vaje čuječnosti
imajo za otroke lahko terapevtski učinek,
saj se otroci posledično naučijo, kako se
spopasti s težavami, s katerimi se srečujejo.
Ure individualne učne pomoči so po mojem
mnenju nadvse primeren čas za tako obli-
ko učenja. V individualni situaciji se lahko
otroci sprostijo in izrazijo na svoj način. S
pomočjo sprostitvene dejavnosti in tehnik
čuječnosti na njim primeren način lahko
vplivamo na njihov psihični in fizični razvoj
in pripomoremo k boljšemu počutju.
Vaje čuječnosti izvajam predvsem z name-
nom, da se učenci sprostijo ter nato nada-
ljujejo z delom. Pri delu sem si pomagala
tudi s knjigo *Sedeti pri miru kot žaba* (Snel,
2019) in priloženo zgoščenko z vodenimi
meditacijskimi vajami čuječnosti.
V nadaljevanju navajam tehnike, ki so se pri
delu z učenci izkazale za najbolj učinkovite.

Vodena vizualizacija

Najrazličnejše tehnike vodene vizualizacije
lahko pri učencih povečajo samozaupanje,
pospešijo učenje novih gibalnih spretno-
sti, omogočijo hitrejšo odpravljanje napak,
pripomorejo k boljšemu zdravju itd. Gre
za opazovanje samega sebe v predstavi, za
zavestno vodenje 'dnevni sanj', v katerih
ponavadi opravljamo kakšno dejavnost
(Zagorc, 1997: 18). Vodena vizualizacija je
odlična metoda dela za motivacijo učen-
cev. Pogosto jo uporabljam po končanih
pogovorih z nemirnimi učenci. S to tehni-
ko želim s pomočjo ustvarjanja pomirjujo-
čih miselnih podob doseči miselno spro-
ščenost, posledično pa tudi sproščenost na
telesni in drugih ravneh.

Sproščanje z dihanjem

Dihalne vaje so pomemben dejavnik, saj
izostrijo čut za odgovornost, odpravijo
strahove, nas sproščajo ter s tem večajo te-
lesno in psihično odpornost. Z učenci smo
vadili dihanje v različnih trenutkih (npr.
med igranjem zelo napete družabne igre ali
med sprehodom po cvetočem travniku). Z
osredotočanjem na dihanje smo se z učenci
pogovarjali tudi o različnih prijetnih in ne-
prijetnih čustvih.

Antistresni kotiček – barvanje mandal

V okviru mesečnih izzivov sem na šoli uve-
dla antistresni kotiček ter ustvarila veliko
pobarvanko v obliki mandale. Študije so
pokazale, da barvanje mandal dobro vpliva
na vse starostne skupine, od najmlajših do
najstarejših. Barvanje mandal izboljša kon-
centracijo, vzbudi kreativnost, na možgane
pa vpliva podobno kot meditacija, sprošča,
izboljša motorične sposobnosti, zmanjšu-
je notranjo napetost in stres (7 pozitivnih
vplivov, ki jih barvanje mandal prinaša v
vaše življenje, b. d.). Barvanje mandal nas
harmonizira in prinaša notranji mir. Veliko
pobarvanko sem obesila na steni hodnika,
kjer so imeli vsi učenci na šoli možnost, da
na ustvarjalen način sprostijo notranje blo-
kade, strahove, stres.

Poslušanje meditacijske glasbe

Na podlagi raziskav lahko potrdimo, da
ima glasba zdravilni učinek. Hitri ritmi
nas spodbudijo h gibanju, počasni pa po-
mirjajo možgane in nas sproščajo. Glasba
spodbudi avtonomni živčni sistem k upo-
časnjem dihanju in bitju srca. Zato jo
velikokrat uporabljam pri svojih urah.
Glasba ves čas igra v ozadju in pomirjujoče
deluje tako na učence kot name.

Počasi se daleč pride

Dejavnosti, ki jih izvajam pri svojem delu,
so sicer že nekaj časa prisotne v šolskem
prostoru, ampak izkušnje z uporabo le-teh
so pokazale, da sem s tehnikami čuječnosti
in različnimi sprostitvenimi dejavnostmi v
svoje delo z učenci vnesla nekaj svežine in
pestrosti ter opustila zgolj storilnostno na-
ravnanost pri delu z učenci. V prvi vrsti je
treba poskrbeti za posameznikov notranji
mir, saj le na ta način lahko pozitivno vpli-
vamo na druge in na lastno aktivnost.
Vsaka sprostitvena tehnika ne ustreza vsaki
skupini učencev ali posamezniku. Treba je
presoditi, kaj bomo ponudili posamezniku,
ki ga imamo v svoji bližini, kaj mu bomo
predstavili in kateri je tisti način umirja-
nja, ki bi v danem trenutku določenemu
otroku najbolj ustrežal. Izkušnje z uporabo
teh tehnik so pokazale večjo umirjenost
učencev s čustveno-vedenjskimi težavami
ter večjo pozornost pri otrocih. Tehnike
čuječnosti in sprostitvene dejavnosti so

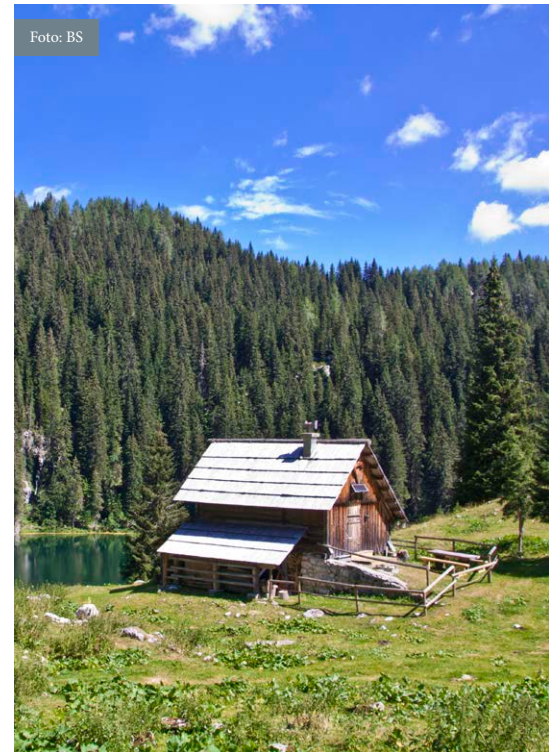
pripomogle tudi h kakovostnejšim medse-
bojnim odnosom.

Z namernim urjenjem te posebne spretno-
sti sem tako pri sebi kot pri učencih želela
spremeniti pogled na svet in doseči uvid,
da s svojimi mislimi in občutki kreiramo
svoje življenje po svojih željah. Zavedam
se, da je pot do tja še dolga, vendar se z
majhnimi koraki daleč pride in uspeh je
zagotovo neizbežen. ◀

Literatura in viri

- 7 pozitivnih vplivov, ki jih barvanje mandal prinaša v vaše življenje (b. d.). Zalec: Angelca. Pridobljeno 24. 4. 2023 s spletne strani: <https://angelca.si/barvanje-mandal/>.
- Černetič, Miha (2005): Biti tukaj in zdaj: Čuječnost, njena uporabnost in mehanizmi delovanja. *Psihološka obzorja*, 14(2), str. 73–92.
- Čuječnost na delovnem mestu (2024). Ljubljana: Društvo za razvijanje čuječnosti. Pridobljeno 24. 4. 2023 s spletne strani: <https://www.cujecnost.org/cujecnost-na-delovnem-mestu/>.
- Gotink, Rinske A.; Chu, Paula; Busschbach, Jan J. V. idr. (2015): Standardised mindfulness-based interventions in healthcare: an overview of systematic reviews and meta-analyses of RCTs. *PLOS ONE*, 10(4): e0124344. doi:10.1371/journal.pone.0124344. Pridobljeno 24. 4. 2023.
- Khoury, Bassam; Sharma, Manoj; Rush, Sarah E. idr. (2015): Mindfulness-based stress reduction for healthy individuals: A meta-analysis. *Journal of Psychosomatic Research* 78(6): str. 519–528.
- Snel, Eline (2019): *Sedeti pri miru kot žaba*. Celje: Zavod Gaia planet.
- Srebot, Renata; Menih, Kristina (1996): *Potovanje v tišino. Sprostitvena vzgoja za otroke*. Ljubljana: DZS.
- Tacol, Alenka (2011): *10 korakov do boljše samopodobe: priročnik za učitelje za preventivno delo z razredom: delavnice za mladostnike*. Celje: Zavod za zdravstveno varstvo.
- Zagorc, Meta (1997). *Sprostim se*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Foto: BS

Avtentično

■ **Sonja Žežlina**, prof. slovenskega jezika in književnosti, poučuje slovenščino na ŠC Nova Gorica, na gimnaziji in zdravstveni šoli. Ljubezen do življenja in slovenske besede deli dijakom, pa tudi svoji družini. Veseli jo delo z ljudmi: z mladimi pri katezezi in starejšimi pri zbiranju ljudskega slovstva. Včasih se preizkusi tudi v literarnem ustvarjanju.

Vsi vemo, kako pomembno vlogo ima v procesu učenja izkušnja. Pogosto pa spregledamo, kako malo izkušenj imajo naši otroci. Zaslepita nas navidezna informiranost ali celo preinformiranost najstnikov, ki vstopajo v naše razrede obogateni ali preobremenjeni s številnimi informacijami, ki pa postanejo neuporabne, če jih ne znamo prenesti v prakso.

Med podatki in življenjem

Učenje besedilnih vrst, sporazumevanja in sporočanja je odličen podij za razmišljanje o tem in obenem izkušnja za profesorja, ki lahko hitro razume, kako velik je razkorak med teorijo in prakso v življenju sodobnega dijaka. To spoznanje ni tako zelo novo, o tem sem že razmišljala in pisala, predvsem pa iskala možnosti, kako dijakom približati okoliščine sporočanja v zvezi z besedilnimi vrstami. Najbolj se je obnesla prav simulacija 'zaresnih' okoliščin, kot npr. oglasi za delo iz časopisa. To so nekakšni zametki avtentičnega učenja, ki pa je veliko več, kot samo prilagajanje učnih situacij, da bi bile kar se da podobne pravim.

Kaj je avtentično učenje? V opredelitvi iz *Terminološkega slovarja vzgoje in izobraževanja* lahko preberemo: »Predstavlja izziv iz realnega sveta; problem, naloga je predstavljena na način, ki se pojavlja tudi v resničnih življenjskih situacijah ali pa te situacije simulira; zahtevajo uporabno zna-

nje, izpeljava (rešitev) je za učenca hkrati že povratna informacija. Od učencev zahtevajo vse faze spoznavnega procesa – od načrtovanja in organizacije do evalvacije. Pri reševanju učenci uporabljajo znanje, spretnosti in sposobnosti tako, kot bi jih uporabljali pri delovanju v resničnih življenjskih situacijah« (Terminološki slovar vzgoje in izobraževanja, 2008–2009).

Pripraviti srečanje

Na srednji zdravstveni šoli poskušamo vsako leto obeležiti dan medicinskih sester. Ta stanovski praznik nas na nek način povezuje z vsemi, ki ta poklic že opravljajo, nosijo v svojem srcu in ga spoštujejo. Včasih pripravimo proslavo, drugič delavnice ... vedno z mislijo na ta poklic, ki je tako poseben, težak, a zelo potreben. Med načrtovanjem obeleževanja dneva medicinskih sester smo pred leti predvideli obisk gospe Metke Klevišar. Sprva smo načrtovali klasičen pogovor o eni od njenih knjig. Nato se je porodila

ideja, da bi to lahko izpeljali kot avtentično delavnico. In res – dejavnosti ob obisku sem razdelila v tri faze: priprava obiska, obisk in dejavnosti po obisku. V dejavnosti sem vključila vse dijake, vsakega na svoj način, vsakega po njegovih zmožnostih.

Naše delo je potekalo pravzaprav celo leto. Intenzivno sicer zadnja dva meseca, vendar smo se na srečanje pripravljali že veliko prej. Ob branju kratkih zapisov iz življenja, ki jih je Metka Klevišar objavljala v *Družini*, sem pomislila na to, da bi to vendarle lahko prebrali vsi dijaki, da se torej ne bi ukvarjala s tem, ali so besedilo sploh prebrali, temveč kaj so prebrali. Začela sem izrezovati te zapise in načrtovati delo v razredu ob posameznih prispevkih.

Pomembno vlogo v celotnem procesu so imele avtentične naloge: pisanje besedilnih vrst v povezavi z dogodkom, avtorico, razstavo ... Zelo zanimiva in zame kot učiteljico slovenščine zelo informativna je bila naloga pisanja uradnega vabila mentoricam na praktičnem usposabljanju z delom v različnih ustanovah po Primorski. Na šoli smo se namreč odločili, da na srečanje z gospo Metko Klevišar povabimo tudi prizadevne mentorice (višje medicinske sestre), ki so z dijaki cel mesec na praktičnem usposabljanju, in se jim na ta način zahvalimo za sodelovanje. Kljub temu da so vse naše naloge za oblikovanje besedilnih vrst simulacija resničnih situacij, je šele pisanje pravega vabila pokazalo, s katerimi zadregami se srečujejo dijaki, ko ne zanj poiskati ali umestiti ustrezne informacije. Vprašanja so bila tako jezikovna kot pravopisna, še najpogosteje pa zelo splošna, kar kaže na pomanjkanje informacij splošnega pomena. To je seveda svojevrstna slika, saj so to otroci digitalne dobe, ki imajo obilico informacij na

Foto: arhiv ŠC Nova Gorica

vsakem koraku, a so kljub temu pogosto funkcionalno (v smislu vsakdanjega življenja) slabo pismeni.

Po pisanju smo vabila odposlali in dijaki so to razumeli kot zaključek neke dejavnosti, saj niso pričakovali posebnega odziva. Bili so zelo presenečeni, ko so v dvorani zagledali mentorice. To je bila tudi vaja v socialnih veščinah, saj so začutili, da morajo stopiti v stik z njimi, jih ogovoriti, saj so oni vez med ustanovo – mentorico in šolo.

Vsi dijaki so prebirali kratke prispevke Metke Klevišar, ki jih je objavljala v *Družini*. Nekateri so posegli tudi po njenih knjigah. O besedilih smo se pri pouku pogovarjali. Po interpretaciji besedil je bila ena glavnih nalog za dijake oblikovanje povzetkov, na podlagi katerih so potem pripravili vprašanja za srečanje z Metko Klevišar. Že to je bilo za marsikoga precej težko. Kako zastaviti vprašanje, ki ne bo površno in klišejsko ter bo izkazovalo poznavanje vsebine besedil? Dijaki so kmalu ugotovili, da je vprašanje še težje zastaviti brez poznavanja naslovnika, zato se je naslednji korak zdel samoumeven: spoznati avtorico, spoznati našo gostjo. Raziskovanju je sledilo pisanje življenjepisa, kar je meni omogočilo ponavljanje teorije življenjepisa in spoznavanje posebnih oblik te besedilne vrste. Porodila se je ideja o predstavitvi osebe na dogodku samem, ki smo ga nameravali izvesti za širšo javnost, in na priložnostni razstavi. Tudi ob postavljanju razstave se je izkazalo, da praktično delo zastavlja dijakom številna vprašanja, na katera sicer ne bi naleteli, pa so vendarle pomembna in vplivajo na odnos do sveta (npr. vprašanje varovanja zasebnosti in osebnih podatkov). Razstava je prinesla nove sodelavce, kot je npr. mentor fotografskega krožka, s tem nove ideje in predvsem nove možnosti za konkretno sodelovanje. Člani fotografskega krožka so posneli nekaj sporočilnih fotografij (roke starca, bolniško posteljo, invalidski voziček, jesensko tihožitje ...), dijaki pa so jih opremili s citati iz knjig Metke Klevišar. Brali smo naslednje knjige: *Kako udomastiti bolezen* (Ljubljana, 1990), *Spremljanje umirajočih* (Ljubljana, 1994), *Čisto vsakdanje stvari, 1. del in 2. del* (Ljubljana, 2006), *Na poti vere, upanja, ljubezni* (Celje, 1998), *Moja četrta kariera* (Celje, 2004, 2006), *Umetnost sobivanja* (Celje, 2009), *Goreči grm* (Celje, 2010). Nekatere njene knjige smo razstavili v vitrini pred šolsko knji-

Foto: arhiv ŠC Nova Gorica

žnico. Prebiranje besedil (knjige in članki, predvsem krajši iz *Družine*) je spodbudilo razmišljanje o številnih vprašanjih, povezanih s poklici v zdravstvu, odprla so se moralna vprašanja, pojavljali so se pomisleki ... Delo pri pouku slovenščine smo tako lahko medpredmetno povezali. In slovenščina ni bila več sama sebi namen.

Vprašanja so postala drugačna

Nastala so zanimiva vprašanja, ki so jih dijaki prebirali v vodenem pogovoru na okrogli mizi. Primeri vprašanj za intervju:

- V prispevku z naslovom Videti tudi druge izpostavljate človekovo egoistično naravo, na katero prevečkrat pozabimo in zato ne vidimo drugih poleg sebe. Menite, da je ta sebičnost oz. egoizem velik družbeni problem ali je to problem predvsem pri mladih? Kako se ta še kaže?
- Radi imate humor. Mislite, da znamo Slovenci poiskati humorne plati življenja, da znamo v težkih situacijah najti dobro stran, ki daje upanje?
- Za nekatere je uspeh že manjša stvar, ki jo naredijo, saj se morajo zanjo močno potruditi. Tudi o tem pišete. Ali ljudje naredimo vse, da bi bili srečni in uspešni? Srečujete več zadovoljnih ali nezadovoljnih ljudi? Smo ljudje s svojim zdravjem, videzom zadovoljni?
- Zdravstveni delavec. Čeprav že dolgo niste več v službi kot zdravnica, pa imam občutek, da ostajate z ljudmi prav zaradi svojega poslanstva. Ste svojim bolnikom nudili čustveno oporo? Kako pomembno se vam zdi

to oz. kakšno vlogo ima to pri zdravljenju? Menite, da se je ta odnos kaj spremenil? Ste kdaj naleteli na težave oz. je prišlo kdaj do kakšnega zapleta pri komunikaciji z bolnikom?

- Nekateri nočejo jemati zdravil proti bolečinam iz strahu pred odvisnostjo. Kaj menite o tem?
- Ali nas od malih nog učijo pravih stvari? Kako naj vemo, česa se moramo učiti?
- Kot bodočo medicinsko sestro me zanima, kako naj se najlažje sprijaznim s smrtjo bolnika, svojega oskrbovanca? Katere so najpogostejše napake zdravstvenih delavcev pri odnosu oz. komunikaciji z umirajočimi?
- Ob izgubi bližnjega nam je vedno težko pri srcu. Danes je žalovanje drugačno kot nekdaj. Kaj menite o žalovanju danes? Imajo žalujoči dovolj časa in možnosti, da izrazijo svoje spomine, bolečine? Kako ste se sami spopadli z izgubo dragih?«

Odzivi dijakov so bili zelo različni. Razlikovali so se tudi v različnih fazah 'projekta'. Največ negotovanja je bilo nekje na sredini poti, saj se jim je zdelo pretežno in prezamudno. Dokler niso spoznali, kako jih je to delo obogatilo. Obogatilo je vse, ki smo bili vključeni v ta proces. Obogatilo nas je kot ljudi in kot učitelje. V moje delo pa je zaneslo zavest o pomembnosti izkušnjskega učenja, ki ga zdaj na različne načine vpeljujem v pouk.

Viri

- *Terminološki slovar vzgoje in izobraževanja* (2008–2009). Ljubljana: Agencija za raziskovanje RS. Pridobljeno 21. 2. 2014 s spletne strani: <https://www.termanianet.net/slovarji/terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474824/av-tenticne-naloge>.

Metoda in izkušnja supervizije na Glasserjevi kakovostni šoli

■ **Gregor Dovč**, mag. inkluzivne pedagogike in prof. nemščine, je učitelj dodatne strokovne pomoči in nemščine na Osnovni šoli Preserje pri Radomljah.

V članku je predstavljena supervizija in njen namen. Sledi opis supervizije, ki sem jo kot strokovni delavec doživljal na Glasserjevi kakovostni šoli, v kateri je supervizija za zaposlene pomemben sestavni del tovrstnih šol po vsem svetu.

Supervizija

»Supervizija je pri nas, vsaj formalno, našla svoje mesto pred nekaj leti in jo razume-mo predvsem kot nujni pogoj za kakovostno strokovno delo v poklicih, katerih cilj je pomagati sočloveku in kjer je odnos do uporabnika bistvena sestavina delovnega procesa« (Milošević-Arnold idr., 1999: IX). Še pred dvajsetimi leti je bila ta metoda pri nas novost, hkrati pa je postala zaželen način za strokovno izpopolnjevanje, saj, tako Kobolt in Žorga, »pri poklicih, v katerih je delo z ljudmi bistvena prвина, namreč velja, da si skoraj ne moremo pridobiti dokončne poklicne kompetence« (Kobolt in Žorga, 2013: 13). Proces supervizije povzemata kot pot od »poklicnega k profesionalnemu« (prav tam).

Supervizija je nastala postopno, ko so se razvijali poklici in profesije, z namenom, da bi se strokovnjaki razbremenili, da bi znali konstruktivno preživljati stresne situacije, hkrati pa bi se učili. Po drugi strani metoda supervizije pomaga tudi uporabnikom storitev, saj jim omogoča kakovostnejše storitve. Metoda je nastala v medicini, vendar se je kmalu prenesla na področje socialnega dela.

Supervizija, kot jo je leta 1998 opredelilo Društvo za supervizijo (danes se imenuje Društvo za supervizijo, koučing in organizacijsko svetovanje), je:

- oblika profesionalne refleksije in svetovanja za zagotavljanje kakovostnejšega opravljanja poklicnega dela ter spodbujanje profesionalnega in oseb-

nega razvoja strokovnih sodelavcev na različnih delovnih področjih, na katerih je delo z ljudmi pomembna značilnost (vzgoja in izobraževanje, socialno varstvo, duševno zdravje, zdravstveno varstvo, pa tudi kultura, gospodarstvo, politika itd.);

- učni proces ter specifična učna in podporni metoda, ki predstavlja izhodiščno točko za poklicno samorefleksijo;
- profesija, ki se ne omejuje na posamezna profesionalna področja in šole (Kobolt in Žorga, 2013: 19).

Sodelujoči v supervizijskem procesu

Osebe, ki so udeležene v supervizijskem procesu, so:

- supervizant: oseba, vključena v proces, strokovnjak, ki se uči za delo ter spozna samega sebe v različnih profesionalnih vlogah;
- supervizor: izkušen strokovnjak, ki usmerja supervizante v stalno učenje ob konkretnem delu. Za opravljanje svoje naloge potrebuje strokovno znanje in praktične izkušnje s strokovnega področja, hkrati pa je za vlogo supervizorja praviloma še posebej usposobljen.

Poznamo več vrst supervizije. Individualna supervizija je supervizija med supervizorjem in enim supervizantom, ki omogoča

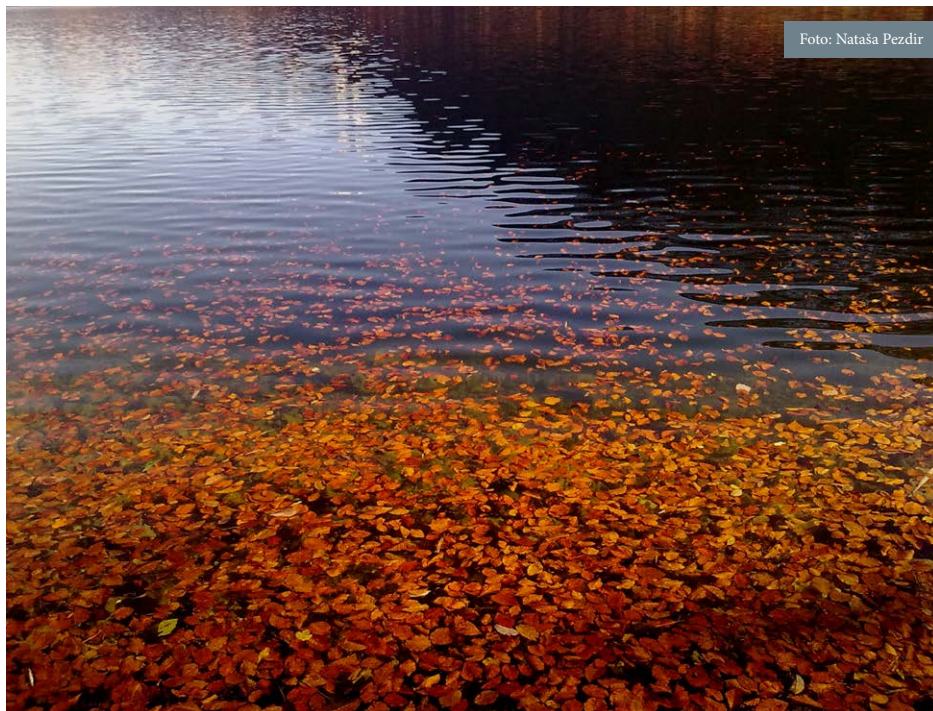

Foto: Nataša Pezdir

poglobljeno obravnavo in je priporočljiva za študente na praksi, pripravnike ali strokovnjake, ki se uvajajo v novo delo. Skupinska supervizija je najpogostejša, a so skupine ponavadi manjše. Supervizanti se učijo drug od drugega, se identificirajo s težavami, skupaj iščejo rešitve. Timska supervizija poteka v skupini ljudi, ki tesno sodelujejo in imajo že vzpostavljene medsebojne odnose. Skupaj rešujejo vprašanja, razmišljajo o svojem delu in o težavah, ki jih pri delu ovirajo. Intervizija poteka v skupini strokovnjakov, ki so podobno usposobljeni; ti se menjajo v vlogi supervizorja in supervizanta; nihče ne prevzame stalne vloge supervizorja.

Potek supervizije in supervizijskega procesa

Supervizija lahko poteka v različnih zaporedjih, navadno pa vsebuje stalne elemente. Vida Milošević-Arnold (1999) navaja naslednje:

- Sodelujoči osvetlijo trenutno situacijo ter počutje supervizorja in supervizantov. Povedo, kaj jih trenutno okupira, drugim razkrijejo svoje 'notranje vreme', s čimer se razbremenijo vsega, kar jih ovira. Namen tega dela je, da udeleženci neobremenjeno sodelujejo v superviziji.
- Razprava o poročilih s prejšnjega srečanja: v njej ugotavljajo posledice – učinkovitost supervizije za supervizante.
- Dogovor o vsebini srečanja: predlog o vsebini pripravi supervizor, ki supervizantom lahko ponudi več možnosti.
- Predstavitev in obravnavo konkretnega supervizijskega vprašanja: dialog med supervizorjem in supervizantom naj bo zavesten, premišljen, spodbuja naj notranji dialog supervizanta in posledično učenje.
- Refleksija na srečanje: vsak udeleženec razgrne svoje občutke o dogajanju na srečanju.
- Dogovor o naslednjem srečanju: določimo kraj in uro srečanja, vsebino lahko opredelimo kasneje oziroma v skladu s potrebami.

Sam supervizijski proces je, tako Milošević Arnold (prav tam), sistematičen in kontinuiran proces, ki poteka redno, na vsaka dva tedna (po nizozemskem mode-

lu 20 srečanj po uro in pol). V predhodni fazi se supervizanti seznani s supervizijo in supervizorjem, on pa se informira o instituciji, področju in udeležencih. Srečajo se, supervizor se jim predstavi, prav tako jim predstavi njihove pravice in obveznosti. Uvodna faza obsega dve ali tri srečanja, v katerih se sprejme supervizijski dogovor, kjer se udeleženci spoznajo med sabo in definirajo cilje, možnosti in omejitve supervizije. Supervizanti se med seboj spoznajo, kar omogoča učenje za vsakega udeleženca. Sledi delovna faza, ki vključuje zgodbe, konkretne situacije iz delovnega okolja in supervizijska vprašanja. Pomemben del so vmesne evalvacije. Sledi sklepna faza iz več srečanj, sklepna evalvacija in slovo v superviziji.

Glasserjeva kakovostna šola

Na šoli enkrat mesečno poteka supervizijsko srečanje, kjer obravnavamo različne teme s področja Glasserjeve teorije izbire. Na vsakem srečanju ima supervizor pripravljen nabor dejavnosti, ki se nanašajo na različne teme, ki jih obravnavamo z vidika Glasserjeve teorije izbire. Udeleženci supervizije so vsi novozaposleni v prvih dveh letih svoje zaposlitve. Supervizorji so izkušeni učitelji, ki so opravili dodatno usposabljanje za supervizorje. Pri vsaki dejavnosti so udeleženci aktivni, govorijo o svojih izkušnjah, predvsem s področja dela z učenci, njihovih težavah pri delu itd.

Supervizor na srečanjih ne nadzoruje in usmerja dogajanja v celoti, ampak le navržne teme in dejavnosti, nato pa se udeleženci sami aktivno priključujejo temi z mnenji in izkušnjami. Supervizor ne komentira ali umešča v različne okvire, po koncu dejavnosti jih le umesti v okvir teorije izbire ter z njihovo pomočjo razloži teme teorije izbire. Odnosi med supervizanti so sproščeni, dejavnosti so usmerjene v aktivnost, tako da udeleženci skozi različne izkušnje in (namišljene) situacije govorijo o svojem svetu kvalit. Supervizanti med seboj delijo različne izkušnje, težave, na katere naletijo tako pri šolskem delu kot v osebnem življenju.

Srečanje supervizije se vedno zaključi s samorefleksijo v krogu, kjer vsak udeleženec pove, kako se počuti, kaj bo odnesel

Foto: Petra Duhannoy

od tokratnega srečanja. Celoten proces supervizije je usmerjen na posameznika in njegovo doživljanje tako poklicnega kot zasebnega življenja, na krepitev močnih področij ter prepoznavanje in kompenziranje šibkih. Supervizija mi kot pedagoškemu delavcu omogoča, da na svojo pedagoško prakso kot tudi osebno pogledam skozi očala Glasserjeve teorije izbire, naredim refleksijo ter s tem oblikujem zaključke, si zadam nove cilje.

Učinki supervizije segajo daleč preko osebne in profesionalne rasti posameznika. Supervizija je tudi druženje in spoznavanje sodelavcev in povezovanje med njimi tako na strokovni kot tudi na osebni ravni. Tako v težavah vem, koga prositi za pomoč.

Kako pomembno vlogo ima zaupanja vredno, varno okolje, je opisal tudi William Glasser, ki je sodeloval z mnogimi ravnatelji. Dva izmed njih sta še posebej izstopala in izžarevala zaupanje: »Ko sem bil z njim na šoli, sem se počutil varnega. Videl sem, da tudi učitelji čutijo enako. Zame je to pomenilo, da lahko brez skrbi dajem predloge, se pogovarjam z osebjem, z učenci. /.../ Od njiju sem dobil pogum, da sem šel naprej in počel večino tega, kar sem potem naredil. Pogum je pomemben – čim varnejša je vaša šola, več poguma bodo imeli vaši učitelji« (Glasser, 2001: 114–145).

Viri in literatura

- Glasser, William (2001): *Vsak učenec je lahko uspešen*. Radovljica: Mca.
- Kobolt, Alenka; Žorga, Sonja (2013): *Supervizija: proces razvoja in učenja v poklicu*. Ljubljana: Založba UL Pedagoške fakultete.
- Milošević-Arnold, Vida; Vodeb Bonač, Marta; Erzar, Doris idr. (1999): *Supervizija – znanje za ravnanje. Priročnik za supervizijo kot proces učenja za strokovno ravnanje in osebni razvoj*. Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije.

Nevroedukacija

V podporo poučevanju o trajnosti

■ **Liliana Vižintin**, univ. dipl. biologinja in dr. znanosti s področja biotehnologije, je strokovna raziskovalna sodelavka v Znanstveno-raziskovalnem središču Koper, kjer deluje v sklopu Mediteranskega inštituta za okoljske študije. Je avtorica mnogih znanstvenih prispevkov.

Nevroedukacija se kot interdisciplinarno področje znanosti hitro razvija in zagotavlja nova spoznanja o zgradbi in delovanju možganov, ki so lahko temelj za inovativna didaktična orodja v podporo vzgoji in izobraževanju v 21. stoletju. Okoljska nevroznanost se še posebej usmerja v raziskave o trajnostnem vedenju ter odzivih družbe in posameznikov do podnebne in okoljske krize. Zato so nova spoznanja še posebej zanimiva za področje izobraževanja za zeleni prehod ter vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR).

Nevroznanost in nevroedukacija

Nevroznanost (znanost o možganih) je novejša interdisciplinarna veda o življenju, ki se osredotoča na raziskave o možganih s povezovanjem znanja biologije, psihologije, anatomije, fiziologije in drugih ved. Prenos raziskav nevroznanosti na področje vzgoje in izobraževanja je vodilo do izoblikovanja edukacijske/pedagoške nevroznanosti ali nevroedukacije, imenovane tudi z besedno zvezo Um Možgani Edukacija (UME) (ang. *Mind Brain Edu-*

cation, MBE), ki združuje spoznanja psihologije, nevroznanosti in edukacijskih ved (Tokuhamu-Espinosa, 2010). S tem se odpirajo nove razsežnosti za raznolike aplikacije tega znanja, ki sloni na naprednih tehnologijah za raziskovanje strukture in delovanja možganov.

Demistifikacija napačnih spoznanj

Tako pridobljena spoznanja se lahko uporabljajo za bolj poglobljeno razumevanje kognitivnih procesov in posledično za

snovanje inovativnih pedagoških praks (Carew in Magsamen, 2010). Kljub temu pa prenos znanja iz raziskovalnih okvirov v šolsko prakso ni preprost in zahteva veliko previdnosti. Če proces ni pravilno voden, lahko pride do neetične, nepravilne uporabe znanja in zlorab ter širjenja neresnic, kot so nevromiti. To so zmotna prepričanja, ki nastanejo zaradi nerazumevanja ali napačne interpretacije znanstvenih dokazov (več o nevromitih v Dekker idr., 2012). Zato se edukacijska nevroznanost ukvarja tudi z demistifikacijo napačnih spoznanj.

Aplikacije v poučevanju o trajnostnosti

Aplikacije nevroedukacije so številne, med drugim tudi na področju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (VITR) in aktivnosti za podnebno opolnomočenje mladih (ACE).

Koncept trajnostnosti je kompleksen, saj zahteva nove načine razmišljanja za prehod v bolj trajnostni življenjski slog, proizvodne in potrošniške modele. S tem podpira medgeneracijsko sodelovanje in prilagajanje, saj se morajo današnje generacije odpovedati nekaterim netrajnostnim vzorcem vedenja, preobsežni porabi naravnih virov in blaginji na račun povečevanja okoljskega odtisa, da lahko na osnovi bolj trajnostnega življenjskega sloga zmanjšujemo posledice podnebne in okoljske krize, s tem tudi tveganja za preživetje prihodnjih generacij. To pa zahteva nova znanja in spretnosti, ki naj bi jih razvijali v sklopu vseživljenjskega učenja.

Evropska komisija podpira države članice EU v njihovih prizadevanjih glede razvijanja učenja za zeleni prehod in trajnostni razvoj, in sicer preko številnih ukrepov, kot sta Izobraževalna koalicija za podnebje in Evropski podnebni pakt. Priporočilo Sve-

Foto: Benedikt Lavrih

ta o učenju za okoljsko trajnostnost (EC, 2022) poziva članice EU k zagotavljanju znanja in spretnosti o podnebni krizi in trajnostnosti, ustvarjanju podpornega učnega okolja za te teme, ki zajema vse dejavnosti izobraževalne ustanove ter omogoča praktično in interdisciplinarno poučevanje in učenje ob upoštevanju lokalnih razmer. Evropski okvir trajnostnih kompetenc GreenComp (Bianchi idr., 2022) opredeljuje štiri skupine kompetenc: poosebljanje vrednot trajnostnosti, sprejemanje celovitosti v trajnostnosti, zamišljanje trajnostnih prihodnosti, delovanje za trajnostnost.

Pri poosebljanju vrednot trajnostnosti in spodbujanju prookoljskega, trajnostnega delovanja lahko šolsko okolje veliko doprinese, še posebej preko prilagojenih vsebin in učnih oblik. Učiteljem pa so lahko v podporo tudi raziskave na to temo. Bouman idr. (2021) na primer ugotavljajo, da prookoljsko delovanje posameznikov in podnebno ukrepanje spodbujata predvsem altruistične in 'biosferne' vrednote. Po mnenju Sterna in Dietza (1994: 70) slednje predstavljajo vrednotno usmeritev, pri kateri »ljudje presojujejo pojave na podlagi stroškov ali koristi za ekosisteme ali biosfero«. Nasprotno pa vrednote, ki so povezane z egoizmom in hedonizmom, zavirajo prookoljsko delovanje in ukrepanje. Rosales idr. (2022) ugotavljajo, da se lahko razlike v individualnem prookoljskem in trajnostnem vedenju razlagajo na osnovi nekaterih indikatorjev v možganski strukturi in s tem povezanih različnih individualnih sociokognitivnih procesov.

Zato lahko nova spoznanja nevroznanosti veliko doprinesejo k razumevanju trajnostnega delovanja družbe in posameznikov ter spodbudijo ostale interdisciplinarne raziskave na področju nevroedukacije, okolja in trajnostnega razvoja (Senbagcı Ozer, 2021). V raziskavi je bila na primer potrjena uporabnost miselnih vzorcev kot grafičnega orodja za organiziranje in povezovanje znanja pri razvijanju sistemskega razmišljanja študentov ob reševanju izzivov trajnostnega razvoja (Watson idr., 2023). Sicer pa je področje t. i. okoljske nevroznanosti v hitrem razmahu; številne bazične in aplikativne študije potrjujejo interes raziskovalcev in praktikov na tem področju (Wang in van den Berg, 2021; Wolfe in Lindeborg, 2018).

Foto: BS

Samorefleksija in etične dileme

V današnjem času ima zmožnost presojanja in vrednotenja informacij izjemen pomen, saj to omogoča bolj uspešno prilagajanje izzivom spreminjajočega se sveta. Vse bolj kompleksne težave terjajo inovativne rešitve, ki pa ne smejo biti poenostavljene ali preproste. Izobraževalce je treba spodbujati k samorefleksiji in k celostnemu, (eko)sistemskemu mišljenju, da lahko to prenesejo tudi na učence. Učitelji in učenci morajo razumeti kompleksnost naravnih sistemov in povezane etične dileme, razvijati morajo vrednote trajnostnosti, saj bodo na tak način lažje podpirali naravo, pravični zeleni prehod, s tem pa pomembno krojili prihodnost naše družbe ter prispevali k hitrejšemu napredku pri spopadanju s podnebnimi in okoljskimi izzivi.

Ker je učitelj danes prevzel vlogo pospeševalca družbenih sprememb, je njegova vloga pri spodbujanju vseživljenjskega učenja in prilagajanja družbe še posebej pomembna. Poučevanje ni več samo prenos informacij in konceptov, ampak je transformativno in mora vplivati tudi na celoten čustveni in vrednotni sistem učencev.

Viri in literatura

- Bianchi, G.; Pisiotis, U.; Cabrera Giraldez, M. (2022): *GreenComp The European sustainability competence framework*. Y. Punie in M. Bacigalupo (ur.), EUR 30955 EN, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Bouman, Thijs; Steg, Linda; Perlaviciute, Goda (2021): From values to climate action. *Current Opinion in Psychology*, 42, str. 102–107.
- Carew, Thomas J.; Magsamen, Susan H. (2010): Neuroscience and Education: An Ideal Partnership for Producing Evidence-Based Solutions to Guide 21st Century Learning. *Neuron*, 67 (5), str. 685–688.
- Dekker, Sanne; Lee, Nikki; Howard-Jones, Paul idr. (2012): Neuromyths in education: Prevalence and predictors of misconceptions among teachers. *Frontiers in Psychology*, 3, št. 429, str. 1–8.
- EC, *Council Recommendation of 16 June 2022 on learning for the green transition and sustainable development 2022/C 243/01*, ST/9795/2022/INIT, OJ C 243, 27. 6. 2022, str. 1–9.
- Rosales, Emmanuel Guizar; Baumgartner, Thomas; Knoch, Daria (2022): Interindividual differences in intergenerational sustainable behavior are associated with cortical thickness of the dorsomedial and dorsolateral prefrontal cortex. *NeuroImage*, 264, 119664.
- Senbagcı Ozer, Fulya (2021): Neuroscience for understanding and developing sustainability: neuro-sustainability. *Journal of Business Innovation and Governance*, 4 (2), str. 132–148.
- Stern, Paul C.; Dietz, Thomas (1994): The value basis of environmental concern. *Journal of Social Issues*, 50, str. 65–84.
- Tokuhamu-Espinoza, Tracey (2010): *Mind, Brain, and Education Science: The new brain-based learning*. New York: W. W. Norton.
- Wang, Susie; van den Berg, Berry (2021): Neuroscience and climate change: How brain recordings can help us understand human responses to climate change. *Current Opinion in Psychology*, 42, str. 126–132.
- Watson, Mary Katherine; Barrella, Elise; Anderson, Robin (2023): Cognitive advantages of sustainability concept mapping. *Journal of Cleaner Production*, 414, 137427.
- Wolfe, Uta; Lindeborg, Hannah (2018): Neuroscience and sustainability: an online module on environmental neuroscience. *Journal of Undergraduate Neuroscience Education*, 17, str. A20–A25.

Razkritje umetne intelligence

Razumevanje njenih družbenih in antropoloških posledic

■ **Octavian M. Machidon**, dr. znanosti s področja elektrotehnike in telekomunikacij ter diplomirani teolog, je docent na Fakulteti za računalništvo in elektrotehniko Univerze v Ljubljani.

Ali ste danes uporabljali umetno inteligenco (UI)? Morda ste poslušali glasbo, si ogledali videoposnetek, ki vam ga je priporočil algoritem UI, morda ste za načrtovanje poti in izogibanje zastojem uporabili navigacijsko aplikacijo v avtu ali na pametnem telefonu ali pa ste preverili e-pošto, ne da bi opazili, da je UI filtrirala neželeno pošto. UI oblikuje naše vsakodnevno življenje, vendar to ni novost. Ti primeri uporabe UI so prisotni že dlje časa in smo se nanje že navadili. V zadnjem času pa smo priča novemu navdušenju nad UI. Zakaj se to dogaja? Kaj je zdaj drugače?

Razlog za pogostejše pojavljanje UI v medijih je njena najnovejša različica – 'generativna' UI – inovativni proizvod, ki lahko počne stvari, ki so videti, zvenijo in se zdijo srhljivo človeške (Monahan, 2023). Večina ljudi se strinja, da lahko UI znatno koristi človeštvu in preoblikuje različne panoge, od financ in izobraževanja do transporta in zdravstvenega varstva. UI lahko med mnogimi drugimi stvarmi avtomatizira ponavljajoča se opravila, izboljša procese odločanja ter poveča natančnost in hitrost analize podatkov. Kljub ogromnim potencialnim koristim pa UI prinaša tudi pomembne etične in družbene izzive. Enako kot vsako orodje se lahko UI uporablja tako za dobro kot za slabo. Poleg tega – glede na svojo naravo posnemanja človeške intelligence in komunikacije z uporabniki na človeški način – prinaša edinstvene antropološke izzive.

Preden se posvetimo njenim glavnim prednostim in pogostim kritikam, začnimo s kratkim uvodom v to, kaj točno je UI in kakšno je njeno trenutno stanje razvoja.

Kaj je UI?

Umetna inteligenca je trenutno najbolj vroča tehnologija. Kaj pa sploh je UI? Pa-

radoksalno je to zelo težko vprašanje, na katerega ni enoznačnega odgovora. Kratka šolska razlaga bi zvenela tako: UI je krovni izraz za sklop tehnologij, ki omogočajo računalnikom izvajanje nalog, ki bi običajno zahtevale človeško inteligenco. To vključuje prepoznavanje obrazov, razumevanje govora, vožnjo avtomobilov, pisanje stavkov, odgovarjanje na vprašanja in ustvarjanje slik.

Raziskave na področju UI so se začele v petdesetih letih prejšnjega stoletja, v šestdesetih letih pa je ameriško ministrstvo za obrambo UI uporabilo za treniranje računalnikov, da posnemajo človeško razmišljanje (Scott, 2024). Zgodnji sistemi UI so bili stroji, ki so prejeli vhodne podatke in nato podali priporočila na podlagi usposabljanja in algoritmov, ki so določali, kaj naj sistem stori s podatki. Predstavljajte si računalnike, ki lahko igrajo damo ali šah.

Razvojni preboj, ki smo mu bili priča v zadnjih dveh desetletjih, je posledica napredka na področju strojnega učenja (Simonite, 2023). To vključuje treniranje sistemov UI za izvajanje nalog na podlagi primerov namesto neposrednega programiranja njihovega vedenja. Tehnika strojnega učenja, imenovana globoko učenje,

je to metodo še okrepila – zdaj lahko računalniki, ki igrajo damo ali šah, premagajo celo najboljše človeške igralce v teh igrah.

Kje srečujemo UI?

UI ima ogromno transformativno moč pri izboljševanju produktivnosti in učinkovitosti v različnih sektorjih. Izjemna je pri avtomatizaciji ponavljajočih se nalog, kot so vnos podatkov, odgovarjanje na e-pošto in generiranje računov. UI učinkovito obdeluje velike količine podatkov, hitro pridobiva relevantne informacije za analizo ter olajšuje nadaljnjo interpretacijo in transformacijo podatkov. Poleg tega omogoča hitrejša in bolj učinkovito odločanje s hitrim zbiranjem zanesljivih vpogledov in uporabo algoritmov za napovedovanje.

Ta potencial se že uresničuje na kritičnih področjih, kot je zdravstvo. Tam UI pomaga pri diagnostiki z identifikacijo majhnih nepravilnosti na slikah, triangulacijo diagnoz iz simptomov in vitalnih znakov bolnikov, klasifikacijo bolnikov, vodenju zdravstvenih kartotek in obdelavi zdravstvenih zahtevkov.

Medtem ko specializirani sistemi UI močno vplivajo na področja, kot je zdravstvo, so na voljo tudi bolj splošna orodja UI za širšo javnost. Posledično mnogi ljudje vsakodnevno uporabljajo UI, pogosto nezavedno. Študija, izvedena v Sloveniji leta 2023, je pokazala, da 42 % anketirancev uporablja tehnologije UI, pri čemer se uporaba povečuje z višjo izobrazbo (Kako Slovenci gledamo na umetno inteligenco?, 2024). Za primerjavo: raziskava Pew Research iz istega obdobja poroča, da 55 % Američanov redno uporablja storitve UI (AI Statistics 2024, 2024). Vendar vsi ti podatki temeljijo na samoocenah. Dejan-

ske številke bi lahko bile veliko višje, saj mnogi uporabljajo storitve UI, ne da bi se tega zavedali.

Vzemimo za primer pametni telefon: vsak pametni telefon je opremljen z več funkcionalnostmi, ki jih poganja UI. Glasovni asistenti, kot sta Siri in Google Assistant, uporabljajo obdelavo naravnega jezika za razumevanje in odgovarjanje na uporabniške ukaze. UI izboljšuje delovanje kamer pametnih telefonov z lastnostmi, kot sta prepoznavanje prizorov in portretni način. Funkcije za predvidevanje besedila in samodejno popravljanje pomagajo pri sestavljanju sporočil. Poleg tega UI omogoča prepoznavanje obrazov za odklepanje naprav in upravljanje varnosti. Te vgrajene funkcionalnosti UI naredijo pametne telefone bolj intuitivne in učinkovite. V zadnjem času pa vse več ljudi uporablja generativna orodja UI, kot je ChatGPT, ki lahko na podlagi uporabniških poizvedb ustvarijo besedila, slike ali celo videoposnetke.

Vidimo, da UI postaja vse bolj prisotna v naših vsakodnevnih življenjih in se je razvila do te mere, da razume človeške poizvedbe, izražene v naravnem jeziku. Ustavimo se za trenutek in se vprašajmo: Kaj pomeni ta nova realnost? Kaj pomeni za naprave, da razumejo govor ali napišejo stavek? Katere naloge bi lahko zahtevali od takšnih naprav? Koliko bi jim morali zaupati, da jih opravijo?

UI ustvarja nov način interakcije s tehnologijo

Če gledamo na njeno vseprisotnost in način, kako se nanjo zanašamo, lahko rečemo, da med ljudmi in UI vlada zaupanje. Zaupamo in sledimo priporočilom vsebin, ki jih ponujajo algoritmi UI na družbenih omrežjih, kot so videoposnetki na YouTube, pesmi, ki jih poslušamo, in izdelki, ki jih kupujemo. Zaupamo navigacijskim aplikacijam UI, ki nas med vožnjo usmerjajo po najboljših poteh, in se zanašamo na sisteme UI za varovanje svojih telefonov s pomočjo prepoznavanja obrazov ali biometrične avtentikacije. Poleg tega zaupamo rezultatom, ki jih ustvarjajo generativna orodja UI, in odgovorom, ki jih ponujajo na naša vprašanja. Na primer, promocijski video

za ChatGPT 4.0 prikazuje UI, ki pomaga otroku pri matematičnih nalogah, kar nakazuje, da bi lahko kmalu zaupali UI tudi pri izobraževanju otrok.

Nikoli prej nismo mogli govoriti o vzpostavitvi zaupanja z napravo ali strojem, vendar z UI presegamo zgolj uporabo tehnoloških orodij in vstopamo v 'zaupljiv' odnos z umetnimi agenti. Po integrativnem modelu organizacijskega zaupanja Mayerja, Davisa in Schoormana (1995) je zaupanje pripravljenost na ranljivost ene strani za dejanja druge strani, kar temelji na pričakovanju, da bo druga stran brez nadzora prve izpolnila obljube in dejanja. To se morda sliši strašljivo, a je res: delovanje ali 'razmišljanje' sistemov UI, s katerimi komuniciramo, je zunaj naše zmožnosti nadzora, zato moramo zgolj zaupati njihovim rezultatom. Ko se naš odnos z UI pogloblja, sistemi UI posredujejo naše doživljanje sveta, oblikujejo človeško vedenje. Ta novi način interakcije s tehnologijo prinaša pomembne antropološke izzive in etična vprašanja, ki so neločljivo povezani s tehnično zasnovo kateregakoli sistema UI.

Izzivi umetne inteligence

Poleg antropoloških vprašanj prinaša hiter napredek UI tudi druge pomembne izzive, kot so trajnost, etika, pristranskost, dezinformacije in avtorske pravice (Simonite, 2023). Nekateri kritiki trdijo, da so zmožnosti UI precenjene, medtem ko drugi napovedujejo globoke družbene spremembe, ki bi lahko spremenile človeštvo, kot ga poznamo.

Pristranskost ostaja osrednja težava. Ker se sistemi UI zanašajo na podatke, ki odražajo naš pristranski svet, te pristranskosti tudi ohranjajo, kar vodi v nepoštene in diskriminatorne rezultate. Poleg tega se pojavljajo etične skrbi zaradi uporabe UI za ustvarjanje globokih ponaredkov in širjenje dezinformacij. Veliko ljudi se boji vpliva UI na zaposlovanje, saj se bojijo izgube delovnih mest in finančne negotovosti. Pravna odgovornost za dejanja, ki jih povzročajo sistemi UI, kot so nesreče avtonomnih vozil, je še ena izmed izstopajočih skrbi. Ljudje pogosto nimajo pregleda nad tem, kako se ravna z njihovimi podatki.

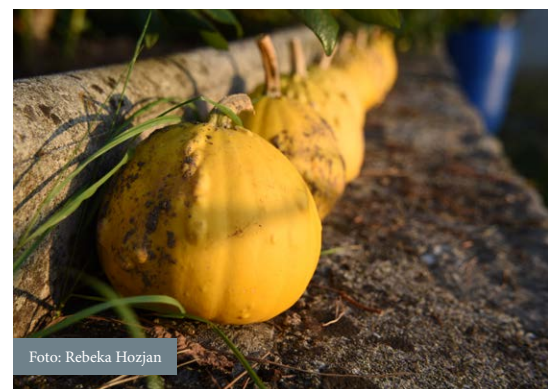

Foto: Rebeka Hozjan

Prav tako se postavlja vprašanje, ali bo čezmerno zanašanje na UI pri izvajanju nalog vodilo v zmanjšanje človeških intelektualnih in kognitivnih sposobnosti. Ne nazadnje način, kako UI močno podaljšuje čas, preživet v digitalnem svetu (npr. na družbenih omrežjih), povzroča pereče težave z duševnim zdravjem, zlasti pri otrocih in mladostnikih.

Kljub tem strahovom praktične koristi UI vodijo v njeno postopno sprejemanje. Izobraževanje uporabnikov o tem, kako UI deluje, kakšne so njene koristi in omejitve, je ključno za varno in smiselno vključevanje. Ker je UI tukaj in bo ostala z nami, je bistveno razumeti, v čem je dobra, kakšne so njene omejitve in kako jo odgovorno uporabljati. Ozaveščenost o njenih potencialno negativnih učinkih je ključna za zmanjšanje tveganj in povečanje koristi. V prihodnjih številkah bomo podrobneje obravnavali te izzive in iskali načine, kako varno pluti med čermi umetne inteligence. ◀

Literatura

- AI Statistics 2024 (2024). AIPRM. Pridobljeno 13. 7. 2024 s spletne strani: <https://www.aiprm.com/ai-statistics/>.
- Mayer, Roger C.; Davis, James H.; Schoorman, David F. (1995): An Integrative Model Of Organizational Trust. *Academy of Management Review* 20, no. 3 (July): 709–734. Pridobljeno 10. 7. 2024 s spletne strani: <https://doi.org/10.5465/amr.1995.9508080335>.
- Monahan, Jennifer (2023): *Artificial Intelligence, Explained*. Carnegie Mellon University Heinz College. Pridobljeno 5. 7. 2024 s spletne strani: <https://www.heinz.cmu.edu/media/2023/July/artificial-intelligence-explained>.
- Kako Slovenci gledamo na umetno inteligenco? (2024). *Računalniške novice*. Pridobljeno 12. 7. 2024 s spletne strani: <https://racunalniske-novice.com/kako-slovenci-gledamo-na-umetno-inteligenco/>.
- Scott, Gordon (2024): What Is Artificial Intelligence (AI)? *Investopedia*. Pridobljeno 13. 7. 2024 s spletne strani: <https://www.investopedia.com/terms/a/artificial-intelligence-ai.asp>.
- Simonite, Tom (2023): What Defines Artificial Intelligence? The Complete WIRED Guide. *WIRED*. Pridobljeno 13. 7. 2024 s spletne strani: <https://www.wired.com/story/guide-artificial-intelligence/>.

Opera je za otroke čarobna glasbena pustolovščina in ne tabu

■ **Petra Vrh Vrezec**, univ. dipl. biologinja in pevka. Kot pedagoška delavka je zaposlena v *Živalskem vrtu Ljubljana*. Pri delu vključuje oba svoja poklica in oblikuje izobraževalne glasbeno-naravovarstvene predstave.

Operna umetnost je za marsikoga 'tabu tema'. Večina misli, da se tega glasbenega gledališča ne da na zanimiv način predstaviti otrokom, saj naj bi bila opera prezahtevna ali celo dolgočasna. Po desetih letih raziskovanja vzrokov za tako mišljenje sem prišla do odgovora, da je za to kriva pomanjkljiva glasbena izobrazba vzgojnega kadra v času šolanja in/ali pa tudi zelo slab prvi stik s to gledališko zvrstjo, kajti operna predstava je lahko starosti otrok neprimerna ali celo slabo in nezanimivo izvedena. V izogib tem težavam smo poskušali razviti predstavo, ki navdušuje in prikaže glasbeno gledališče v njegovih prvinskih vsebinah; z dobro glasbeno zgodbo, virtuoznostjo pevskega izraza, domiselno kostumografsko in scenografsko opremo ter režijsko-igralsko dovršenostjo.

Teoretično ozadje

Povezava gledališča z glasbo sicer sega že v antiko, vendar so prava operna dela začela nastajati šele konec 16. stol., s Perijem, in nastajajo še danes (Sivec, 1976; Batta in Neef, 2000). Kljub temu pa je resna klasična glasba prejšnjih stoletij, operna zvrst pa še posebej, ob razmahu estradne in druge zabavne glasbe danes zapostavljena. Zlasti mladi radi poslušajo lahkoten zabavni žanr, precej težje pa jih je prepričati v dramaturško poglobljeno glasbo prejšnjih obdobj in tudi sodobnega časa.

Tradicija izobraževanja mladih in odraslih o resni glasbi je že dolga. Med letoma 1958 in 1972 je slavni ameriški dirigent in skladatelj Leonard Bernstein pripravil zelo obiskane koncerte za mlade. Tudi mnogi slavni pevci so s prepevanjem najslavnejših opernih spevov skušali približati opero širokim množicam. Trije tenorji (Pavarotti, Domingo, Carreras) so skušali združiti operno glasbo s priljubljenimi zabavnimi žanri. Kljub temu pa se včasih zdi, da se poslušanje znanih opernih arij in njihova prepletanja s sodobno popglasbo oddaljuje od prvotnega namena in poslanstva operne umetnosti. Opera je prefinjeno gledališče s svojo edinstvenostjo. Da bi resnično dojeli sporočila te zvrsti, moramo vedeti, kaj poslušamo in gledamo (Waugh, 2000). Ključno je, da prva izkušnja z opero zlasti pri mladih prinese uvid, da opera ni le dramska igra z glasbo ali koncert z igro, ampak nekaj več. Če ta preskok ni dosežen že ob prvih stikih z operno umetnostjo, lahko povzroči trajen odpor do te zvrsti in ustvarjanje tabujev, ki se prenašajo na naslednje generacije.

Glasba je oblika komunikacije, ki vpliva na občutja, misli in delovanje, zato otroci to glasbeno izkušnjo nujno potrebujejo (Campbell, 2004). Kako pomembno je doživljanje, poslušanje in razmišljanje ob glasbenih primerih klasične glasbe, so spoznali tudi avtorji kurikulumov za vrtce in šolskega učnega načrta (glasba). V ciljih je izpostavljeno, naj otroci ob glasbi poglobljajo zbranost in pozornost, doživetja ter razvijajo slušno zaznavo in zvočno senzibilnost, pri tem pa prepoznavajo čustva in kako jih z glasbo izražamo (Bahovec idr., 1999; Holcar, 2000). Poleg tega klasični glasbi pripisujejo terapevtske moči ter pozitiven vpliv na človekov kognitivni razvoj (Campbell, 2004; Habe, 2005). Ugodno naj bi delovala na naše avtonomno živčevje, usklajevala delovanje obeh možganskih polobel, sproščala, spodbujala kreativnost itd. (Šober, 2017).

S približevanjem opere otrokom s predstavo Prvo srečanje z opero smo nenadejano začeli leta 2006, ko je hčerka želela opero predstaviti svojim vrstnikom v vrtcu. Več mesecev smo pripravljali dogodek s premišljenim izborom primernih glasbenih odlomkov. Ker je bilo navdušenje otrok in vzgojiteljic nad 'premiero' Prvega srečanja z opero izjemno veliko, smo se odločili lep prvi stik z opero omogočiti tudi drugim otrokom.

Razlaga veličastnih opernih odlomkov

Izobraževalna operna predstava Prvo srečanje z opero je kombinacija poučne razlage in zanimivih opernih odlomkov. Povezovalka in povezovalc (oba pevca) navdušujeta otroke nad opero; z njimi

Foto: Darja Štravs-Tisu

klepetata o skladateljih, opernih junakih, opernih pevcih in znanih izkušnjah otrok z opero ter jih vodita skozi operne zgodbe ter čustvene izraze opernih junakov. Tako pripravljeni otroci brez težav poslušajo in čustveno dojemajo operne arije in duete iz znanih oper (Čarobna piščal, Figarova svatba, Hoffmanove pripovedke in Seviljski brivec). Pogovor, poslušanje in spoznavanje so popestreni z rekviziti, kostumi in drugimi sredstvi, primernimi za motivacijo otrok.

Otroci so aktivno vključeni v predstavo; urijo se v hitrem ponavljanju besed tako kot Figaro (govorna vaja), preizkušanju zmogljivosti svojega glasu kot lutka Olympia (glasbena vaja), v vsebinah doživljajo in spoznavajo občutke, ki jih skupaj preverjamo s pomočjo 'smejkov' oz. čustvenih obrazov (veselje, žalost, ljubezen, strah ipd.), ter se umirijo, o čemer piše tudi Holcar (2011). Predstavo smo 'preizkusili' med različnimi starostnimi skupinami, med vrčevskimi otroki (od tri do šest let), otroki prve in druge triade osnovne šole (od šest do dvanajst let) ter vsemi starostnimi skupinami otrok in mladine ter tudi odraslih s posebnimi potrebami.

Ugotovitve

Izhodišče pred snovanjem predstave je bilo, da imajo vzgojitelji in učitelji napačno mnenje o opernem gledališču predvsem zaradi lastnih slabih izkušenj ob poslušanju opere. Po predstavah so bili popolnoma drugačnega mnenja o opernem gledališču, marsikateri celo prepričani, da bodo opero še kdaj poslušali.

Potrdili smo tudi predvidevanje, da morajo biti vzgojitelji in otroci pred ogledom opernega gledališča dobro pripravljeni. Ob povezovanju povezovalcev predstave in njihovi razlagi so bili otroci motivirani kar celih 45 minut. Zanimivo pripovedovanje opernih zgodb, igra, rekviziti, kostumi in vključevanje otrok v dogajanje so se izkazali za dobro metodo gledališke pedagogike, ki je spodbudila radovednost pri otrocih.

Otroci se v operni predstavi niso dolgočasil, ker bi bila opera zanje prezahtevna ali nezanimiva. Mimogrede so se našli navdušenja nad operno glasbo in jo spoznali s popolnoma drugačne perspektive.

Glede na otroške likovne stvaritve po predstavi ter refleksije starejših otrok se kaže, da se preferenca do različnih prizorov s starostjo spreminja. V vrtcih je otroke najbolj navdušil preprost operni lik brez prevelike palete čustev. Taka je pravljica lutka Olympia, pri kateri so lahko tudi aktivno sodelovali z navijanjem, petjem višin ipd. Na drugem mestu je bil duet Suzane in Figara, ki sta se pripravljala na poroko. Opazili pa smo, da za zadnjo skladbo, dodatek, ki ga otroci izberejo s seznama vseh poslušanih primerov, vrčevski otroci praviloma izglasujejo Papagena in Papageno, pri katerih lahko štejejo ptičje mladičke in so pri tem tudi sami dejavni. Glasbeni okus se pri otrocih spremeni v šoli. Višji kot so razredi, raje imajo bolj kompleksne gledališke zaplete, občutke, globlje vsebine in zahtevnejša besedila, kar je gotovo duet Figara in Rozine, kjer gre za prepričevanje, naj deklica napiše ljubezensko pismo, poln diapazon čustev, sprenevedanja ipd. Zaradi interaktivnosti pojoča lutka predstavlja tudi za šolske otroke res nekaj ekstremnega, zato je zanimanja zanj še vedno veliko. Prepriča jih s svojim 'robotskim' gibanjem ter jih privlači, ker imajo nad njo oni svojo moč, saj spet zapoje, ko jo navijejo. Pri višjih razredih postane zanimiva tudi arija Seviljskega brivca – tu gre za manj medsebojne komunikacije in je zahtevnejša za sledenje. Izrazito pa upade s starostjo zanimanje za bolj enostavne zgodbe – Figara in Suzano ter Papagena in Papagena.

Odzivi po doživetju prve opere

Vzgojitelji presenečeni ugotavljajo, da otroci aktivno sodelujejo s povezovalcema v povezovalnem delu predstave, arije in duete pa zelo zbrano poslušajo. Motivacija na predstavi, dolgi 45 minut, se ne izkaže za težavo pri nobeni skupini otrok. Otroci na koncu z navdušenjem sprejmejo predlog za ponovitev najbolj všečne točke, ki jo izberejo z glasovanjem.

Tri- in štiriletniki so še nekaj dni po predstavi vsak dan prosili vzgojiteljice, da so jim na spletu poiskale posnetke arij in duetov, ki so jih spoznali. Starejši vrčevski otroci (od pet do šest let) so po predstavi prišli k nastopajočim in skušali z njimi vzpostaviti stik. Spontano so jih prijemali za roke, božali po kostumih, objemali ter zagotavlja-

li, da še pridejo. Nekateri so po predstavi pritekli na prizorišče dogajanja, pomerjali kostume, preizkušali rekvizite in se navdušeno pogovarjali z nastopajočimi. Otroci s posebnimi potrebami so prišli k nastopajočim po objem, želeli so se dotikati kostumov, nekateri so želeli celo avtogramne.

Vzgojiteljice so pripovedovale, da so otroci preostanek dneva v vrtcu in šoli prepevali ali ponavljali prizore iz opere – navijali so drug drugega tako kot lutko Olympio, pomerjali klobuček kot Suzana ... Da je bilo to lepo doživetje, priča ustvarjanje čudovitih likovnih del.

Upamo, da bomo s to in podobnimi predstavami prispevali vsaj delček h glasbeni izobrazbi otrok, ki bodo na operno gledališče gledali z večjim navdušenjem in ga, ko odrastejo, bolj odprto predajali mladim generacijam. Koncertne dvorane in operne hiše pa bodo spet polne odraslih poslušalcev. ◀

Literatura

- Bahovec, Eva D.; Bregar, Ksenija G.; Čas, Metka idr. (1999): *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: 26. seja Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje.
- Batta, Andras; Neef, Sigrid (2000): *Opera: Composers, Works, Performers*. Cologne: Könnemann.
- Campbell, Don G. (2004): *Mozart za otroke: prebujanje otrokove ustvarjalnosti in mišljenja s pomočjo glasbe*. Ljubljana: Tangram.
- Habe, Katarina (2005): *Vpliv glasbe na kognitivno funkcioniranje*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Holcar, Ada idr. (2011): *Učni načrt. Program osnova šola. Glasbena vzgoja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Sivec, Jože (1976): *Opera skozi stoletja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Šober, Anamarija (2017): *Povezava poslušanja klasične glasbe in učnega uspeha*. Diplomsko delo. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- Waugh, Alexander (2000): *Opera: vodnik za poslušanje in spoznavanje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Odlomki iz predstave so dostopni na <https://www.youtube.com/watch?v=rIi32I1SljI&t=78s>

Posvetitev zemeljskega življenja in srečnega materinstva

Albin Lugarič: Brez naslova, olje na platnu, 1977

■ **Akad. Milček Komelj**, dr. znanosti, likovni kritik in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Je redni član umetniških razredov Slovenske akademije znanosti in umetnosti in redni član Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu ter častni občan Novega mesta. Deset let je bil predsednik Slovenske matice. Njegova bibliografija obsega nad 2200 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Nenaslovljena slika Albina Lugariča z jasno razvidnim motivnim dogajanjem pripovedno nazorno upodablja družinsko sožitje in navezanost na zemljo, ki preživlja ljudi. Gre za žanrski prizor počitka med delom na polju, presijan s posebno svetlobno posvečenostjo, ki daje poljedelsko stvarnemu motivu tudi poduhovljen pridih.

Ptujski slikar in dolgoletni gimnazijski profesor Albin Lugarič (1927–2014) je kot priljubljen slikarski poet haloške pokrajine rad slikal ljudi med delom, orače in kosce, živino s pastirji, podobe materinstva, žene z jerbasi, perice ali pridelovalke čebule, t. i. lukarice, znane tudi iz literature socialnega realizma, ter se predano poglobljaj v mistično presijano gričevnato haloško pokrajino, ki v zelenini svojih gričev in belini zidanic pred slikarjevimi očmi utripa kot imaterialen, s svetlobo prežarjen vitraž.

Umetnik se je kot predstavnik iščoče prve povojne slovenske slikarske generacije iz sprva realističnih osnov usmeril k večji, rahlo ali priostroeno geometrizirani stilizaciji, še posebno v tedaj pogosti motiviki z morja, ki jo je abstrahiraj z reduciranjem na bistvene geometrizirano razjedene oblike. Svojo najbolj avtentično podobo pa je ne glede na želeno stopnjo abstrahirane modernosti uresničil v povezavi z rodno haloško zemljo, v katere zavetju je odkril poleg nekoliko kurentovsko obarvanih demonov zatočišča samotnih pesnikov, kakršen je bil tudi sam, in se posebno v poznejših ekspresivnih risbah posvečal tudi prodiranju v duševna sta-

nja odtujenih in samotnih ljudi. Sicer pa se je ves čas prepuščal slikanju štajerske narave s cvetjem, kolovozi in brajdami ter doživljanju tamkajšnjega kmečkega življenja, kot ga je v njegovi trpki stanovitnosti poznal iz domačega ptujskega okolja in kakršno nam lepo oživlja tudi zanj značilna nenaslovljena oljna slika.

Na njej je slikar kompozicijsko premišljeno uravnovesil vsakdanji žanrski prizor na njivi, s kmečkimi ljudmi in izpreženim konjem. Moški s klobukom na glavi in bosonoga ženska s predse iztegnjenimi masivnimi nogami sta posedla po tleh, na katerih po obeh straneh leži odloženo poljedelsko orodje z grabljami, motiko in brano, v vmesni sredini pa je razložen okrogel pladenj z okrepičlom. Mož si intenzivno daje opravka z nedoločljivim delom, žena z ruto ob njem pa se je v malone zamaknjeni drži zamislila ali zazrla v svoje početje kot v molitvi (njen z ruto uokvirjeni obraz je kot odsev spomina na kako ikono), medtem ko sinje odeta rodovitna ženska na levem robu slike z dvignjenima rokama kot v pozdrav sončnemu nebu veselo dviga kvišku v belo haljo odetega otročiča, ki je razigrano vznemirjen široko razprostrl ročice

kot svetlolas Jezušček. Rjav konj, spokojno stoječ za postavama v sredini, pa se s plemenito glavo dostojanstveno obrača k temu radostnemu dogajanju, formalno sicer zaradi kompozicijsko uravnotežene usmerjenosti naslikanih pogledov, a s tem materinskemu prizoru podarja tudi večnostno veljavo in ga instinktivno pozdravlja. Desno pred sedečima figurama je viden še del voza s kolesom, pred katerim se niza tihožitna kompozicija razmetanega orodja, stoječo ženo z otrokom pa kot vzkipelno dvignjeni zemeljski valovi oblikavajo vertikale dozorelega klasja.

Četudi smo na sliki priča vsakodnevnosti iz najobičajnejšega podeželskega življenja, je počitek na njej dojet tudi kot znamenje posvečenega stanja. Podoba povzdičuje preprosto kmečko življenje in docela nepatetično uprizarja njegov stik z zemljo, ki ga poudarjeno nakazujejo stebraste noge in opazno veliki podplati sedeče žene ter na zemlji stoječe prav tako krepke bose noge ženske, ki dviga otroka in s tem, četudi gre najbrž le za prvinski izraz materinske življenjske radosti, z malone obrednim optimizmom oznanja zaupanje v prihodnost.

Vendar k takemu občutenju v ruralistično obarvani celoti ne pripomorejo toliko spokojno slovesne, tudi v vsakdanji dejavnosti zbrano umirjene človeške drže, kolikor prispeva k takemu vtisu slikarjevo značilno ravnanje s svetlobo. Umetnik namreč dosega presvetlitev slike med obrisi upodobljenih likov ne toliko s sklenjenimi svetlimi ploskvami ali le zgoščenimi svetlimi poudarki, ampak s sunkovito prepreženimi linijskimi zamahi. Z njimi vpleta v sugerirano spokojnost dogajanja posebno notranjo dinamiko in

migetajočo napetost, s katero v sicer povsem realen prizor zadržano vdihuje tudi pridih irealnosti, ki skorajda meji na izsanjano prosojnost.

Zaradi umetnikovih svetlobno prepreženih belih in rumenkastih potez, ki poživljajo motivne segmente, ne da bi jih plastično modelirale ali usmerjale v naturalistično slikovit optični iluzionizem, tako slika v svojem bistvu ustvarjalno zaživi šele skozi izsanjano utripanje risarsko izostrenega, a hkrati skoraj zamegljeno zastrtega likovnega tkiva, iz katerega je na gosto stkana celotna podoba. Zato tudi prevladujoča rjavina zemlje na taki sliki ni samo docela zemeljska, marveč je presvetljena z žarki, ki oblivajo in prežemajo dogajanje, v katerem pod drhtečo sinjino jasnega neba poleg sinjih oblačil barvno dominirajo še zlasti ploskve in migetajoči utrinki beline. V belo ploskev je spremenjen tudi privid voza, irealen kljub realnim obrisom; in celo okrogli pladenj s skromnim prigrizkom in v svoji drobnosti skoraj 'liturgično' posodo, ki mu na tleh ritmično odzvanja še kakšna okroglina, je v tej luči bolj kot del zemeljskega razkošja videti skorajda kot prikrito znamenje posvečenega življenja.

skega dogajanja. A vse to je dahnjeno v jasno razvidno, oblikovno nedeformirano realnost komajda kot slutenjski pridih, ki pa naslikano zemeljskost vendarle predstavlja v podobo, ki je videti hkrati realna in v svoji likovni krhkosti prosojna, kot da bi jo ugledali skozi slikarjev srčni rentgen ali skozi poletno vročično soparico, v kateri nas realnost spominja na izsanjan brezčasni mit, ki se s kmečkim življenjem in proslavljanjem materinstva ohranja in obnavlja iz najstarejše preteklosti do današnjih dni, ko dogajanje v takšni starožitni obliki za marsikoga vse bolj postaja le še oddaljen spomin.

Prav tako dojemanje upodabljanega sveta je bilo za Albina Lugariča kot z zemljo povezanega, a tudi za subtilna občutenja dojemljivega slikarja očitno bistveno. Kot je videti iz slikarske obravnave tako prislikanih motivov, je umetnik svoje figure sicer širokopotezno stiliziral, jih poenostavljaj na bistvene oblike in – kot je najbolj razvidno iz obraza kmečke žene z otrokom – najbrž celo zavestno izoblikoval nekoliko robustno, kot da bi s tem še poudarjal zemeljsko prvinskost in trpkost kmečkega življenja. Pridih onstranskega

pa je v tako zemeljskost in rustikalnost, v kateri prijazno zveni slikarjeva blaga in prisrčna nežnost, vnašal le s specifično osebnim slikarskim prijemom. Njegova specifična dinamika mrežasto prekrizanih, ritmično prepreženih ali vzporedno usmerjenih svetlih potez lahko s svojo nasičeno utripajočo razčlenitvijo prestavlja v svoj imaterialni objem še tako žanrsko realnost; z nekonvencionalno razpršeno svetlobo pa lahko življenje ljubeči slikar na novo prečeše in s slikovito prosojnostjo poživljuje tudi izglajeni hrbet še tako otipljivega konja.

V takem značilnem Lugaričevem pogledu na pojave narave in človeka v njej umetnostni zgodovinarji,

ko mu iščejo dodatnih izvorov, razbirajo očiten odsev izročila, ki ga je v ptujsko slikarsko kulturo vnesel nekdanji na Ptujju živeči nemški ekspresionistični slikar Jan Oeltjen. Ne glede na to pa je v tej s štajerskim soncem pregreti severnjaški svetlobi slikarstvo, ki ga je Albin Lugarič posvetil vdanosti v zemeljska opravila in dihanju haloške narave, predvsem pristen izraz umetnikovega osebnega občutenja, ki se je napajalo iz soočenja z naravo in ljudmi, samoumevno potopljenimi v utripanje letnih časov, posebno belo sijoče zime in krhke pomladi, pa tudi žetvenega poletja in rodovitne jeseni. Na pričujoči sliki je umetnik med slikanjem kmečke vsakdanjosti občutil tudi posvečenost z zemljo povezanega človeškega življenja, spokojno vdanost v smiselnost njegovega potrpežljivega dela in počitka. V taki naravni posvečenosti je z nevsiljivo naravnostjo izpostavil dragocenost družinskega sožitja, kot steber in perspektivo njegove trdnosti pa nam je oznanil povzdigujoče veselje srečnega materinstva. Zato slika s svojo presvetljeno tišino opeva lepo, četudi prej trpko kot idilično zemeljsko utečenost in optimistično pozdravlja življenje.

Delo dijaške skupnosti na Gimnaziji Antona Aškerc

■ **Urša Žen**, prof. športne vzgoje. Zaposlena je na Gimnaziji Antona Aškerc, mentorica pri različnih dijaških dejavnostih.

Kot mentorica dijaške skupnosti želim pri dijakih spodbuditi zavedanje oziroma miselnost, da lahko s svojimi dejanji spremenijo svet na bolje, da lahko pozitivno vplivajo na življenje drugih ljudi ter živali. Ko jih vabim k sodelovanju pri humanitarnih in prostovoljnih akcijah, zelo rada citiram velikega misleca Gandhija: Bodi sprememba, ki jo želiš videti v svetu.

Dijaško skupnost Gimnazije Antona Aškerc (DS GAA) sestavljajo predse-dniki in njihovi namestniki vseh oddelkov ter mentorica. Na prvem sestanku v šolskem letu sprejmemo letni delovni na-

črt, ki ga kasneje dopolnjujemo, če se po-javijo potrebe ali nove ideje. Na sestankih DS se pogovarjamo o tekočih temah, predlogih dijakov, morebitni problema-tiki in sodelujemo z *Dijaško organizaci-*

jo Slovenije (DOS) in *Dijaško skupnostjo Ljubljane* (DSL). Predsednica DS GAA se udeležuje sej DOS in DSL ter nas na šolskih sestankih seznani z dogajanjem, projekti, težavami dijakov na mestni in državni ravni.

Promocija šole

Dijaki sodelujejo pri predstavitvi šole na sejmu poklicev in izobraževanja Informativa, informativnih dnevih, izdelajo novoletne voščilnice za profesorje in ravnatelje šolskega centra, ki jih razstavimo na oglasni deski, sodelujejo pri organizaciji maturantskega plesa *Šolskega centra Ljubljana*, prispevajo likovne in literarne izdelke za šolsko publikacijo.

Lani smo se dogovorili, da bomo izvedli oblikovalski natečaj za šolski pulover. Dijaki so imeli možnost oblikovati skico, ki bi jo radi imeli natisnjeno na puloverju. Z glasovanjem so izbrali najboljšo in jo natisnili na puloverje, saj jih dijaki želijo nositi kot znak pripadnosti šoli.

Dijaki so seznanjeni z dogajanjem na šoli, dobrodelnimi in prostovoljnimi aktivnostmi, in sicer preko spletne strani, Instagram in Facebook profila dijaške skupnosti ter preko spletne učilnice DS. V slednji objavljam vabila na različne natečaje, športne in kulturne prireditve, projekte, pogovore. Vse te dejavnosti di-jake spodbujajo k aktivnemu sodelovanju in vključitvi. V sklopu vsakega projekta izdelamo plakate, ki dijake vabijo k sode-lovanju ali pa slikovno in besedilno poro-čajo o našem sodelovanju v teh projektih. Tako s svojimi aktivnostmi pripomoremo tudi k boljši prepoznavnosti oziroma pro-mociji šole v širšem okolju.

Že 10 let pri pouku športne vzgoje sode-

Foto: arhiv Urške Žen

lujemo v projektih plesne šole *Kazina* v sklopu evropskega tedna mobilnosti (projekta *Diham ples in Živim ples*), kjer skozi ples izražamo, da nam ni vseeno, kakšen zrak dihamo.

Sodelujemo pri projektu *Tek podnebne solidarnosti Slovenske karitas*. Dijaki tečejo v solidarnosti do ljudi v revnejših državah, predvsem v Afriki, ki jo posledice podnebnih sprememb najbolj prizadenejo. Pri urah športne vzgoje izvedemo pogovorne delavnice. Dijaki se seznani s problemom podnebnih sprememb in revščine ter predlagajo, kaj konkretnega bodo v svojem življenju spremenili za reševanje te problematike. Kot medpredmetno povezavo z geografijo dijaki izdelajo plakate na temo svetovnega dneva Zemlje in si ogledajo film s to tematiko. Že tri leta sodelujemo pri projektu *Mednarodni dan strpnosti* – dan za strpnost in prijateljstvo Izobraževalnega centra Eksena in izvedemo delavnice na temo strpnosti, saj se zavedamo, da je v današnjem času v družbi žal primanjkuje. Opažamo, da nestrpnost narašča zlasti med mladimi. Dijaki lahko s pisnimi in likovnimi izdelki izrazijo svoje mnenje ali izkušnje, ki jih imajo v zvezi s to tematiko.

Dobrodelnost

Vsako leto organiziramo različne dobrodelne akcije ter sodelujemo v številnih projektih različnih organizatorjev. Zavedamo se, da so vrednote, kot so prijateljstvo, medsebojna pomoč, strpnost, solidarnost, poslušanje drugega, pomembne za razvoj mladostnikov in našo družbo kot celoto, zato spodbujamo prostovoljno in človekoljubno delo. Z dobrodelnimi zbiralnimi akcijami smo dokazali, da premoremo veliko solidarnosti in dobrodelnosti ter tako pomagamo tistim, ki našo pomoč potrebujejo. Tako ljudem kot živalim.

V predbožičnem času *Rdeči križ* organizira vsakoletno zbiralno akcijo (*Za otroški nasmeh*) za otroke iz socialno ogroženih družin. Na šoli zbiramo denar, kape, šale, rokavice in sladkarije. Vsako leto dijaki četrtil letnikov sodelujejo v krvodajalski akciji *Rdečega križa*.

Že nekaj let organiziramo različne dobrodelne zbiralne akcije, povezane s potrebami in dogajanjem v družbi in svetu. Zbiramo mačjo in pasjo hrano, priboljške,

Foto: arhiv Urške Zen

posteljnino, brisače, povodce za živali v *Zavetišču Ljubljana* (ali *Zavetišču Horjul*) ter oblačila in obutev za brezdomce. Zbirali smo hrano, oblačila in drug potreben material za prizadete ljudi v vojni v Ukrajini, saj imamo na naši šoli tudi dijake iz Ukrajine in Rusije. Dijaki naredijo plakate, s katerimi v šoli vabimo k doniranju. Tako zberemo kar nekaj potrebnega materiala, hrane in denarja.

Prostovoljstvo

V predlanskem šolskem letu smo pridobili naziv junaki našega časa, ki ga Slovenska filantropija podeljuje šolam, ki se ukvarjajo s prostovoljstvom. Bili smo edina gimnazija v Ljubljani, ki je pridobila ta naziv. Letos bomo svoje prostovoljne dejavnosti še razširili.

Že več let dijaki kot prostovoljci sodelujejo pri izpeljavi različnih športnih dogodkov na državni ali mednarodni ravni, ki jih organizira *Zavod Janeza Levca* za otroke s posebnimi potrebami. Tako pomagamo pri izvedbi finala v košarki, atletiki in namiznem tenisu za otroke iz OŠ z nižjim izobrazbenim standardom. Dijaki so bili in bodo prostovoljci pri mednarodnih

dogodkih Igre dobre volje in pri festivalih Igraj se z mano – bodi športnik in Igraj se z mano, kjer za obiskovalce izvedemo različne delavnice (motorične, delavnice risanja, zlaganja papirja – origami) ali kako drugače pomagamo pri izvedbi dogodka. V obliki medgeneracijskega druženja smo januarja prvič organizirali koncert dijakov v *Domu starejših občanov Trnovo*. Dijaki, ki svoje šolske obveznosti dopolnjujejo z izobraževanjem na glasbenem ali plesnem področju, so zaplesali, zaigrali na različne instrumente ali zapeli za tamkajšnje stanovalce.

V sklopu projekta Slovenske filantropije Dan za spremembe izvedemo prostovoljno čistilno akcijo v okolici šole. Dijaki očistijo zelenice in pločnike okoli šole.

Izkazalo se je, da z organizacijo dobrodelnih in sodelovanjem pri prostovoljnih dejavnostih pripomoremo k izboljšanju medsebojnih odnosov dijakov, dijakov do različnih problemov, do soljudi in živali – predvsem v njihovem bližnjem socialnem okolju. Verjamemo, da bomo z nadaljnjim organiziranjem takšnih aktivnosti in s sodelovanjem v različnih prostovoljnih projektih pripomogli k boljšemu življenju posameznikov ali skupin.

Bistvo je očem skrito

■ **Janko Jarc**, spec. pedagog in univ. dipl. teol., upokojenec. Delal je v prehodnem mladinskem domu, 23 let je bil vzgojitelj v fantovskih in dekliških skupinah v *Dijaškem domu Tabor* in 13 let pomočnik ravnatelja. V *Ognjišču* in *Družini* so od leta 1969 pod psevdonimom Smiljan izhajale krajše zgodbe, katerih izbor je izšel pri *Ognjišču* v knjigah *Samo še pet minut* in *Marija na kolencah*, v samozaložbi pa *Otroka Male ulice*. Napisal je vrsto člankov in uredil tri zbornike.

Jezus vse ve

Pred dnevi sem zvečer peljal vnuke spat. Pomolili smo tako kot vsak večer. Jezusu povemo vse, kar se je zgodilo tisti dan, ter ga nato prosimo za mirno noč in varen naslednji dan. Sredi molitve vpraša drugošolec: »Zakaj to pripovedujemo Jezusu, saj on vse to že ve?«

Res, Jezus vse ve. Vse ve in tudi ne potrebuje naših zahval. Pač pa mi potrebujemo njega, potrebujemo spoznanja, da je nad nami večna modrost in je za nas najboljša, če se zgodi njegova volja.

Nepregledna množica

Zbrali smo se ob daritvenem oltarju. Ni nas ravno nepregledna množica. Vsaj tako se zdi.

V resnici pa so z nami vsi, ki jih srečujemo iz dneva v dan, vsi, ki so del naših misli, in vsi, ki jih nosimo v svojih srcih. Z nami so pokojni, s katerimi smo skupaj prehodili del življenjske poti ali pa so odšli v večnost, ne da bi se sploh srečali.

Vsa ta nepregledna množica je z nami.

Embalaža

Živimo v času, ko nam vedno bolj ponujajo in prodajajo namesto vsebine samo še embalažo. Ponujajo nam jo trgovine, oglasi, mediji, zakonodaja ... Vsebinska je vedno manj pomembna. V predprazničnih in prazničnih dneh se pritisk na nas še poveča.

In mi? To vzdušje nam vedno bolj leze pod kožo, da sčasoma vedno težje ločimo zrnje

od plevla. Moč za presojo moramo vedno bolj črpati iz molitve in Jezusove daritve na oltarju. Pri njej ne gre za embalažo, pa čeprav so mašni plašči okrašeni, kelihi vsaj znotraj pozlačeni in tabernakli umeetniško oblikovani. Marsikdo vidi samo to, včasih celo sami cerkveni dostojanstveniki, da ne veš več, kdo je bolj pomemben: blišč in vsi dodatki ali Bog, ki mimogrede in bolj neopazno na oltarju stopa med nas. Mnogokrat je bistvo očem skrito.

Ali ni tudi v meni nekaj – ali celo veliko – embalaže?

Prošnja za voditelje

Vedno znova se vračamo k Slomšku. Kar ne moremo brez njega. Iz spoštovanja do vseh njegovih velikih dejanj za slovensko Cerkev in narod. In s prošnjami. Bil je moder voditelj, zato ga prosimo, da bi nam pri Bogu izprosil takšne voditelje, kot je bil sam. V Cerkvi in naši državi Sloveniji. In kakšen je pravi voditelj? Leroy Fims je dejal: »Voditelj vidi več kot drugi, vidi dlje kot drugi in prej kot drugi!«

Takšne voditelje naj nam izprosi.

Božja matematika

»Mir vam bodi!« Tako je Jezus pozdravil svoje učence, ko se je prvič po vstajenju srečal z njimi. Pred tem so bili zadnjič skupaj pri zadnji večerji. Kaj vse se je dogajalo od takrat: Juda Iskarijot ga je izdal, Peter zatajil, drugi pa so se, razen Janeza, razbežali in poskrili ter iz varne razdalje opazovali njegovo trpljenje in križanje. Po vsem tem jim pri prvem srečanju reče samo: »Mir vam bodi!«

To je božja matematika. Po njej dva krat dva ni štiri, ampak 100. Zato božjo modrost tako težko razumemo. Naj bo nekaj te božje matematike tudi v nas. ◀

Foto: Benedikt Lavrih

Utrinek ob Sončni pesmi

■ **Boris Kham**, prof. fizike in amaterski astronom, ima naziv svetnik. Na osnovni in srednji šoli je poučeval 40 let, sodeloval je v različnih komisijah in pri organizaciji medpredmetnih taborov. Je avtor radijskih oddaj, samostojnih razstav ter vrste strokovnih člankov. Prejel je *Slomškovo priznanje za življenjsko delo* (DKPS, 2011), *priznanje za življenjsko delo na področju poučevanja matematike, fizike in astronomije* (DMFA Slovenije, 2014) ter naziv *Prometej znanosti za odličnost v komuniciranju* za leto 2009 (Slovenska znanstvena fundacija).

Osmega aprila letos smo s prijatelji tri minute in 27 sekund trajajoč popolni Sončev mrk doživljali v prekrasnem jasnem vremenu ob jezeru Memphremagog v bližini mesta Magog v provinci Quebec v Kanadi.

Ob treh popoldne se je Luna počasi začela zajedati v Sonce. Umirili smo se in zrlili v veseloigro stvarstva: Luna zakriva Sonce. Postajalo je vedno temnejše, spuščal se je mrak. Začutili smo rahel piš vetra. Ohladilo se je za šest stopinj Celzija. Klepet je zamrl. Pozorno smo opazovali, kako Luna požira Sonce. Zakrila ga je, popolni mrk je bil tu. Slišal se je le ukaz: »Filtre dol!« Opazili smo srebrn

Sončev prstan, svetla srebrnosiva korona s prameni je žarela v prostrano vesolje. Zdelo se je, kakor da bi opazovali črno kroglo, ki seva z različno dolgimi srebrnosivimi prameni na vse strani. Ob robu črne krogle (Luna je popolnoma zakrila Sonce) so se vzpenjali različno razgibani opečnato rdeči jezički (protuberance). Luči v parku so se prižgale. Zrlili smo v veličastno veseloigro stvarstva. Množi-

ca je onemela, iz grl se je zaslišal le veličastni »Auaaauaauuaa!« Kakor, da je na pomembni nogometni tekmi padel odločilni gol ... Zmaga je tu. Stvarstvo je urejeno, vse se odvija po zakonih, ki so vkomponirani vanj.

Ob tem veličastnem dogodku sem v živo doživel dinamiko vesolja in misel je poletela v Frančiškovo Sončno pesem ...

In spet sem dojel, da je stvarstvo smotrno urejeno, prekrasno, polno lepote in da pripoveduje o Njem.

Prevzema me misel iz Knjige modrosti (Mdr 7,15–21), da je Bog Stvarnik. ◀

Foto: Samo Kham

Hvaljen, moj Gospod, z vsemi tvojimi Stvarmi,
posebno s soncem, velikim bratom,
ki razsvetljuje dneve in nas.
Lepo je in v velikem sijaju žari.
Tebe, najvišji, odseva.

Hvaljen, moj Gospod, v sestri luni in
zvezdah;
ustvaril si jih na nebu jasne, dragocene in lepe.

Bog je vir vsega spoznanja

Meni pa naj Bog da, da bom govoril z razumnostjo,

da bo moje razmišljanje vredno prejetih darov,

saj on hkrati vodi modrost in usmerja modre.

V njegovi roki smo namreč mi in naše besede,

vsa preudarnost in poklicno znanje.

Zakaj on mi je dal pravilno spoznanje bivaajočih stvari,

da razumem sestavo vesolja in delovanje prvin,

začetek in konec in sredino časov,

premene sončnih obratov in letnih časov menjavo,

kolobarjenje let in lego zvezd,

naravo živali in nagone zveri,

silno moč duhov in miselnost ljudi,

pestrost rastlin in moč korenin.

Spoznal sem, kar je skrito in kar je vidno,

poučila pa me je modrost, umetnica vsega.

Vrtec pri soočanju z medkulturnostjo in vključevanjem otrok tujcev

■ **Maja Cerar Jeretina**, mag. prof. inkluzivne pedagogike. Zaposlena je v Vrtcu Domžale.

V članku je predstavljena avtoričina izkušnja z izzivi ob vključitvi otroka – tujca z drugega kulturnega in jezikovnega področja v vrtec. Opisane so težave, ki so zaradi jezikovne ovire nastale pri komunikaciji z otrokom in njegovimi starši, ter rešitve. Predstavljene so dejavnosti in pomoč otroku, na kakšen način se je vzgojiteljica soočala s težavo in nudenjem različnih oblik pomoči.

Ko materni jezik ni slovenščina

V vrtcih se vedno pogosteje srečujemo z otroki, katerih materni jezik ni slovenščina. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je v šolskem letu 2022/23 obiskovalo vrtce 7.027 otrok, ki so tuji državljani. Do zdaj sem imela izkušnje predvsem z otroki, ki so govorili bosanski oziroma hrvaški jezik. Prvič pa sem bila v oddelku soočena z otrokom, čigar materni jezik je albanščina. Pri navedenih jezikih do zdaj ni bilo posebnosti, otroci so glede na svoje zmožnosti in tudi spodbude domačega okolja dokaj hitro sprejeli še en jezik. Tudi sporazumevanje s starši je bilo lažje. Menim, da imamo vzgojitelji v času izobraževanja premalo poudarka na teh področjih, premalo znanja, primerov dobrih praks. Na tem področju bi moralo biti med strokovnimi delavci več sodelovanja, več izobraževanj. Ob prvem stiku otroka in njegove družine sem opazila, da je verbalna komunikacija nemogoča. Pri tem ni bil v pomoč niti spletni prevajalnik. V našem primeru nam je bil v pomoč eden izmed sorodnikov, ki dobro govori in razume slovensko. Menim, da je predvsem pri uvajanju potreben prevajalec oziroma nekdo izmed bližnjih, ki lahko staršem prevaja. Pri uvajanju se je pokazalo, da ne bo težava le jezikovna ovira, temveč tudi kulturna.

Preko sorodnika smo pojasnili staršem, kako bo potekalo uvajanje, vendar so starši, v tem primeru mama, kljub temu posegali v delo oziroma avtonomijo vrtca, vzgojiteljic. Eden izmed primerov je bil ta, da kljub povabilu z otrokom ni želela sodelovati pri dejavnostih, ampak je otroku sama izbirala igrače, likovni material. Mama je tudi sama presodila, kdaj ne bo več bivala z otrokom v vrtcu, čeprav smo ji to še odsvetovali. Opazila sem, da otrok niti nima možnosti, da bi spoznal vrtec, druge otroke, igrače, igrišče. Uvajanje je potekalo dlje časa kot običajno, zelo postopno. Izziv je bil, kako kljub oteženi verbalni komunikaciji doseči zaupanje otrok in staršev, kako oziroma na kakšne načine otroku pomagati in prilagoditi dejavnosti, ki se izvajajo vsak dan v oddelku. Ob tem je bilo potrebnih veliko prilagoditev, učenja, izobraževanja, kar pa je prispevek tudi k strokovni rasti vzgojiteljev.

Vloga strokovnih delavcev

Vloga obeh odraslih oseb v oddelku je bila nuditi otroku okolje, v katerem se bo kljub jezikovni in kulturni oviri čutil sprejetega. Iskanje različnih načinov in pomoči pri učenju novega jezika – slovenščine. Hkrati je bilo treba druge otroke spodbuditi k sodelovanju, saj je tudi to del socialnih veščin, ki jih otroci v vrtcu lahko pridobijo. Ob tem strokovni delavci

poskrbijo, da otroci spoznajo drug drugega, se naučijo komunicirati na različne načine. Vloga odraslih v oddelku je tudi priprava različnih didaktičnih sredstev, ki otroku, ki mu je slovenščina drugi jezik, pomagajo pri učenju jezika, pridobivanju zaupanja in medsebojne navezanosti.

Deklica v oddelku je bila na začetku šolskega leta stara tri leta. Zaznati je bilo, da se s starši pogovarja ter je njihova komunikacija dobra. Ker je izgovarjava albanškega jezika težja, smo v oddelku že na začetku spoznali, da spletni prevajalnik ne pride v poštev. Deklica se niti na besede v svojem jeziku ni odzivala. Odločili smo se, da bomo zaupanje deklice pridobili drugače. Uvajanje je potekalo dlje časa, vendar je bilo precej lažje, ko mama ni bila več prisotna v igralnici, saj je posegala v delo vzgojiteljic. Ker je sama izbirala, s čim se bo njen otrok igral, kaj bo počel, je s tem tudi preprečila, da bi se otrok lažje vključil. Mama ni sodelovala in je z otrokom bivala v igralnici ter se ni želela priključiti dejavnostim. Otrok tako ni imel možnosti spoznati drugih otrok. Prav tako je bila otežena rutina in druge dejavnosti v skupini, drugi otroci so situacijo le zmedeno opazovali. Pojasnili smo jim, da deklica ne razume našega jezika. Ob tem smo jih tudi spodbujali, da jo skušajo neverbalno povabiti k igri, ji pokazati igrače, pomagati.

V veliko pomoč so bile na začetku, ko deklica še ni razumela jezika, slike v igralnici. Slikovno smo imeli označene posamezne kotičke, v kopalnici tudi prikaz ustreznega umivanja rok. Otroku ni dovolil tesnejšega stika, zato smo mu sprva vsako navodilo pokazali neverbalno in ob tem še povedali, kaj želimo. Pri tem je deklica hitro usvojila, kaj ji želimo sporočiti. Potrebna je bilo več individualnega pri-

stopa. Pri individualnem delu je bilo videti, da otroka dejavnosti zelo zanimajo. Prav tako je bilo zaznati, da je umetnost njeno močno področje. Na podlagi takšnih dejavnosti smo lahko gradili vezi in medsebojno zaupanje. Deklica pa je pridobivala samozavest in hitro razumela, kaj ji želimo sporočiti. Po nekaj mesecih je deklica začela izgovarjati besede. Ko je želela v likovni kotiček oziroma risati in striči s škarjami, je rekla: »Škarje,« ali pa: »Risat.« Njeno prizadevanje smo vedno pohvalili, kar je deklica sprejela z nasmeškom in tako imela še dodatno motivacijo za učenje. V drugi polovici šolskega leta je deklica besede že povezovala v povedi. Sorodniki so povedali, da tudi doma deklica rada govori slovensko. Ker je bil pri deklici interes za učenje jezika vedno bolj zaznaven, je bil prisoten tudi napredek. Pomembno pri vsem tem je bilo, da je bila pri vodenih dejavnostih ob odraslem, da je dobro slišala in videla mimiko ob govorjenju. Vedno bolj je posnemala početje drugih otrok. Pri igri se je deklica igrala ob njih, kasneje že z njimi, ko se je z njimi tudi pogovarjala. Ob prihodu v vrtec ni bilo več posebnosti. Deklica je vsako jutro najprej prišla k vzgojiteljici z željo, da ji uredi lase. Sama je povedala, da želi kito oziroma kako drugače spete lase. To nikakor ni bilo pogojevanje, da je deklica lažje prišla v igralnico, temveč smo ustvarili rutino, ki je njej olajšala prihod, ob tem pa je tudi začutila sprejetost in tako smo gradili zaupanje. Deklica je bila vedno bolj sproščena, zaupala je strokovnima delavkama v oddelku.

V veliko pomoč je bila tudi spletna stran Centra za slovenščino kot drugi tuji jezik, kjer so dostopna e-gradiva, med drugim tudi za predšolske otroke. Na tem spletnem mestu je deklica pod zavihkom 'otroški kotiček' lahko sama izbirala sličice in se ob tem učila besed. Sama je izbirala sličico, ob kateri je bilo tudi glasovno uprizorjeno, kaj predstavlja. Deklica pa je sama ponavljala slišano. Večkrat smo se igrali igrice pod zavihkom 'križkraž', ki omogočajo spoznavanje in pomnjenje novih besed. Tudi drugi otroci so radi sodelovali pri teh igrah, kar je dobro predvsem pri tistih, kjer je zaznati težave na področju govornega razvoja. Otroci pa so

poleg tega še spoznavali, da je računalnik lahko sredstvo za učenje in ne le za igro. Drugi otroci v skupini so zaznali, da deklica s svojimi starši ne govori slovensko, zato smo imeli nekaj dejavnosti na to temo. Otroci so preko različne literature in slikovnega gradiva spoznali, da deklica prihaja iz druge države, zato govori drugačen jezik, kot ga govorimo v Sloveniji. Deklica sama ni želela ničesar povedati v svojem jeziku, kljub spodbudi. Tako smo poslušali pravljico iz serije zgodb Lahkonosnice, in sicer zgodbo Tri pustne žirafe (Žiga X Gombač). Ob tem so otroci spoznali dekličin materni jezik in imeli možnost, da tudi sami izgovorijo kakšno besedo oziroma jo ponovijo. Na željo otrok smo zgodbo večkrat poslušali.

Vsi so se učili slovenščine

V oddelku smo bili na začetku šolskega leta postavljeni pred zelo velik izziv. Na začetku je bil glavni namen vzpostaviti z deklico medsebojno zaupanje in šele nato smo usmerili dejavnosti v učenje jezika. Izkazalo se je, da se je deklica jezika zelo hitro naučila, napredek je bil konstanten. Izredno rada se je pogovarjala z vzgojiteljico. Tu je bilo vidno, da ni potrebno, da kdo izmed odraslih v oddelku govori otrokov jezik, temveč je njihova naloga, da poiščejo načine, kako otroku omogočiti dobro počutje, občutek sprejetosti in zaželenosti. Učenje jezika pa je posledica vsega tega in ob tem za otroka to ni prisila, temveč radovednost in želja po učenju, spoznavanju novega. Ob tem bi bilo treba poudariti,

da je omenjena deklica prispevala k razvijanju empatije pri drugih otrocih, ki so deklici pomagali, ob tem pa spoznavali različnost. Prav tako je bilo zaznati, da so dejavnosti, ki so bile oblikovane kot pomoč omenjeni deklici, pomagale tudi otrokom, ki imajo težave na govornem področju. To velja predvsem pri izgovarjavi, ponavljanju besed. Sprva se je zdelo, da bo zaradi drugačnega družinskega kulturnega ozadja več težav, a kasneje tega ni bilo zaznati. Mati deklice je povedala, da se zaradi dekličinega znanja slovenskega jezika in njene želje po komuniciranju v slovenščini doma vsi učijo jezika.

Menim, da so bile dejavnosti, ki smo jih izvajali v oddelku kot pomoč tujejezičnemu otroku, ustrezne. Vidno je bilo, da ni pomembno, da v vrtcu otrok sliši svoj materni jezik, temveč je zelo pomembna neverbalna komunikacija. Kot pomanjkljivost je treba izpostaviti le to, da je v oddelkih veliko otrok. Menim, da bi morali tudi v primerih, kjer so prisotni tujejezični otroci z drugih kulturnih področij, zmanjšati normativ. Takšni otroci potrebujejo več individualnega pristopa, kar pa je pogosto ob ustaljenih normativih težko. ◀

Literatura

- Kurikulum za vrte (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Statistični urad Republike Slovenije (2023): *Otroci, tuji državljani, ki obiskujejo vrtec, po državi državljanstva, Slovenija, letno*. Pridobljeno 25. 8. 2023 s spletne strani: <https://pxeb.stat.si/SiStatData/pxeb/sl/Data/-/0952551S.PX/table/tableViewLayout2/>.
- Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik (2023): *I/egradiva*. Pridobljeno 25. 8. 2023 s spletne strani: <https://centerslo.si/za-otroke/ie-gradiva/>.

Dnevi evropske kulturne dediščine

260-letnica šolstva v Vitanju

■ **Tilka Jakob**, mag. fizike, prof. matematike in fizike, višja svetnica, poučuje na OŠ Vitanje in ima več kot 30 let pedagoških izkušenj. Zadnjih petnajst let je tudi ravnateljica. Napisala je vrsto člankov.

Na OŠ Vitanje smo v šolskem letu 2023/2024 v okviru projekta Dnevi evropske kulturne dediščine (DEKD) izbrali podnaslov Šola je zakon. Pogledali smo dediščino bogate razvojne poti vzgoje in izobraževanja v Vitanju. DEKD so skupna akcija številnih evropskih držav pod okriljem Sveta Evrope in Evropske komisije. Prireditelji vsako leto izberejo raznovrstne teme, s katerimi skušajo predstaviti kulturno dediščino Evrope. Naša šola je v ta projekt vključena že sedem let.

Zgodovina šolske stavbe

Šola je v samem središču Vitanja. Naselje je v kotlini, ki jo obdajajo obronki Pohorja, Paškega Kozjaka in Stenice. Zgodovina razvoja OŠ Vitanje je zelo pestra. Kratka kronološka predstavitev: šolski pouk se je v Vitanju začel že leta 1763.

Tako spada OŠ Vitanje med najstarejše ljudske šole na tem območju Slovenije. 1793. leta je imela 38 učencev, leta 1823 pa je bila že dvorazrednica in je imela 76 učencev. Leta 1882 so zgradili novo enonadstropno šolo, imenovano zgornja šola. Leta 1890 je bila enorazredna šola

ustanovljena tudi v Rakovcu, a se je leta 1971 priključila osnovni šoli v Vitanju. Leta 1896 je bila zgrajena spodnja šola za potrebe nemško govorečega prebivalstva v Vitanju, imenovana Schulferein. Do konca prve svetovne vojne je imelo Vitanje dve ločeni šoli – Schulferein z nemškim učnim jezikom in slovensko šolo na vasi s slovenskim učnim jezikom. Nemška šola je bila ukinjena takoj po prvi svetovni vojni. Slovensko šolo so obiskovali predvsem okoliški vaški otroci. Leta 1907 je bila zgornja šola nadzidana za eno nadstropje. 1970. leta je bil pri zgornji šoli dograjen prvi prizidek s petimi učilnicami. Zaradi novih normativov za

Foto: arhiv OŠ Vitanje

oblikovanje oddelkov so postali namreč obstoječi prostori pretesni. V letu 1980 je bila zgrajena telovadnica, 1990. leta je bil k šoli prizidan prvi del drugega prizidka. Ta je omogočil prehod na enoizmenski pouk, ki pa je še vedno potekal na dveh ločenih lokacijah, v spodnji in zgornji šoli. Ločenost stavb je povečevala materialne stroške, pa tudi pogoji dela so bili težji. V letu 1997 je bil dograjen drugi del drugega prizidka in ta je omogočil, da ni bilo več pouka v spodnji šoli. Tega leta se je k šoli priključila še enota vrtca Vitanje. V letih 2013 in 2014 so bili šolski objekti energetsko sanirani. 2022. leta se je začela gradnja novega vrtca pri šoli, ki naj bi vrata odprl jeseni 2024.

Vloga šole

Naša šola predstavlja dom za vse nas: učence, učitelje in vse člane skupnosti. Ob praznovanju 260-letnice šole smo se spomnili ljudi, ki so tvorili mozaik naše hiše učenosti. S kulturnim programom, ki so ga izvedli sedanjí in bivši učenci, so odražali našo hvaležnost, ljubezen in spoštovanje do vsega, kar nam je šola omogočila v teh 260 letih. Ponosni smo, da smo lahko del te velike zgodbe ljudi, ki so napisali prve črke in prve številke. Šola je srce, motor in duša kraja. Je kraj, kjer so že stoletja otroci odrasčali, se učili pisati, brati in računati, odkrivali svoje talente, premagovali strahove, se učili ljubezni do domovine, opisovali lepoto in edinstvenost naše narave, kraje in kulture. V vseh teh letih se je šola spreminjala. Poudarek je bil na različnih stvareh – odvisno od interesov učencev, učiteljev in drugih možnosti. Vse to se je dosegalo z delom učiteljev in ostalih zaposlenih, učencev, s podporo staršev, dobrim sodelovanjem z občino, društvi in drugimi, ki so sodelovali s šolo. V začetku je bila šola bolj učno-storilnostno naravnana, postopoma je prehajala k skrbi za celostni razvoj učenca. V vzgojno-izobraževalno delo so se uvajale spremembe. Danes razlik v programih med mestnimi in podeželskimi šolami skoraj ni več. Veliko svojega dela so učitelji opravili tudi izven svoje šolske obveznosti: šole v naravi, priprava kulturnih prireditev, organizacija športnih tekmo-

Foto: Tilka Jakob

vanj, sodelovanje v delu krajevne skupnosti, sodelovanje v delu društev, delo z mladimi, tečaji za odrasle in še in še. Nekateri naši učenci so ime kraja ponesli po svetu s svojim kulturnim, športnim ali raziskovalnim delovanjem.

Praznovanje obletnice

V preteklem šolskem letu smo pripravili vrsto dogodkov. V mislih, sliki in besedi smo se vračali v preteklost, gledali na prehojeno pot in snovali načrte za prihodnost. Osrednjo prireditev smo obeležili s kulturnim programom 20. oktobra 2023 v Centru Noordung. Lepo prireditev so pohvalili tudi prisotni. Navdušili so nastopajoči, tako s petjem, igranjem na instrumente, s povezovanjem, z narejeno sceno. Nekdanji učenec je odigral vlogo učitelja z začetka 19. stoletja. Združeni pevski zbor OŠ Vitanje je ubrano zapel himno, pesmi *Od tam, kjer sem doma*, *Naj bo lep ta dan*, *Moja dežela* in *En svet*. Zadnjo pesem je zbor zapel z nekaterimi nekdanjimi učenci in delavci šole. Nastopili so še drugi glasbeni gostje, bivši učenci šole in govorniki. Prireditev sta povezovali učenki 9. razreda in učiteljica, ki je prireditev tudi koordinirala. Na samo prireditev smo se kot šola pripravljali že v septembru, v okviru tehniškega dneva in projekta DEKD. Učenci so izdelovali različne izdelke na temo Šola skozi čas v Vitanju, ki so bili osnova za izdelava

vo scene in projekcije, ki se je predvajala med samo prireditvijo.

Učenci so spoznali, kako je bilo v šoli nekoč, kako so se včasih učili, kakšne so bile učilnice, kako so se ogrevali, kako je bilo poskrbljeno za malico, kako strogi so bili učitelji. Spoznali so, da je bila šola nekoč res drugačna od današnje, da se je z leti vsebinsko in prostorsko zelo spreminjala. Izdelovali so časovni trak šolstva v Vitanju, risali šolske stavbe, imeli intervjuje z nekdanjimi delavci šole, starejšimi občani, ki so nekoč hodili v to šolo, z bivšim županom ... Pripravili so razstavo starih učbenikov, šolskih glasil, šolskih pripomočkov, starih šolskih torb, našli so tablice, na katere so njihovi dedki pisali s kredo. Mlajši učenci so tudi tekli, simbolično na 260 m, izdelovali so kazalke, magnetke z logotipom šole. Učenci sedmega, osmega in devetega razreda so pri izbirnem predmetu matematična delavnica izdelali kazalke, na katere so zapisali račun z vsemi računskimi operacijami, katerega vrednost je 260. Pri likovnem snovanju so iz kartona izdelali 'filmski trak', na katerega so nalepili zapise, ki so nastali pri raziskovanju o šolstvu v Vitanju, stare šolske fotografije, intervjuje z nekdanjimi učenci šole, šolske anekdote zaposlenih ... Nekateri so se odpravili tudi peš v zaselek Rakovec, kjer je bila nekoč šola. Vse so skrbno beležili, tako da je nastalo tematsko glasilo, v pripravi pa je tudi zbornik. ◀

Slomškova priznanja 2024

V soboto, 21. 9. 2024, je bilo na Ponikvi tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev, katehetov in staršev. Tam so **Slomškova priznanja** prejeli: **Eva Čeč**, dr. **Darja Mazi Leskovar** ter **Jožica Terlikar**. Naziv častni član DKPS je prejel dr. **Milček Komelj**. Povzemamo utemeljitve priznanj, prejemnikom pa iskreno čestitamo in se jim zahvaljujemo za njihovo delo.

Dr. Milček (Bogomil) Komelj je bil rojen leta 1948 v Novem mestu. Je diplomirani umetnostni zgodovinar in profesor slovenščine, doktor umetnostnozgodovinskih znanosti, izredni profesor na *Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani* v pokoju. Maturiral je na gimnaziji v Novem mestu, kjer se je posvečal risanju in pesnjenju ter od otroštva spoznaval tamkajšnje kulturno izročilo in se seznanjal z umetniki, posebej z Božidarjem Jakcem. Zaposlen je bil v *Arhivu Slovenije*. Ob pripravah za postavitev galerije Jakčev dom je kot kustos novomeškega *Dolenjskega muzeja* sodeloval z akademikom Božidarjem Jakcem. Leta 1983 je bil izvoljen za asistenta, 1986 za docenta in 1989 za izrednega profesorja na Oddelku za umetnostno zgodovino, kjer je predaval zgodovino slovenske umetnosti in umetnosti drugih južnoslovanskih narodov v novem veku. Bil je predstojnik oddelka, vodja katedre za slovensko in južnoslovansko umetnost, vodja usmerjenega raziskovalnega programa za umetnostno zgodovino pri *Znanstvenem inštitutu Filozofske fakultete*, nacionalni koordinator za umetnostno zgodovino ter član številnih strokovnih komisij pri ministrstvih za znanost in kulturo ter vsestransko kulturno in družbeno dejaven. Prvo izstopajoče jedro njegovega raziskovalno-ustvarjalnega delovanja je posvečeno slovenskemu ekspresionizmu, prikazom oz. interpretacijam slovenskih likovnih ustvarjalcev. Ob tem je sodeloval z mnogimi vidnimi umetniki, ob Jakcu zlasti z akademiki Francetom Miheličem, Janezom Bernikom, Dragom Tršarjem, Andrejem Jemcem ter Marjanom Pogačnikom, Jožetom Tisnikarjem in večino pomembnih sodobnikov, ki so jih v njegovih razlagah individualno prepoznali. Kot ustvarjalna osebnost in pesniški klasik slovenske besede se posveča tudi

razjasnjevanju povezav med likovno umetnostjo in literaturo.

Je redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu*, v razredu za umetnost, in redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*.

Kot polihistoriski poznavalec in etični presojevalec umetniških del je bil povabljen v številne žirije za mednarodne in malone vse slovenske umetniške nagrade, bodisi kot predsednik ali član. Bil je v upravnem odboru Prešernovega sklada, tajnik *Slovenskega društva likovnih kritikov*, je član uredništva njegovega glasila *Forum*, član AICA, bil je med pobudniki *Slovenskega društva za estetiko*, ves čas izhajanja *Enciklopedije Slovenije* njen zunanji urednik, sodeloval je z založbami in galerijami, bil je dolgoletni predsednik sveta ljubljanskega *Mestnega muzeja*, imel je vrsto predavanj na slovenskih in mednarodnih simpozijih ter na stotine predstavitev umetnikov na razstavah. Leta 1997 je bil umetniški direktor Evropskega meseca kulture v Ljubljani. Intenzivno je sodeloval z *Novo revijo*, kjer je bil član sveta njenega znanstvenega inštituta, je član uredništva in je z Nikom Grafenauerjem pripravljala razstave v njenem klubu ter sodeloval v številnih televizijskih in radijskih oddajah. Je tudi član slovenskega centra PEN. Odločal ali sodeloval je pri izboru avtorjev pri vrsti javnih spomeniških naročil (mdr. pri južnih vratih ljubljanske stolnice, prenovi trnovske cerkve in ljubljanskem Maistrovem, Kocbekovem in Hribarjevem spomeniku). Je član več odborov *Slovenske matice* in od 2008 njen predsednik. Njegova bibliografija obsega več kot 2200 enot: člankov, razprav, študij in predstavitev ustvarjalcev, vrsto katalogov, preko 30 knjig ter tri pesniške zbirke (*Oznanjenje pogleda*, *Otoki sanj*, *Mandorla*).

Prejel je več nagrad in plaket. Je častni občan Novega mesta.

Umetnostni zgodovinar dr. Milček Komelj je pesnik, ki strastno ljubi umetnost in njeno skrivnostno lepoto, v notranjem svetu pa ga žene k vedno novim obzorjem, zato je izjemen ne le v slovenskem prostoru, ampak tudi v svetovnem merilu.

Njegovo sodelovanje z *Društvom katoliških pedagogov Slovenije* je v soustvarjanju revije *Vzgoja*. Od leta 2003 za vsako številko revije *Vzgoja* glede na določeno žariščno temo izbere vsebinsko ujemaajoče se umetniško

delo. Delo krasi ovitek revije – detalj tega dela je naslovnica, v celoti je objavljeno na zadnji strani in v notranjosti revije, kjer ga z izbranim jezikom, umetniškim poznavanjem ter tankočutnostjo do življenjskih vsebin predstavi skupaj z glavnimi poudarki iz avtorjevega življenja, dela in značaja. To kaže na Komeljevo podrobno poznavanje umetniških del ter njihovih avtorjev in tudi na izjemen čut za realne življenjske razmere in tematike.

Dr. Milček Komelj v usmerjenosti v umetnost, vzvišene vsebine stoji trdno na tleh ter zna na zemeljski svet pogledati z vrha. Njegov pogled je širok, odprt, povezan, utemeljen v znanju, doživljanju ter v duhovni globini.

Eva Čeč se je rodila leta 1954 v Slavini pri Postojni. Po opravljeni maturi na *Gimnaziji Postojna* je odšla na študij matematike v Ljubljano. Leta 1983 se je zaposlila kot profesorica matematike v *Šolskem centru Srečka Kosovela* v Sežani, leta 1986 na *Gozdarskem šolskem centru* v Postojni. Od leta 1996 do 2002 je bila ravnateljica *Srednje gozdarske in lesarske šole Postojna*. Bila je predsednica maturitetne komisije v SGLŠ Postojna, ocenjevalka matematike na splošni maturi in koordinatorica ocenjevalcev za južno Primorsko.

Dijakinje in dijaki se je spominjajo kot stroge in pravične profesorice, ki je znala zelo dobro razložiti snov. Ima naziv svetnica.

Do matematike je imela poseben odnos. Otrokom je skušala pomagati, da bi predmet vzljubili in videli v njem uporabnost. Nudila je strokovno pomoč številnim otrokom, da so premagali strah, jih na ta način vzgajala in jim dajala zgled.

V času ravnateljstva je s kolegico Ireno Margon prijavljala prve projekte ERA-SMUS (takrat poimenovane Leonardo da Vinci) ter tako omogočila prvim dijakinjam in dijakom gozdarske in lesarske smeri spoznavanje stroke in opravljanje praktičnega dela pouka v državah EU.

Eva je dejavna na več področjih. Leta 2016 je bila pobudnica za ustanovitev OS DKPS Sv. Hieronim, ki je povezal učitelje na Postojnskem, Pivškem in vse do Vipave. Organizirala je številna predavanja, srečanja in okrogle mize s teološko, vzgojno in zgodovinsko tematiko, tako za starejše kot za mlade, npr. vsakoletni svetopisemski maraton,

srečanja s Svetim pismom Blaža Kernela, predstavitev aktualnih knjig z njihovimi avtorji, predavanja znanih Slovencev ...

Eva rada hodi peš, zato je v DKPS aktivna tudi kot romarica. V letu 2012 smo se kot društvo prvič odpravili na okrog 90 km dolgo romanje po Slomškovi poti in prehodili pot od Celovca preko Koroške, Slovenije vse do Hrvaške.

Z možem Francijem sta dvakrat prehodila Jakobovo pot do Compostele. O tem sta pripravila tudi javno predstavitev. Dejavnost je v Društvu prijateljev Jakobove poti in tudi tam s svojo vedrino poskrbi za organizacijo številnih romarskih in kulturnih dogodkov, ki popestrijo pohode po Jakobovih poteh. Vrednote, ki jih goji DKPS, prenaša tudi v skupine pohodnikov. Kjerkoli je možno, organizira kulturne dogodke.

V prostem času je babica, ki z veseljem poskrbi za svoje otroke in za dobra dela navdušuje še svoje vnukinje. Z veseljem prepeva v župnijskem pevskem zboru, kjer poskrbi tudi za kulturne in romarske dejavnosti.

Eva je preprosta, vidi, kdaj kdo potrebuje pomoč. Pomaga starejšim v domu upokojencev Postojna, jih pogosto obišče, da jim polepša dan, gre na sprehod z gospo, ki zaradi slabovidnosti ne zmore hoditi sama, na Kureščku kupi koledar, da razveseli gospoda v domu upokojencev.

Eva je vztrajna, polna novih idej in domislic, natančna, potrpežljiva, dobra organizatorica in povezovalka.

Dr. Darja Mazi Leskovar je izredna profesorica in je bila zaposlena na *Univerzi v Mariboru* kot visokošolska učiteljica angleškega jezika.

Poučevala je pravni in strokovni jezik s področja tehnike in tehnologije, medijev ter gospodarskega inženiringa. Občasno sodeluje z Oddelkom za anglistiko in amerikanistiko *Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani* in s *Pedagoško fakulteto Univerze v Ljubljani*.

V okviru mednarodnih izmenjav je predavala na univerzah v Baltimoru, Parmi in Salermu. Kot gostujoča profesorica je predavala o jezikovnih vprašanih literarnega prevajanja, medijskega in širšega literarnega prenosa ter strokovnega jezika pravnih in jezikovno-tehničnih ved.

Deset let je delovala v *Društvu za tuje jezike* (1980–1990).

Od leta 2012 deluje kot članica nadzornega sveta Mednarodne žirije za mladinsko književnost.

Darja Mazi Leskovar je članica *Društva katoliških pedagogov Slovenije* od leta 2001. Delovala je v Območni skupnosti DKPS v Mariboru. Ima velike zasluge za to, da je Slovenija leta 1992 postala enakopravna članica SIESC-a. Kot prevajalka in moderatorica je sodelovala na mnogih konferencah v organizaciji SIESC-a. Do leta 2019 je bila podpredsednica tega mednarodnega združenja in v njem zastopala naše društvo in Slovenijo. V letu 2024 je bila kljub težki bolezni, ki jo preboleva, članica pripravljalnega odbora za organizacijo mednarodne konference SIESC-a z naslovom: Novi izzivi za učitelje – vzgoja za spol in spolnost, ki je bil v Vipavi od 24. do 30. 7. 2024.

Jožica Terlikar se je rodila leta 1952, osnovno šolo je obiskovala v Borjani in Kobaridu. Šolanje je nadaljevala na gimnaziji v Ajdovščini in Tolminu. Študirala je na Pedagoški akademiji v Ljubljani, na Oddelku za specialno pedagogiko, smer ortopedagogika.

Zaposlila se je v *Posebnem vzgojno-izobraževalnem zavodu* v Tolminu. Po dogovoru med zavodom in *Osnovno šolo Kobarid* je štiri leta delala v podaljšanem bivanju. V tem času se je pokazala možnost za odpiranje delavnic pod posebnimi pogoji za odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju, kjer sta s kolegico orali ledino. Temu je sledilo delo v posebnem programu za učence s posebnimi potrebami, ki je trajalo do leta 1996. Od tedaj je spet orala ledino na področju mobilne specialne pedagoške službe, ki je bila takrat ustanovljena za področje Zgornjega Posočja. To delo je opravljala na osnovnih šolah v Bovcu, Kobaridu, Tolminu in Podbrdu ter na njihovih podružnicah. Na področju mobilne specialne pedagoške službe je delala z otroki s specifičnimi učnimi težavami v okviru razpoložljivih ur, ki so jih imele šole za individualno in skupinsko učno pomoč. Od šole do šole se je vozila in pomagala učencem, ki so z odločbo dobili pravico do dodatne strokovne učne pomoči in prilagoditev zaradi primanjkljajev na posameznih učnih področjih. Uvajala je opisno ocenjevanje in način oblikovanja individualiziranega programa za otroke s posebnimi potrebami.

Kot članica in kasneje kot predsednica komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami je delala 20 let, večino časa kot predsednica komisije. S svojim strokovnim mnenjem je bila odlična in odločna podpora celotni komisiji. Mnogim otrokom je pomagala, da so z zakonsko podlago pridobili možnost dodatne strokovne pomoči. Staršem je bila v pomoč in oporo pri premostitvi stigme drugačnosti. Mnogim je pripomogla k odločitvi, da sprejmejo postopek usmerjanja kot nekaj, kar bo njihovemu otroku v veliko pomoč.

Upokojila se je leta 2010, a s tem njenega razdajanja ni bilo konec, še vedno deluje na različnih področjih.

Njena naklonjenost razdajanju seže tudi na karitativno področje, kjer je dejavna še danes. Po opravljenem izobraževanju pod vodstvom g. Bogdana Žorža pri *Karitasu* deluje kot oseba, ki je ob dogovorjenih terminih na razpolago za neprofesionalno svetovanje ljudem v tiski.

Je članica pastoralnega sveta v župniji Breginj. Je desna roka g. župnika. Skrbi za čiščenje, krašenje, branje beril in organizacijo dejavnosti v župniji. Še vedno ne odreče pomoči otrokom in staršem, ki se obrnejo nanjo, če in kadar ima njihov otrok težave pri učenju in razumevanju snovi.

Jožica Terlikar je članica *DKPS* od leta 2010. Pooseblja srčno in strokovno pedagoško delavko z izrazito zmožnostjo vživljanja in pozitivnega vplivanja na okolje, v katerem deluje.

Ko je bila še redno zaposlena, je bila primer zelo komunikativne in sodelovalne mobilne svetovalne delavke, čeprav se je morala prilagajati in se usklajevati z mnogimi učitelji. S svojim pristopom je pomembno vplivala na timski način dela z vsakim posameznim osnovnošolskim učiteljem, pri katerem je pouk obiskoval učenec z učnimi težavami.

Živi in se zavzema za etične in moralne vrednote, za uveljavljanje etičnega kodeksa v pedagoški praksi in te vrednote s svojim delovanjem in vzorom odseva in izžareva tudi v okolje.

Počitniško varstvo Srčna dežela 2024

Društvo katoliških pedagogov Slovenije je že sedmo leto zapored v juliju organiziralo

počitniško varstvo Srčna dežela ob sofinanciranju *Mestne občine Ljubljana (MOL)*. Program je bil namenjen otrokom od prvega do petega razreda s stalnim prebivališčem na območju MOL, pa tudi otrokom družin, ki obiskujejo ljubljanske osnovne šole. Program je bil zasnovan v prepletu zelo raznolikih dejavnosti na temo naravnih nesreč in pomoči sočloveku. Letošnje geslo počitniškega tedna je bilo *Naučimo se skrbeti za planet in ljudi*. V treh tednih se je v počitniškem varstvu zbralo 84 otrok. Otroci so z animatorji spoznavali naravne nesreče, kaj storiti v primeru naravne nesreče in kako lahko pomagamo sočloveku, ki je v stiski. Med tedenskim programom so obiskali tudi *Narodno galerijo*. Obiskali pa so jih tudi gasilci iz *Prostovoljnega gasilskega društva Gameljne*.

Nika Kuzma, koordinatorica počitniškega programa Srčna dežela 2024

Kaj je o novih izzivih za učitelje povedal kongres SIESC 2024

V zadnjem tednu julija je v Vipavi potekal kongres evropske zveze krščanskih učiteljev SIESC, na katerem se je zbralo 50 udeležencev iz 12 evropskih držav.

Zveza SIESC deluje že od leta 1954 in povezuje učiteljska združenja večine držav Evropske unije, v zadnjih letih pa se ji

pridružuje vedno več vzhodnoevropskih držav.

Organizator vsakoletnega srečanja je ena od držav članic. Naslov in krovno temo izbere organizator v soglasju z vodstvom zveze. Znotraj krovnega naslova Novi izzivi za učitelje smo letos izbrali temo Vzgoja za spol in spolnost. V društvu smo ta izziv prepoznali kot enega najpomembnejših za učitelje v sodobni evropski družbi. Vemo, da je to že danes resničen izziv za vsakega vzgojitelja in učitelja in bo vsako leto večji. SIESC navadno osvetli izpostavljeno temo tako z vidika bolj razvitih zahodnih držav Evropske unije kot tudi z vidika napredujočih vzhodnih držav. Žal pa nas danes povezuje tudi silna moč globalizacije, ki se ne ozira več na razvitost držav.

Plenarna predavanja so bila zelo smiselno zasnovana. Dotaknila so se najprej telesnih in medicinskih vidikov, nato vzgojnih izzivov in na koncu še duhovnih dimenzij človeka.

Pediater dr. Urh Grošelj je govoril o etičnih in medicinskih vidikih spreminjanja spola. Trendi na tem področju so skrb vzbujajoči v vseh razvitih državah. Predavatelj je poudaril, da je treba strokovno in zelo pozorno pomagati tistim, ki imajo dejanske težave na področju spolne identitete.

Izredno zanimivo je bilo predavanje Benjamina Tomažiča. Kot učitelj, raziskovalec in direktor Inštituta Integrum ima dober vpogled v življenje mladih. Opisal je mo-

čan vpliv družbenih omrežij in internetnih vsebin na odnos mladih do spolnosti. Predavatelj je poudaril izredno vlogo učitelja, ki lahko mlademu človeku pomaga pri iskanju pravega, ljubečega odnosa do lastnega telesa. Tretje plenarno predavanje je imel p. dr. Silvo Šinkovec. Spregovoril je o duhovni dimenziji, ki učitelju pomaga pri iskanju odnosa z mladimi tudi na področju telesnega. Poudaril je pomen čustvene pismenosti učitelja, ki pomaga prepoznavati čutenje drugega. Učitelji morajo to vedeti, gojiti in negovati v sebi. Pri tem so jim v pomoč različni programi, predvsem pa tišina Cerkve ter molitev zase in za vse, ki so jim zaupani. Predavatelji so udeležence kongresa prepričali s svojo strokovnostjo, z aktualnimi podatki in tudi s svojo človeško dimenzijo. V popoldanskih srečanjih so veliko razpravljali o izzivih, ki so jih porodila dopoldanska predavanja.

Izredno zanimiva so bila tudi pogovorna omizja po predavanjih. V štirih jezikovno razdeljenih delavnicah so udeleženci govorili o izkušnjah iz svojega okolja. Na kongresu je bilo veliko slovenskih učiteljev, ki so imeli svojo pogovorno skupino. V teh pogovorih je odmeval smeh, sočutno so prisluhnili drug drugemu, delili so svoje poglede, spodbude ter dobre in težke izkušnje iz svoje šolske prakse. Udeleženci so bili za sodelovanje v tej skupini izjemno hvaležni.

Strokovni del kongresa in spremljajoči dogodki, ki smo jih pripravili za udeležence, so bili zelo lepo sprejeti. Naši gostje so spoznali Vipavo, Novo Gorico, Sveto goro, Kostanjevico in na celodnevni ekskurziji tudi prelepo dolino Soče. Pokazali smo jim vrsto etnoloških biserov, kulinarčnih užitkov in vinorodno pestrost Vipavske doline. Pri vsem tem pa tudi ni manjkal pogled v bolečo zgodovino tega dela Slovenije. Predstavili smo jim težke čase obeh svetovnih vojn, ki so jih ljudje pretrpeli pod bremenom italijanskega fašizma.

Kongres je domačim in tujim udeležencem razširil veliko obzorij. Organizatorji smo želeli prispevati nekaj pozitivnega v klimi sedanje družbe, nenaklonjeni življenju. Prepričani smo, da smo dali svoj, morda nemajhen prispevek k razgledanosti in informiranosti slovenskih in evropskih učiteljev.

Helena Kregar, voditeljica organizacijskega odbora SIESC 2024

Toliko lepega

Toliko lepega je bilo že povedanega o letošnjem mednarodnem srečanju SIESC v Vipavi. Uspelo je in zmogli smo z božjo pomočjo.

Na začetku priprav smo imeli mnogo vprašanj. Je Vipava res tako lepa, da bo navdušila svetovljanske Evropejce? Začeli smo jo raziskovati in navezovati stike.

Spoznala sem častno meščanko Vipave Magdaleno Rodman, zaljubljeno v rodno Vipavo in pobudnico ustanovitve etnografskega muzeja Vipavska hiša, ki smo ga obiskali. Izvedeli smo za spretnega diplomata, podjetnega egiptologa Antona Lavrina, ki je podaril mumijo ljubljanskemu prirodoslovnemu muzeju. Njegova sarkofaga iz rdečega granita nudita zadnji počitek Lavrinovima staršema in mladoletnemu sinu na vipavskem pokopališču.

Bitka pri Mrzli reki, Ad Frigidum, v kateri je zmagal cesar Teodozij proti poganskemu Evgeniju, je pokazala na božje delovanje. Na izid bitke je verjetno vplivala burja, ki je spreobračala puščice. V njej je cesar Teodozij videl znamenje božje milosti, za katero je prosil dan pred bitko. Razplet bitke je globoko zaznamoval versko podobo Evrope in sveta, saj si je s Teodozijevo zmago krščanstvo utrla zmagovito pot v zgodovino.

Lepo je bilo tudi, da smo imeli možnost biti z gosti vsak dan pri sveti maši v semeniški kapeli, stisnjeni v hrib visoko nad Vipavo. Na tej višini smo nekateri tudi prenočevali. Počutila sem se kot ptica, ki leti nad strehami, kritimi s korci, in se neprestano čudila razgledu na smaragdno reko in Vipavsko dolino.

Toliko lepega. Preveč. Bog je velik.

Magdalena Jarc

21. Slomškov dan

Slomškov dan je sicer tradicionalno srečanje učiteljev, vzgojiteljev in katehetov, pa vendar vedno znova preseneti s svojo svežino. To v dan vnesejo predvsem vsakoletni nagrajenci in vedno novi ustvarjalci kulturnega programa, pa seveda nagovor podeljevalca priznanj in pridiga pri zaključni sveti maši na Ponikvi. Tokratnemu srečanju je dala naslov misel bl. Slomška: Kdor hoče prav srečno živeti, mora modro glavo in žlahtno srce imeti.

Že v nagovoru nas je nadškof Turnšek pozdravil kot božje sodelavce pri vzgoji. Povabil nas je k neutrudnemu iskanju sinergije – povezanosti med šolo, družino in Cerkvijo. Poudaril je, da edino ta povezanost omogoča tako vzgojo, ki otrokom pomaga odraščati v duhovno bogate ljudi. Ker je v šoli veliko kriz in novih izzivov, nas je spodbudil, naj se priporočamo bl. Slomšku. Z njegovo pomočjo bomo postajali tkalci in graditelji odnosov, ki so v veliki krizi.

Kulturni program in strokovni del srečanja potekata na Slomu. Predavatelj je bil dobitnik naziva častni član Društva katoliških pedagogov dr. Milček Komelj. Društvo je z nagrajencem povezano preko njegovih likovnoumetnostnih člankov in izbora likovne zasnove posamezne revije Vzgoja. V predavanju je udeležencem predstavil letos preminulega pisatelja Alojza Rebulo kot oznanjevalca življenjskega smisla in glasnika neuničljivega slovenstva. Predavatelj je s silno lepoto besede prikazal ustvarjalne dimenzije in umetniško moč pisatelja, njegovo človeško in duhovno ljubezen do domovine, do njene veličine, vsestranske lepote in do njene trpeče zgodovine. Predavanje je bilo pravi slavospev pisatelju, slovenstvu in smislu življenja.

V nadaljevanju programa smo spet lahko spremljali Blažeta in Nežico, pa pogovor med Slomškom kot novomašnikom in njegovim duhovnim očetom Jakobom Prašnikarjem. Podeljevalka priznanj dr. Ignacija Fridl Jarc je v svojem nagovoru opisala pomen Slomškovih prizadevanj za izobrazbo, ki prihaja med ljudi preko knjige. Letošnje Slomškove nagrajenke so učiteljice, ki niso delale za naslove in za napredovanja, pač pa neumorno in iz globokega poslanstva predvsem za izobrazbo in za vzgojo zaupanih jim otrok.

Sveta maša je krona dneva in našega srečanja. Somaševanje na Ponikvi je vodil upokojeni nadškof Marjan Turnšek, veselimo bili tudi drugih maševalcev: ponikovskega župnika Jožeta Planinca, Miha Hermana in p. Silva Šinkovca. Pri pridiigi je nadškof ponovno izpostavil pomen vzgoje, ki jo je tako močno poudarjal že bl. Slomšek. Svoje misli je ponazoril z njegovimi modrostmi: »Šola, ki se edino s poučevanjem peča, je polovičarska! Mnogo bolj važno delo je vzgoja, ki se je nikoli ne sme ločiti od pouka. Pouk in vzgoja

morata složno napredovati.« Poudaril je, da je nujna povezanost med domom, šolo in Cerkvijo, kajti ljubezen staršev, pristen odnos učitelja in duhovna podpora kateheta so sinergija, iz katere lahko mlad človek črpa energijo, da odrasča v zdravo in celovito osebnost.

Dan smo zaključili s kosilom v Šentjurju in tudi sproščen klepet ob dobri hrani je zaožrožil prelesto lepoto dneva. Sicer ni bilo veliko udeležencev, a tisti, ki smo, poznamo bogastvo sporočila srečanja in odnosov, ki si jih podelimo v tem dnevu.

Helena Kregar

Nevrotaktilna integracija refleksov (MNRI) v letu 2024

Tudi letos smo imeli spomladanski in jesenski tečaj MNRI, 17. in 18. 5. 2024 ter 6. in 7. 9. 2024. Kaj so tokrat o izobraževanju zapisale udeleženke?

»Spoznala sem, da je taktilna integracija primerna za vse in koristna za vse mogoče situacije. Najboljše je, da lahko vse praktično preizkusiš. Vesela sem bila, da sem imela priložnost sodelovati z različnimi in neznanimi kolegicami, ki so bile vse super in so se trudile čim bolj opraviti vaje. Hvaležna.«

»Všeč mi je bilo spoznanje, da obstajajo načini pomoči za raznorazne izzive.«

»Novopridobljena znanja, ki jih moramo smiselno urediti in uporabiti pri svojem delu. Pomembno se mi zdi, da je bilo veliko praktičnega dela, da smo preizkusili tehniko na drugih/sebi ter da ni bila samo teorija. Možnost razlage in dodatnih vprašanj ter pristen in človeški odnos.«

Neža Bevc

Maja Kukovec

Odkrivanje subjektifikacijske potenciala vrstniške mediacije

Magistrsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, smer Pedagogika, 2024

Otroci se v šoli vsak dan srečujejo z drugimi od sebe, pri čemer so postavljeni

v številne situacije, ki predstavljajo priložnosti za vzpostavitev otroka kot subjekta. Šolo lahko zato opredelimo kot bivanjski prostor, ki mora poleg kvalifikacije delovne sile in socializacije zglednih državljanov omogočati tudi subjektifikacijo – vznik edinstvenih subjektov. To pa zahteva zasus od mehanične in predvidljive vzgoje k avtopoetski vzgoji, ki predpostavlja, da se otrok lahko samostojno odloča, kako bo bival in deloval v svetu. Krepitev subjektifikacijske dimenzije v šoli zato prinaša izziv, kako zadostiti elementom »subjektifikacijske vzgoje« in shajati s tveganjem, da samostojna odločitev otroka ni nujno etična odločitev. V magistrskem delu se zato opiramo na analizo subjektifikacijske po-

tenciala vrstniške mediacije kot vzgojnega pristopa, ki otrokom ponuja prvoosebno izkušnjo vstopa v spoštljiv odnos z drugimi – drugačnim in jim omogoča, da skozi simetrično komunikacijo odkrivajo načine, kako spoštljivo (so)bivati navkljub razlikam. Ravno oblikovanje spoštljivih odnosov in ohranjanje simetrične komunikacije pa v koncept subjektifikacije vnaša etično dimenzijo, saj predstavlja 'varovalko' pred morebitnim škodljivim ravnanjem posameznika. Izhajajoč iz tega, v magistrskem delu razmišljamo tudi o aktualnih predlogih za oblikovanje varnih in spodbudnih učnih okolij ter spodbudimo k razpravi o vzgojnem delovanju šole skozi prizmo avtopoetske vzgoje in subjektifikacije.

Tjaša Sijamhodžič

Spominjanje kot sredstvo emancipacije

Magistrsko delo

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, smer Pedagogika, 2024

Da so spominske situacije v današnjem svetu, polnem političnih nasprotij in naglih vzponov nacionalizmov, kočljive, verjetno

ni treba posebej poudarjati. Spominjanje pa ni le pomembna politična tema, temveč čedalje bolj neposredno sega tudi na področje pedagogike. V tem okviru smo poskušali ugotoviti, kakšen emancipacijski potencial se skriva v dejanju spominjanja, torej do katere mere lahko oseba preko spominjanja razvija in uveljavlja lasten subjektivni položaj v družbi, ki emancipacijske prakse sicer velikokrat zatira. Preko analize osrednjih konceptov emancipacije smo ugotovili, da se mora spominjanje za uresničevanje tega potenciala združiti s koncepti dialoškega spominjanja, naracije in imaginacije. Če dialoško spominjanje omogoča odprt dialog med storilci in žr-

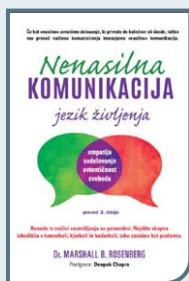
tvami, alternativno pa tudi med pričami in mlajšimi generacijami onkraj deontološke etike, pripovedovanje spominskih zgodb in poslušanje zgodb drugih s pomočjo imaginacijskih komponent zagotavlja vstopanje v svet na aktiven način, s tem pa nenehno soočanje s stalnostjo in absurdnostjo lastnega bivanja v svetu. Na podlagi takšnega razumevanja lahko spominjanje razvije transformativno moč, ki obsega politično, katarzično, praktično in etično dimenzijo. Da bi tovrstno razsežnost lahko prenesli v šolski prostor, pa moramo nujno posvetiti več pozornosti prvoosebnim izkušnjam in vključevanju spominskih vsebin v obstoječi kurikulum.

Marshall Rosenberg

Nenasilna komunikacija: jezik življenja

Rogoza: DobroBit; Ljubljana: DZT Samarijan; Celje: Grafika Gracer, 2022

225 strani, cena: 29,95 €

Avtor je utemeljitelj pristopa nenasilne komunikacije (NVC), ki je uporaben v domačem in poslovnem okolju, pomaga nam pri zavedanju, povezanosti, sočutju in iskrenosti do sebe in drugih. Uporabljamo ga pri reševanju konfliktov, mediaciji, v vsakodnevnih pogovorih. Knjiga je zasnovana praktično, jasno navaja procese, korake in na primerih pokaže uporabo NVC. Če vam dobri odnosi veliko pomenijo, boste knjigo pogosto jemali v roke.

Claire de Féligonde

Mama moli z otroki

Ljubljana: Emanuel, 2024

88 strani, cena: 22,90 €

Po uspehu prve knjige Mama moli Claire de Féligonde v nadaljevanju deli nasvete in predloge, kako moliti z otroki. Ničesar čudežnega in nedosegljivega, samo precejšnja mera humorja, domišljije in neizmerne zaupanja. Nepogrešljiva knjiga za vse mame, ki želijo, da bi molitev postala srčica njihovega družinskega življenja. Da ne bomo več govorile »Moram se lotiti!«, ampak bomo rekly: »Sem že začela!« »Okus molitve je najboljša stvar, ki jo lahko predam svojim otrokom. S tem jim dajem ključ do resnične sreče.«

Seminarji DKPS 2024/2025

Ravnanje strokovnih delavcev v kriznih situacijah*

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 14. 12. 2024, prijave do:
6. 12. 2024

Predavateljica: Julija Pelc

Učinkovito govorno nastopanje*

Obseg: 8 ur; do 15 udeležencev

Izvedba: Ljubljana, 11. 1. 2025, prijave do:
3. 1. 2025

Predavateljica: mag. Hedvika Dermol Hvala

Celostno vodenje pouka*

Obseg: 16 ur; do 20 udeležencev

Izvedba: Ljubljana:

1. del: 18. 1. 2025, prijave do: 10. 1. 2025

2. del: 1. 3. 2025

Predavateljci: Natalija Hormuth in Erika
Ašič

Uspešna komunikacija s starši v težjih situacijah*

Obseg: 8 ur; do 20 udeležencev

Izvedba: Ljubljana, 1. 2. 2025, prijave do:
24. 1. 2025

Predavateljci: Natalija Hormuth in Erika
Ašič

Prepričajmo v minuti (Elevator pich)*

Obseg: 8 ur; do 15 udeležencev

Izvedba: preko spleta, 11. in 13. 2. 2025
(pop), prijave do: 3. 2. 2025

Predavateljica: mag. Hedvika Dermol
Hvala

Osebni dnevnik*

Obseg: 32 ur

Izvedba: Ljubljana:

1. del: 4.–6. 4. 2025, prijave do: 28. 3. 2025

2. del: 9.–11. 5. 2025

Predavatelj: dr. Silvo Šinkovec in dr. An-
drej Perko

Seminarji so namenjeni pedagoškim delavcem (vzgojiteljem, učiteljem, profesorjem, razrednikom, šolskim svetovalnim delavcem, ravnateljem), staršem in drugim posameznikom, ki želijo osebno in strokovno rasti. V Društvu katoliških pedagogov Slovenije jih izvajamo že več kot 25 let.

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljate pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Seminarje izvajamo tudi za učiteljske zbornice in zaključene skupine. Podrobnejši podatki so objavljeni na naši spletni strani <http://www.dkps.si>.

Seminarji, označeni z *, so uvrščeni v
katalog Katis.

Informacije in prijave:

Društvo katoliških pedagogov Slovenije
(DKPS)

Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana

01/43 83 983 (torek, četrtek: 9.00–12.00)

izobrazevanje@dkps.si

<http://www.dkps.si>

Summary

The title of the *Editorial* by Silvo Šinkovec is Giving for Free. In it, he deliberates that the most important things in life happen for free. This also holds true for the important relationships that come from love.

The *Focus Theme* of 103th issue of the *Vzgoja* is titled Primary Education and Speech and Logopedagogy. In the introductory article, Maks Lenart Černelč gives his thoughts on the power of the human spirit as he feels it and as he presented it at the International Logotherapy Symposium. We can read a summary of Heidi Schönfeld's lecture, who touched on Frankl's diagnosis of time and our present. Sebastjan Kristovič presents logopedagogy as an innovative holistic educational approach. Klara Ramovš gives an expert perspective on logotherapy and the art of listening. Slobodan Vujasinović presents an article in which he opens a view on the healing power of the defiant strength of the spirit as experienced in his medical practice. In another article, Maks Lenart Černelč shares his experience of successfully overcoming the challenges of physical disability through the power of family

love. Octavian Machidon touches upon body self-image and the impact of the media on it. In the *Our Interview* section, Silvo Šinkovec hosted Sonja Molek Cestnik, a volunteer at the Samarijan Association. They talked about Marjan Žveglič, the founder of the association.

In the *Teachers* section, we can read about the pedagogical aspects of Trubar's work, which Matija Nared writes about. Tina Zobec Pirnat introduces us to the possibilities of relaxation at work. Finally, we learn about authentic learning at secondary medical school From Sonja Žezlina's personal experience.

In the *Educational Plan* section, Gregor Dovč's article is titled Method and experience of supervision at the Glasser Quality School. Liliana Vižintin writes about neuroeducation.

In the *Parents* section, Octavian Machidon deals with artificial intelligence and its challenges in his second article. Petra Vrh Vrežec describes the experience of bringing opera closer to children as a magical musical adventure.

In the section *Fields of Education*, dr. Milček Komelj presents an artwork by the painter Albin Lugarič: Untitled. Urška Zen writes about the successful work of the student community at the Anton Aškerc Secondary School. In the *Spiritual Challenge* section, we can read short reflections by Janko Jarc with the common title The Essence is Hidden from the Eyes. Boris Kham shares with us a glimpse of the Cantic of the Sun.

In the *Experience* section, we can read Maja Cerar Jeretina's article on kindergartens dealing with interculturality and the inclusion of foreign children. Further, there is Tilka Jakob's article on European Cultural Heritage Days.

The *New Insights* section features short presentations of two master's theses in the field of pedagogy.

In the *Reading Tips* section, we present two books on education that will help teachers and parents.

Written by: Tatjana Fajdiga
Translated by: Tanja Volk

Albin Lugarič: Brez naslova, 1977

olje na platnu, 106 x 91 cm

Zasebna last

Vir: Galerija in dražbena hiša Sloart